ØKONOMI og POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 33. Årgang . Nummer 1 . 1959
København 1959

STATSANSTALTEN
FOR
LIVSFORSIKRING

✲

ÆLDST - STØRST
STATSGARANTERET

A/S DANSK FOLKEFORSIKRINGSANSTALT

OTTO MØNSTEDSPLADS 11

KØBENHAVN V

ØKONOMI OG POLITIK

33. ÅRGANG . NR. 1 . 1959

INDHOLD

DAG HAMMERSKJÖLD: Kulturelle problemer i forholdet Øst – Vest 3

ERIK RESKE-NIELSEN: Kontraster og konflikter i italiensk politik 10

HERBERT PUNDIK: Jordan – Fra emirat til kongedømme 27

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi 1958 49

Den internationale økonomiske situation 53

Den danske økonomiske situation 67

Politisk kronik 80

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI
KØBENHAVN 1959

FORFATTERNE

ERIK RESKE-NIELSEN: Lektor i den nyeste tids historie ved Aarhus Universitet og leder af dets journalistkursus.

HERBERT PUNDIK: Har studeret statsvidenskab ved Københavns Universitet. Udvandret til Israel i 1954. Redaktør ved *Histadruths,* De samvirkende Fagforbunds illustrerede ugeblad, samt korrespondent i Israel for Statsradiofonien og dagbladet Information.

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 15 kr. Enkelte hefter 4 kr. Ansvarshavende redaktør: Sekretær cand. polit. JØRGEN L. HALCK. Redaktionsudvalg: Handelsminister, professor, dr. oecon. KJELD PHILIP, professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN, rektor, professor, dr. polit. POUL WINDING og generalsekretær for Nordisk Råd, F. W. WENDT. Redaktion, ekspedition og abonnement: Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, København K., telefon Palæ 5182. Abonnement kan endvidere tegnes i alle boglader og hos postvæsenet samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Udsendt i boghandelen 20. juli 1959.

Printed in Denmark . Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

KULTURELLE PROBLEMER I FORHOLDET ØST — VEST[1])

DAG HAMMARSKJÖLD

I en av Orientens huvudstäder – en av de minsta och minst tillgängliga – kom jag nyligen i ett samtal in på religionsspörsmål. Det händer ofta i den delen av världen. Runt om låg en rad pagoder från skilda sekel, och livet bar en stark prägel av stadens ställning som buddhistisk vallfartsort. Den representant för landet som jag talade med förklarade emellertid att buddhismen för många knappast var mer än en tunn täckmantel för animism. Han tillade: »Men vad har Ni, en skandinav, att säga om detta? Tänk på Knut Hamsun eller Selma Lagerlöf«.

Historien kan tjäna som utgångspunkt för några reflektioner rörande mötet mellan öst och väst i våra dagars internationella liv och de problem detta möte ställer. Hur överväldigande än andra och mer närliggande internationella spörsmål kan te sig för oss, är det möjligt att en framtid kommer att ge Asiens och Afrikas renässans större vikt i den historiska utvecklingen under denna epok än den vill tillmäta de frågor som nu dominerar dagsnyheterna.

Den lilla anekdoten belyser många förhållanden av vikt för förståelsen av läget. Den ger ett exempel på hur mycket en bildad asiat kan veta om västerländsk kultur – långt mer än västerlänningen i regel vet om Asiens. Reaktionen är typisk också för den saklighet med vilken religionsfrågan kan bedömas av ledare i en del av världen, där religionen dock undantagslöst är en dominerande politisk faktor. En ytterligare accent värd att uppmärksamma är den som kommer fram i det halvt ironiska jämställandet av västlig och östlig andlig utveckling. Slutligen – men anekdoten belyser blott indirekt detta – frapperas man i samtal som dessa av den öppenhet med vilken diskussionen kan föras mellan en västerlänning och dagens talesmän för Asien eller Afrika. Vi har kommit långt ifrån den värld som en gång speglades hos Kipling eller Sven Hedin.

För att förstå den nuvarande situationen och för att se framtiden i rätt perspektiv är det nyttigt att gå något tillbaka i historien. Den begränsade

[1]) Tale i Akademiska Föreningen ved Lunds universitet den 4. maj 1959.

ramen för detta anförande gör det naturligtvis nödvändigt för mig att därvid både generalisera och förenkla resonemanget.

Det tidiga 1800-talets Europa framstår i dagens perspektiv som en strängt sluten kulturvärld av hög utveckling men väsentligen regional karaktär. Den Goetheska »universaliteten« kombinerades med en fast övertygelse om den europeiska kulturmänniskans supremati, som byggde en sorts osynliga murar kring det andliga livet i förhållande till andra delar av världen.

I den fortsatta utvecklingen, då Europas militära och politiska inflytande sträcktes ut över Asien och Afrika, fick övertygelsen om denna supremati allt handgripligare – och allt enklare – uttryck. Den kom i många fall att företrädas av personer vilkas enda överlägsenhet över dem med vilka de hade att göra låg i den makt som stod bakom dem. Ingen skall förringa de beundransvärda insatser som i många fall gjordes av 1800-talets kolonisatörer. Men ingen bör glömma att kolonisationen speglade en grundsyn som i vissa begränsade hänseenden må ha varit motiverad men som ofta speglade falska anspråk, i synnerhet när det gällde andlig utveckling. I generell tillämpning var den ohållbar.

En konsekvens av den grundinställning som bar upp 1800-talsutvecklingen var att kontakten med de asiatiska och afrikanska folken icke kom att bryta den västeuropeiska kulturens slutenhet. Man närmade sig andra folk från utgångspunkter som gjorde det mycket svårt att tillgodogöra sig vad de hade att ge. Etnografen, geografen eller religionsforskaren kunde meddela sina rön, men dessa förblev i stor utsträckning exotiska informationer som var av intresse för experterna men som icke integrerades med kulturmedvetandet. En sådan integration är under alla förhållanden vansklig. Nu gjorde man den nästan omöjlig för sig. För att den skulle kunna förverkligas fordrades en intellektuell ödmjukhet och en värderingens öppenhet, som kom till stånd först när den europeiska människan skakades i sitt självförtroende och såg murarna kring sin slutna värld falla för trycket av nya krafter som Europa i stor utsträckning själv frambesvurit.

För en västerlänning av en senare generation som konfronteras med Asien och Afrika av idag är det en nyttig övning att gå tillbaka till de verk om dessa områden som skrivits av betydande européer, vilkas andliga inställning fått sina huvuddrag bestämda före första världskriget. Man frapperas kanske främst av hur mycket de *inte* sett och *inte* hört och av hur även deras mest sympatiska försök till inträngande i en annan tanke- och känslovärld präglas av en oreflekterad, trygg överlägsenhet.

Det första världskriget förde på allvar den transatlantiska världen in i bilden. Det andra världskriget slog upp dörren för Asien och Afrika. Mellan krigen passerade Europa en period karaktäriserad av en upplösning av gamle former och normer. 1800-talets Tyskland fanns ej mer. Utvecklingen

i de andra europeiska stormakterna på politikens och kulturens områden visade parallella förskjutningar. Hela den slutna europeiska kulturkretsen bröts upp i en omvärdering av alla värden.

Många av oss har fått kontakt med det uttonande 1800-talets europeiska värld – vars typiska inställningar på vissa områden naturligtvis sträckt sig långt in i vårt sekel – för att sedan uppleva den europeiska kulturkretsens sprängning, både andligt, politiskt och geografiskt, och slutligen se åtminstone början till en ny syntes på universell basis. Beroende på temperament och bakgrund kan man reagera inför denna utveckling på många sätt. Man kan sträcka sig bakåt efter den slutna världens förmenta lugn. Man kan finna sin andliga hemort i desintegrationen och dess drama. Eller man kan sträcka sig framåt mot den skymtande syntesen, inspirerad av drömmen om en ny kultur i vilken, på ett världsomfattande plan, upprepas vad som en gång syntes förverkligat på ett regionalt plan inom Europa.

Den som väljer den senaste vägen skall bli besviken om han tror att uppgiften är lätt eller om han räknar med att målet är närliggande. Men han kan räkna med att finna den rikaste tillfredsställelse i mötet med andra andliga traditioner och deras företrädare när han närmar sig dem på jämställd fot och med ett gemensamt framtidsmål. Han skall också kunna finna den rikaste tillfredsställelse i de framsteg han kan notera i riktning mot ett mänskligt samfund, som med bibehållande av de enskildas och gruppernas särprägel tillgodogjort sig vad de olika grenarna av den mänskliga familjen under årtusenden nått fram till på sina skilda vägar.

Jag har här försökt att karaktärisera utvecklingen ur västeuropeisk synpunkt. Formuleringarna har dock naturligtvis färgats av sådana erfarenheter som den inledande anekdoten belyste. Låt mig återgå till denna för ett ögonblick.

Den man som jag talade med var djupt medveten om hur otillfredsställande de ekonomiska och sociala förhållandena var i det land han företrädde. Han var också medveten om att dess andliga liv kunde framstå som primitivt, mätt med de stränga mått som buddhismen i sina rena former erbjuder. Men han tillämpade inte en sådan måttstock. Han förstod och respekterade den livssyn under vilken folket levde. Han fann den inte fundamentalt underlägsen livsåskådningar som han mött hos framstående företrädare för den europeiska kulturen. Och han såg säkerligen inte heller i den något som helst skäl för att hans eget folk skulle stanna i det ekonomiska och sociala tillstånd som rådde i landet ännu efter många decennier av västligt kolonialvälde – med de framsteg detta sades ha medfört. Vad han krävde för sitt folk och sitt land var en samverkan med andra, baserad på solidaritet och ömsesidig respekt, utan några falska distinktioner mellan kulturer eller raser, med tacksamhet för vad Europa gjort men också med en kritisk blick för alla ogrundade anspråk.

Vad jag här sagt om innebörden av den replik jag citerade går inte tillbaka på några direkta uttalanden vid ifrågavarande tillfälle. Förklaringar var onödiga. Tolkningen av repliken är min egen, men den har ett fast underlag i vad jeg lärt mig under år av nära kontakt med de asiatiska och afrikanska folkens företrädare.

Jag nämnde ordet solidaritet. Det är ett nyckelord i detta sammanhang och det är för mig svaret på de irriterade frågor och reaktioner som stundom alltjämt möter från dem som förankrat sig i det förflutna och nästan betraktar den europé som inte begråter Europas maktställning såsom en förrädare.

Et samhälles sundhet och styrka beror på var medborgares känsla av solidaritet med de andra samhällsmedlemmarna och vilja att i namnet av denna solidaritet bära sin del av bördorna och ansvaret för gemenskapen. Detsamma gäller naturligtvis mänskligheten i dess helhet. Och lika litet som det inom ett samhälle är möjligt att hävda att t. ex. en ekonomisk överklass har sin gynnade ställning på grund av större förmåga och begåvning såsom kvaliteter vilka så att säga är nedlagda i gruppen av naturen, lika litet är det naturligtvis möjligt att hävda detta, när man ser på folken i deras inbördes förhållande.

Jag tror ingen antropolog numera skulle vilja påstå, att de olika grenarna av den mänskliga familjen representerar fundamentalt skilda möjligheter, när det gäller insatser och utveckling på skilda områden av andlig och materiell verksamhet. Om jag har rätt att tala på grundval av min egen, i en mening naturligtvis begränsade, i en annan mening mycket vidsträckta erfarenhet, skulle jag vilja säga att jag i varje fall själv inte varit i stånd att upptäcka några sådana skillnader.

Vi rör oss allt i en värld där, internationellt liksom nationellt, begåvning och utvecklingsmöjligheter icke ger någon bestämd grupp ett företräde. Vad som i praktiken kan synas peka i en annan riktning förklaras av de stora skiljaktigheter som rått i fråga om möjligheten att låta begåvningen mogna och komma till uttryck. De demokratiska ideal som kräver lika chans för alla bör tillämpas också på folken och raserna.

Det ter sig under dessa förhållanden självklart, att intet folk och ingen folkgrupp kan grunda sin framtid på ett krav på supremati. Det är i dess eget intresse att de andra grupperna får samma chanser som den själv haft. Att bidraga därtill är en handling av solidaritet som inte endast är till det helas gagn utan på längre sikt också till den handlandes egen nytta. Detta betyder att makt måste ersättas av ledarskap – ledarskap både när det gäller att ge andra folk deras chans och när det gäller att, utan maktspråk, visa dem bästa vägen att utveckla sina andliga och materiella resurser.

På ett blygsamt plan och i blott alltför ringa omfattning arbetar den organisation som jag företräder i den riktning jag här angivit. Den är grun-

dad på en solidaritetens filosofi. Den försöker att till de missgynnade folken förmedla först och främst kunskap men också materialresurser som ger dem en chans till den utveckling och ställning de har inre möjlighet till. Den försöker finna former i vilka de gamla folk som nu vinner eller vunnit frihet friktionsfritt kan finna sin nya ställning. Den ger dem alla en lika röst i rådslagen oberoende av ras, historia och fysisk eller ekonomisk makt. Inte minst i sistnämnda hänseende möter man ofta en skepticism liknande den som en gång stod i vägen för allmän rösträtt. Man kan vara medveten om riskerna i ett sådant experiment och likväl vara övertygad också om att det är nödvändigt och måste genomföras. Experimentet måste i detta fall lyckas. Om detta skall ske, kan inte de som arbetar för den nya syntesen förneka eller sätta i fråga de principer på vilka den måste grundas.

I stigande utsträckning har experter från västerns länder farit ut till de nya nationerna i Asien och Afrika för att i olika ställningar hjälpa regeringarna. De har därvid slagit in på en karriär helt i tidens anda och som tillhör framtiden. Jag hoppas att också från Sverige och inte minst från detta universitet män och kvinnor i de olika former som står till buds skall gå ut i världen inte såsom en sorts missionärer för vare sig västern eller ett världssamfund, utan för att genom praktiskt arbete tjäna utvecklingen i riktning mot den syntes som är på väg.

De kan göra så, medvetna om rikedomen i det unika kulturarv som är deras och om allt vad Europa representerar, men de bör göra det medvetna också om att de bäst och riktigast förvaltar detta kulturarv genom att möta andra folk och kulturer i ödmjuk respekt för det unika dessa skänkt och skänker mänskligheten.

De bör vara medvetna om att det är ett tecken på högsta kultur att verkligen kunna lyssna, lära och därför också svara på ett sätt som hjälper den missgynnade, medan det däremot är Cronschough förbehållet att vara en dålig lyssnare i känslan av egen överlägsenhet. Ledarskap – det ord jeg här använt för att beteckna vad som kan träda i stället för maktställning – är ett farligt ord om man inte erinrar sig att de inflytelserikaste ledarna i europeisk kulturutveckling var frågare som Sokrates eller timmermanssonen från Nasaret.

Det är mycket en västerlänning, som väljer den väg jag här talat om, har att övervinna inte endast hos sig själv utan också hos dem han tjänar. Jag tror det sagda är nog i vad gäller de egna problem han har att lösa vid mötet med östern i internationellt samarbete. Ytterligare ett ord kan vara på sin plats rörande de svårigheter som asiaten eller afrikanen erfar vid samme möte.

På det enklaste planet upplever han de vanskligheter som är ofrånkomliga vid konfrontationen mellan fattigdom och relativ rikedom. En hjälpbehövande som vet att hjälpen ges i en anda av solidaritet och vet

att han kan ge den en sådan användning att den en gång även på det materiella planet kan återgäldas, kan ändå ha svårt att undgå känslan av beroende och en misstro mot motiven och inställningen hos den som hjälper honom. Samme man som jag förut citerat sade: »Ni har väl klart för Er att det kan vara svårare att ta emot hjälp än att ge den?« Detta förhållande blir dubbelt allvarligt om den hjälpbehövande känner berättigad stolthet för vad hans eget folk åstadkommit men har en tyvärr ofta grundad känsla att dess värde inte inses av den andra parten.

En närbesläktad svårighet skapas av konflikten mellan värdeskalor. De överväldigande tekniska framsteg som är västerns särmärke har i österns ögon – och kanske i verkligheten – präglat oss mer än vi själva gjort klart för oss. Asiaten beundrar västerns materiella prestationer, han vet vad de kan betyda för att förbättra levnadsvillkoren i hans egen värld och han är angelägen om att tillgodogöra sig deras resultat. Men han är inte villig att betala förbättringen med en förändring av livsformerna som kan förefalla honom att vara ett ofrånkomligt korrelat till den tekniska utvecklingen men oförenlig med det egna folkets anda och traditioner.

Fattigdom är ett relativt begrepp. När livet tryggats och de elementära behoven tillfredsställts, lyckliggör vi knappast människor genom att utsätta dem för inflytanden vilka skapar nya behov som fundamentalt är dem främmande och som tenderar att växa i snabbare takt än nya möjligheter till behovstillfredsställelse kan öppnas. Detta är inte ett argument för den fattiges förnöjsamhet sådan den dyrkades i den viktorianska sagovärlden. Det är inte heller fråga om den fattigdom som bärs med jämnmod därför att den delas av alla. Vad vi i detta sammanhang måste minnas är att starka och levande andliga traditioner i den afro-asiatiska kulturvärlden alltjämt vidmakthåller en livsinställning karaktäriserad av ett grepp på livet och dess goda som ger lycka på ett plan där vi skulla tala om misär. Kravet på oss alla och på det internationella samfundet att ge ekonomisk trygghet och att lyfta levnadsstandarden för de två tredjedelar av mänskligheten som lever nära svältgränsen eller under den är ofrånkomligt. Men företrädaren för t. ex. den buddhistiska världen är mer medveten än vi om hur sant det är också i vardagslivets till synes mest elementära sammanhang att människan inte lever av bröd allena.

Slutligen skymtar svårigheter som förklaras av att vi ännu är mycket nära den epok då västern levde lycklig i sin överlägsenhetskänsla och därvid, i all oskuld, skapade en motsvarande osäkerhet i sinnen och hjärtan hos företrädare för andra kulturkretsar. Det kan för en asiat eller afrikan vara svårt att tillgodogöra sig västerns andliga arv utan att känna en splittring, som kan drivas ända till rotlöshet, eller en sinnets oro såsom inför ett förräderi, medan västerlänningen från sin utgångspunkt kan vidga sitt kulturmedvetande och absorbera andra traditioner utan motsvarande spännin-

gar. Vi stöter här på vad som kanske är den allvarligaste av de svårigheter som måste övervinnas. Kan vi lösa problemet utan att, liksom när det gäller motsvarande vanskligheter i vårt personliga liv, så att säga *växa* ur det? Det största ansvaret vilar därvid på den förment starkare.

Jag kände en man från Asien av högsta kultur. Uppfostrad vid europeiska universitet under och efter första världskriget stod han på vattendelaren i den utveckling jeg talat om. Han berättade en gång för mig hur han i sin tidiga ungdom levt med och älskat Omar Khayyams Rubaiyat. Han trodde sig ha gjort grundtexten helt till sin ända tills han kom till England och lärde känna Fitzgeralds översättning. Då blev denna – i den akademiska miljö som började omforma honom – hans »riktiga« Rubaiyat. Emellertid återvände han hem, och han fann då på nytt Omar Khayyam's dikter sådana han en gång gjort dem till sina. Pendlingen fortsatte och, slutade han sin historia, »ännu i den dag som är vet jeg inte vilken Rubaiyat som är min, Omars eller Fitzgeralds.«

Historien kräver ingen kommentar. I bildlik mening är det ännu miljoner och åter miljoner som inte vet vilken Rubaiyat som är deras, Omars eller Fitzgeralds. Vi måste nå den dag då de och vi alla kan gemensamt glädja oss åt Rubaiyat och åt att vi har den både i Omars och i Fitzgeralds form.

KONTRASTER OG KONFLIKTER I ITALIENSK POLITIK

ERIK RESKE-NIELSEN

Italiens politiske historie i tiden efter den anden verdenskrig kan inddeles i fire perioder med valgene i 1948, 1953 og 1958 som skillelinier. Det første tidsrum, indtil 1948, var karakteriseret af den første efterkrigstids problemstilling, hvor det væsentligste spørgsmål var, om Italien ville blive kommunistisk eller ikke. Undertrykkelsen af fri meningsdannelse og af andre politiske partier end det fascistiske i Mussolinis tidsalder havde givet det genoplivede italienske demokrati vanskelige startbetingelser; værre endnu var det, at krigens ødelæggende virkninger på Italiens erhvervsliv havde forbedret den i forvejen gunstige jordbund for kommunisterne; disse havde dels gode kort på hånden i kraft af de store sociale uligheder i landet, dels havde de skabt sig et vel nok ikke helt fortjent ry som de argeste modstandere af den fascisme, der havde ført Italien ud i katastrofen.

Denne trusel blev afværget ved valget i 1948, hvor det lykkedes de kristne demokrater at opnå absolut flertal i deputeretkammeret. Forklaringen på, at Democrazia Christiana var i stand til at vinde denne sejr har man i flere forskellige omstændigheder. Af størst betydning var det sikkert, at partiet havde formået at gøre sig til det samlende borgerlige parti efter de katastrofer, der havde ramt monarkisterne ved kongedømmets fald og fascisterne ved Mussolinis sammenbrud i 1943. Dertil kom, at Democrazia Christiana nød godt af den katolske kirkes meget aktive støtte. Mobiliseringen af gejstligheden sammen med de katolske lægmandsorganisationer og pavestolens fordømmelse af marxistiske partier betød millioner af rettroende katolikstemmer til de kristne demokrater, som tilmed var i den lykkelige situation i ministerpræsidenten, *Alcide de Gasperi,* at have en leder, der både som statsmand og som partichef besad fremragende egenskaber. Endelig spillede også den internationale situation en rolle for de kristne demokraters valgsejr. Begivenhederne i Tjekoslovakiet i februar 1948 havde skræmt mange i Italien og andre steder bort fra den folkefrontslinie, der ellers var kommunisternes største aktiv i agitationen; Marshallplanen og det begyndende økonomiske samarbejde i Vest-

europa øvede desuden tiltrækning på vælgere og interessegrupper; endvidere virkede de angelsaksiske magters holdning i Triestspørgsmålet og i problemet om det tidligere italienske koloniriges fremtid i de vestorienterede partiers favør.

Men selv om de kristne demokraters sejr var uomtvistelig, var det ubestrideligt, at venstre havde vist en imponerende styrke ved 1948-valget. Togliattis kommunister og Nennis venstresocialister var gået til valg som een blok og havde samlet 8 millioner stemmer eller næsten to trediedele af, hvad Democrazia Christiana havde opnået, selv om mandatfordelingen kun gav dem 182 pladser i deputeretkammeret mod de kristne demokraters 307. Herigennem blev for de næste fem år et centrumsstyre sikret, som har udgjort det mest stabile regime, Italien har haft i efterkrigsårene, og hvor de Gasperi bestræbte sig på også at knytte det øvrige centrum til sig gennem koalitioner, selv om disse ikke var nødvendige for regeringens flertal i deputeretkammeret.

DEN POLITISKE SITUATION 1953–1958

Denne gunstige stilling blev imidlertid bragt til ophør ved valget i 1953, da de kristne demokrater mistede næsten 2 millioner stemmer og fik deres mandattal reduceret fra 307 til 262. De andre centrumspartier, navnlig Saragats socialdemokrater, men også republikanerne gik samtidig betydeligt tilbage, således at midtergruppen herefter kun rådede over 300 mandater tilsammen. Det var tilstrækkeligt til flertallet i deputeretkammeret, men det betød, at de kristne demokrater nu var helt anderledes henvist til støtte fra de øvrige centrumspartier end tidligere – eller at støtten måtte hentes enten fra højre eller fra venstre i italiensk politik. Valgets sejrherrer var nemlig partierne på fløjene. Kommunister og Nenni-socialister var gået frem med 1,5 million stemmer og rådede nu over tilsammen 218 mandater, hvoraf kommunisterne havde 143 for 6 millioner stemmer og venstresocialisterne 75 for tilslutning fra $3^1/_2$ million vælgere. Alligevel var skredet til højre størst. Monarkisterne havde forøget deres stemmetal med over 1 million, og det samme var tilfældet med neo-fascisterne. Tilsammen rådede de to partier nu over 69 mandater mod hidtil 20.

Under disse vilkår blev italiensk politik i de følgende år langt mindre stabil, end tilfældet havde været 1948–53. Ydermere blev de kristne demokrater svækket ved de Gasperis død i 1954, som betød, at en magtkamp, der havde ulmet inden for Democrazia Christiana gennem nogen tid, brød ud i lys lue. Desuden gjorde brydninger og ændret taktik sig gældende for andre partiers vedkommende, således at en regering med et solidt flertal i deputeretkammeret var langt vanskeligere at tilvejebringe end hidtil. Først forsøgte de Gasperi i spidsen for en regering udeluk-

kende af kristne demokrater, men han måtte give op allerede efter ti dages forløb. En langvarig regeringskrise fulgte, inden *Giuseppe Pella* fra partiets højrefløj i august 1953 fik sammensat et ministerium, der dog ikke var i stand til at klare sig længere end til januar 1954. Den nye ministerpræsident blev *Amintore Fanfani,* der rigtig nok fik en regering stablet på benene, men kun for at blive styrtet umiddelbart efter af højre, som ikke ville akceptere den nye regeringschef, der var udgået fra de kristne demokraters venstrefløj.

I stedet sammensatte *Mario Scelba* et ministerium med deltagelse af midterpartierne – de kristne demokrater, Saragats socialdemokrater, republikanerne og de liberale. Brydninger inden for koalitionen bragte imidlertid Scelba i vanskeligheder, og i juni 1955 måtte han definitivt give op. De væsentligste årsager til rivningerne var spørgsmålet om en ny forpagtningslov og problemet om, hvorvidt udnyttelsen af Italiens olie- og gasforekomster skulle reserveres alene for staten eller om private foretagender også skulle kunne deltage heri. I disse anliggender gik skillelinien iøvrigt også gennem Democrazia Christiana, og følgen blev nye brydninger mellem den af Fanfani ledede venstreorienterede gruppe »Iniziativa Democratica« og Pellas »Concentrazione« på højrefløj, som særlig kom til udtryk under den tre uger lange regeringskrise, der fulgte efter Scelbas afgang.

Hans efterfølger som ministerpræsident blev partifællen *Antonio Segni,* hvis kabinet kom til at omfatte kristne demokrater, socialdemokrater og liberale. Denne konstellation holdt indtil maj 1957, da det socialdemokratiske P. S. D. I. trak sine ministre tilbage. *Adone Zoli* dannede derpå en mindretalsregering med medlemmer udelukkende fra Democrazia Christiana, men med nogen hældning til højre. Den stod på meget svage ben og kunne ikke opfattes som stort andet end et forretningsministerium, der skulle lede Italien, indtil de næste valg blev afholdt.

VALGET 1958

Valget fandt sted i maj 1958 og fik som resultat, at de kristne demokrater opnåede en stemmefremgang på 1,5 millioner og samlede 42,4 % af stemmerne, men uden at opnå det absolutte flertal i deputeretkammeret. Af de øvrige midterpartier holdt socialdemokraterne sig omtrent uforandret med 4,5 % af de afgivne stemmer, mens de højrebetonede liberale gik en smule frem og republikanerne lidt tilbage. På venstrefløjen kunne kommunisterne ganske vist notere en halv million flere stemmer end sidst, men Nenni-socialisterne gik dog forholdsvis endnu stærkere frem og fik 14,2 % af stemmerne mod 12,7 % i 1953. Derimod gik det galt for højre. Monarkisterne var i forvejen blevet splittet i to partier og fik deres andel

i stemmerne reduceret fra 6,9 til 4,8 %, samtidig med at også det neofascistiske M. S. I. gik tilbage. Valgets sejrherrer var derfor de kristne demokrater og – især – Nennis venstresocialistiske P. S. I., mens højre var blevet svækket i betydelig grad. Heraf fulgte, at venstre-centrum fik en stærkere placering end i den foregående periode.

Valgene til deputeretkammeret 1953 og 1958.

	1953			1958		
	Antal stemmer (1000)	%	Mandater	Antal stemmer (1000)	%	Mandater
Kommunister	6.122	22.6	143	6.701	22.7	140
Venstre-socialister ...	3.441	12.7	75	4.199	14.2	84
Socialdemokrater	1.223	4.5	19	1.352	4.6	23
Republikanere	438	1.6	5	405	1.4	7
Kristne demokrater ..	10.837	40.0	262	12.509	42.2	273
Liberale	816	3.0	13	1.046	3.5	16
Nationalmonarkister ..	1.856	6.9	40	657	2.2	10
Folkemonarkister				776	2.6	13
Neofascister	1.580	5.8	29	1.411	4.7	25
Andre	779	2.9	4	484	1.9	5

I overensstemmelse med valgets hovedlinie betroede præsident Gronchi regeringsdannelsen til Amintore Fanfani, som siden 1954 havde været Democrazia Christianas generalsekretær samtidig med, at han var leder af partiets venstrefløj. Fire socialdemokrater trådte ind i den nye regering, der dog hurtigt fik store vanskeligheder at slås med dels som følge af skærpet konflikt inden for de kristne demokraters rækker, dels fordi Saragat-socialisterne også var indbyrdes uenige. Efter at have været ude for den ene rystelse efter den anden, måtte Fanfani den 26. januar 1959 give op, og efter et par ugers forløb dannede Segni på ny regering. Denne gang bestod hans ministerium kun af folk fra Democrazia Christiana, og selv om Segni forsøgte at fastholde en midterkurs, blev det snart klart, at den nye regering lå betydeligt mere til højre, end tilfældet havde været med de italienske regeringer som helhed i tiden efter 2. verdenskrig.

Den umiddelbare foranledning til Fanfanis afgang i januar måned må søges i udviklingen inden for det socialdemokratiske P. S. D. I., der deltog i regeringen sammen med de kristne demokrater, og hvis støtte var nødvendig, hvis ministerpræsidenten skulle have et flertal i deputeretkammeret uden at måtte søge tilslutning hverken fra de to andre midterpartier, republikanerne og de liberale, der tilsammen rådede over samme mandattal som Saragatfolkene, eller hos fløjene – og i så tilfælde hos enten Nenni-

socialister eller monarkister. Derfor fik de begivenheder, der i januar 1959 udspillede sig inden for Italiens to socialistiske partier, en afgørende indflydelse på Fanfanis muligheder for at holde sig ved magten, selv om den egentlige forklaring på, at han måtte give tabt, skal søges i andre forhold.

SOCIALISTISKE ENHEDSBESTRÆBELSER 1955–1958

Det, der skete blandt socialister og socialdemokrater, var, at nye chancer for en genforening af de to partier syntes at dukke op. De var blevet splittet i 1947 på spørgsmålet om samarbejde med kommunisterne. Nenni var den gang gået ind for en folkefrontspolitik, der førte ham så vidt, at han til valget i 1948 opstillede sammen med kommunisterne. Senere fjernede han sig atter fra dem, og ved 1953-valget stillede P. S. I. og kommunisterne op hver for sig. Valget betød desuden som ovenfor nævnt, at de kristne demokrater ikke længere kunne styre alene og at socialdemokraterne var blevet svækket. Derfor begyndte den tanke at tage form hos *Pietro Nenni,* at en genskabt socialistisk enhed måske kunne betyde, at venstrefløjen af de kristne demokrater ville føle sig fristet til at søge samarbejde med socialisterne for derigennem at få gennemført en økonomisk og social reformlovgivning, som andre kræfter inden for Democrazia Christiana efter evne saboterede. Muligvis har Nenni også haft den bagtanke, at en sådan udvikling kunne indebære en meget betydelig risiko for, at Democrazia Christiana kunne blive sprængt og socialisterne derved blive den stærke eller i hvert fald en jævnbyrdig partner i en alliance med venstrekatolikkerne.

Pietro Nenni gjorde sig til talsmand for en sådan »åbning til venstre« på partikongressen i Torino i foråret 1955, hvor han tog til orde for, at venstresocialister, socialdemokrater og kristne demokrater skulle indgå et samarbejde, og at de to socialistiske partier skulle sluttes sammen igen.

Tanken blev imidlertid afvist både af Saragat og af Democrazia Christianas ledere, og spørgsmålet er, om den i virkeligheden sigtede længere end til at drive en kile ind mellem socialdemokraterne og de kristne demokrater, der var partnere i Scelbas koalitionsregering. Det lykkedes dog *Saragat* at afværge Nennis tilnærmelser, selv om han måtte tage hensyn til, at enkelte socialdemokratiske ledere og en hel del af partiets menige medlemmer var af den opfattelse, at de to partier burde samles igen. Saragat forlangte beviser for, at Nenni havde fraveget sin hidtidige politik overfor kommunisterne, og han nægtede at fæste lid til aldrig så mange venstresocialistiske forsikringer om, at de havde opgivet folkefrontstanken efter at have set de skæbnessvangre følger, denne havde fået i Østeuropa.

Socialdemokraternes mistanke om, at kommunisterne stadig sad med stor indflydelse i P. S. I., syntes at blive bekræftet senere, men samtidig er det også kommet til at stå klart, at Nenni personlig har fjernet sig stærkt

fra *Togliatti* og hans tilhængere. I sommeren 1956 blev en ny kontakt etableret mellem Nenni og Saragat, efter at P. S. I.s leder var gået til angreb på kommunisterne efter Khrustjevs afsløringer af Stalinregimet på den 20. partikongres i begyndelsen af året. I august mødtes Nenni og Saragat til forhandlinger i Pralognan i Savoyen, og efter disse udsendte de to politikere en erklæring, hvori det hed, at betingelserne for en genforening nu syntes at være gunstige. Denne udvikling blev fulgt med megen interesse i andre europæiske socialistpartier, og i begyndelsen af september forsøgte den franske socialistleder *Pierre Commin* gennem samtaler med ledere fra begge lejre at bane vej for en løsning. Også fra anden udenlandsk side blev der taget initiativ hertil, men vanskelighederne viste sig at være alvorligere, end man på forhånd havde fornemmet. De to væsentligste anstødssten var, at P. S. D. I. insisterede på, at P. S. I. forud for en genforening og som betingelse for denne skulle frasige sig den enhedsaktionspagt med kommunisterne, som var blevet indgået efter krigen, og at Nenni-socialisterne måtte ændre deres udenrigspolitiske holdning fra neutralistisk til provestlig. Desuden blev det mere og mere iøjnefaldende, at både Saragat og Nenni var i uoverensstemmelse med væsentlige dele af deres partier. Et alvorligt slag modtog forhandlingerne, da venstresocialisterne tværtimod at opgive enhedsaktionen med kommunisterne undertegnede en ny overenskomst herom, som ganske vist var stærkt modificeret i forhold til den tidligere, men som ikke desto mindre var uakceptabel for socialdemokraterne. Alligevel fortsatte en fælleskomité for de to partier drøftelserne, indtil Saragat-folkene afbrød dem midt i december 1956 med den motivering, at Nennis afhængighed af kommunisterne var blevet til fulde afsløret ved, at P. S. I. end ikke havde brudt definitivt med kommunisterne under den ungarske opstand.

Dette var dog ikke ensbetydende med, at Nenni opgav sine bestræbelser. Det italienske kommunistparti var ligesom andre blevet rystet i sin grundvold af begivenhederne i Ungarn, og flere fremtrædende kommunister var begyndt at nærme sig Nenni. Styrket på denne måde anså venstresocialisternes leder allerede i februar 1957 tiden for at være inde til på partikongressen i Venezia at slå et nyt slag for sammenslutning af P. S. I. og P. S. D. I. Han fik kongressens tilslutning til at bryde med kommunisterne og fjernede således den væsentligste hindring for Saragats akcept, men da sagen kom for i P. S. I.s centralkomité viste det sig, at Nenni i denne kun kunne få en trediedel af medlemmerne med sig. Modstanden kom fortrinsvis fra partiets hårde kerne af partifunktionærer, der følte deres position truet af yngre kræfter, og som vanskeligt kunne se bort fra, at P. S. I. ud fra mange praktiske hensyn – f. eks. lokalefællesskab med kommunisterne – ville få meget svært ved at løse sig fra det hidtidige partnerskab.

NENNI-SOCIALISTERNES NAPOLI-KONGRES 1959

Derfor kom heller ikke Veneziakongressen til at bane vej for den ønskede sammenslutning, og herefter hvilede sagen indtil det næste valg var overstået. I begyndelsen af 1959 indtraf imidlertid en ny fase, da venstresocialisterne atter holdt partikongres, denne gang i Napoli. Her kom splittelsen i partiets rækker igen til udtryk, og kampen stod som hidtil mellem en gruppe såkaldte autonomister under Nennis ledelse, en venstrefløj under *Tullio Vecchiettis* førerskab og en centrumsgruppe, også kaldet »bassianisterne« efter deres ledende skikkelse, den tidligere partisekretær *Lelio Basso*. Nennis krav lød på fuldt autonomi (dvs. i forhold til kommunisterne) og gennemførelse af Venezia-kongressens beslutninger om at indstille aktionsfællesskabet med kommunisterne – dog med fagforeningerne som en foreløbig undtagelse. Derimod gik Vecchietti-fløjen ind for nyt aktionsfællesskab både i fagbevægelsen og i nationalforsamlingen, mens Basso-gruppen forsøgte at finde frem til en formel, der kunne indebære uafhængighed af kommunisterne, men tillade samarbejde med dem. På Napolikongressen begrundede Nenni sit standpunkt med erfaringerne fra de østeuropæiske lande, hvor det var åbenbart, at kommunisterne kun var gået ind for folkefronten med det formål at etablere deres eget diktatur. Folkefrontstanken måtte derfor betragtes som forældet, men Nenni gjorde det også klart, at han i hvert fald ikke i øjeblikket ønskede at gå ind i noget samarbejde med de kristne demokrater, hvis holdning i sociale spørgsmål han fordømte, og han ville heller ikke vide af noget kompromis med Saragat. Partiets opgave måtte i stedet blive »at udvide oppositionens kreds ved at skabe en fremtidig majoritet af de katolske masser såvel som af de verdslige socialistiske klasser«. Med andre ord: Nenni havde forladt sammenslutningstanken fra 1956–57 såvel som ideerne om et samarbejde med venstrefløjen af de kristne demokrater og ville i stedet tilbyde et fuldt demokratisk socialistparti, som skulle have mulighed for at tiltrække socialdemokrater, katolikker og kommunister og derved blive Italiens store samlende venstreparti.

Resultatet af afstemningen på kongressen blev, at Nennis resolutionsforslag blev vedtaget med 58,3 % af stemmerne, mens Vecchietti kun formåede at samle 32,6 % og Basso 8,7 %. I resolutionen, der omfattede ti punkter, havde Nenni knæsat princippet om en demokratisk stat, organiseret som »et massedemokrati med udelukkelse af klassemodsætninger«. Vejen til socialismen skulle være præget af demokratiske metoder – ikke af opportunistiske hensyn, men fordi de var fundamentalt nødvendige for socialismens bestræbelser for at komme til magten. Nenni frasagde sig derfor alliancen med kommunisterne, men erklærede samtidig, at der ikke bestod nogen forudfattet antagonisme overfor kommunisterne; han fastslog, at princippet om arbejdernes enighed i fagbevægelsen måtte opret-

holdes, men at fagforeningerne måtte være uafhængige både af arbejdsgivere, statsmagten og politiske partier. Om udenrigspolitikken hed det i resolutionen kun, at P. S. I. gik ind for en fredspolitik og vendte sig imod enhver form for imperialisme og kolonialisme.

Desuden sikrede Nenni sig mod en gentagelse af tilbageslaget fra Veneziakongressen ved at få gennemført, at partiets centralkomité skulle omdannes, således at den kom i overensstemmelse med kongressen, og endelig blev der valgt en ny partiledelse, der helt gik ind for Nennis linie.

SPRÆNGNINGEN AF P. S. D. I. OG FANFANIS FALD

Napolikongressen fik vidtrækkende følger, dels for regeringen, dels for Saragats socialdemokrater. P. S. I.-beslutningerne havde ingenlunde fået nogen gunstig modtagelse hos Saragat, der fastholdt at en sammenslutning mellem de to partier ikke var mulig. Heroverfor hævdede imidlertid partiets venstrefløj under ledelse af *Matteo Matteotti* – en søn af den gamle italienske socialist, der var blevet et af Mussolinis mest berømte ofre, at man øjeblikkelig måtte optage forhandlinger med Nenni. Konflikten afspejlede sig på regeringsniveau, hvor den socialdemokratiske arbejdsminister, *Vigorelli,* der tilhørte partiets venstrefløj, den 24. januar indgav sin afskedsbegæring med den motivering, at regeringen havde hindret gennemførelsen af de forslag til forbedring af de sociale forhold, som han havde fremsat. For regeringens vedkommende betød dette skridt, at Fanfanis position blev endnu mere prekær, end den var i forvejen på grund af de voldsomme brydninger i Democrazia Christiana, hvorfor ministerpræsidenten to dage senere foretrak at demissionere.

I P. S. D. I. havde Vigorellis aktion til følge, at debatten for og imod sammenslutning med P. S. I. blev intensiveret. Forinden havde Matteotti og en anden af venstrefløjens ledere, *Zagari,* henvendt sig til Saragat med krav om, at partiets centralkomité skulle sammenkaldes for at overveje situationen. Saragat svarede med en erklæring, hvori han afstak betingelserne for en sammensmeltning, nemlig at et helt nyt socialistisk parti blev dannet med deltagelse både af P. S. D. I.s og P. S. I.s medlemmer, at dettes medlemmer blev frit stillet med hensyn til valg af, hvilken fagforening, de ønskede at tilhøre, således at de ikke tvungent blev medlemmer af det kommunistisk kontrollerede fagforbund, at man udtrykkelig skulle erklære ikke at ville samarbejde med kommunisterne, at udenrigspolitikken skulle udformes med N. A. T. O. som udgangspunkt og endelig at forhandlinger mellem de to partier skulle foregå på fuldstændig lige grundlag. Denne resolution fra Saragats side afveg på afgørende punkter fra Napolikongressens beslutninger, og da partiets centralkomité trådte sammen den 30. januar, viste det sig, at Saragat havde tilslutning fra de fleste medlem-

mer af dette organ. Følgen blev, at venstrefløjen af P. S. D. I. brød ud, idet 400 medlemmer på et møde i Rom den 8. februar besluttede at danne en autonom gruppe, der i realiteten blev et nyt socialistisk parti – Italiens tredie – med betegnelsen Movimento Unitarios de Iniziativa Socialista. Lederne blev Matteotti og Vigorelli samt tre andre af P. S. D. I.s repræsentanter i nationalforsamlingen. Den nye gruppes formål var imidlertid i første omgang at tvinge Saragatsocialisterne til at tage deres stilling op til fornyet overvejelse. Hvis de ikke derefter ændrede holdning, ville Matteotti og hans tilhængere slutte sig til Nenni.

FANFANI OG »NOTABLERNE« I DEMOCRAZIA CHRISTIANA

Disse begivenheder i P. S. I. og P. S. D. I. måtte nødvendigvis komme til at påvirke italiensk politik i almindelighed, og i særdeleshed var de et hårdt slag for de kristne demokraters venstrefløj. Fanfanis afgang som ministerpræsident den 26. januar skyldtes dog først og fremmest andre faktorer og navnlig dybtgående brydninger inden for de kristne demokraters rækker. De modsætninger, der længe havde eksisteret mellem venstregruppen med Fanfani som førstemand og en kombination af højre og centrum med Scelba, Pella, finansministeren *Andreotti* og den tidligere minister *Conella* som de ledende kræfter, var blevet bragt til åbent udbrud, efter at der i oktober 1958 var indtruffet en sprængning i det kristne demokratiske parti på Sicilien, selv om heller ikke den sicilianske konflikt var den inderste årsag til oppositionen mod Fanfani i Democrazia Christiana.

Flere forskellige forhold havde virket med til at skabe en front fra partiets centrum til dets yderste højre. Kritikken gjaldt mest åbenlyst Fanfanis noget hårdhændede optræden som partiets generalsekretær, hvor han systematisk havde stræbt efter at erstatte den gamle veltjente garde fra de Gasperis tid med unge folk, der delte hans vigtigste synspunkter, eller i hvert fald at forøge deres indflydelse på de ældres bekostning. De Gasperi havde i sin tid formået at balancere mellem de mange og store modsætninger, der fandtes inden for partiet, og hans autoritet havde givet ham mulighed for at få de mest forskellige elementer til at samarbejde og tolerere hinanden.

Fanfani synes ikke at besidde forgængerens formidlende og mæglende egenskaber. Han er en udpræget magttekniker, der ikke som de Gasperi formår ved en smidig taktik at nå frem til sine mål, men som i stedet tømrer sin organisation op på en måde, der har fået hans modstandere til at sammenligne hans metoder med dem, der anvendes inden for kommunistiske partier. Andre har karakteriseret ham som Democrazia Christianas Napoleon og rejst tvivl om hans demokratiske sindelag, uden at man skal tage disse påstande alt for højtideligt.

Fanfanis opgave som generalsekretær har været overordentlig vanskelig, fordi de kristne demokrater er en temmelig broget skare, hvor tilhængere af vidtgående statsdrift sidder side om side med svorne forkæmpere for uhæmmet privat foretagsomhed, og hvor arbejderrepræsentanter skal virke sammen med mænd fra den gamle italienske feudaladel. Her kan en hård hånd nok være på sin plads, så meget desto mere som Fanfani nærer den opfattelse, at partiets reaktionære elementer må træde i baggrunden til fordel for en socialreformatorisk katolicisme, der nok nyder bevågenhed hos en del af gejstligheden, men som andre klerikale – og åbenbart frem for alt kardinalkollegiet – modsætter sig.

Fanfani kan heller ikke i sin kamp for at lede partiet ind i de spor, han finder rigtige, støtte sig på et renommé som de Gasperis. Den gamle partileder kunne bygge på den anseelse, han nød som kæmpende antifascist, og for de fleste af lederne inden for Democrazia Christianas centrum og højrefløj gælder det, at de var modstandsfolk i Mussolinis tid. Det hænger vel til dels sammen med, at de allerfleste er af en aldersklasse, hvor de havde en politisk rolle før den fascistiske magtovertagelse, hvorimod Fanfani, der er født i 1908, ikke hører med til dette slægtled. Han er nationaløkonom af fag, og nogle af hans tidligste arbejder er tydeligt præget af den korporative statstanke. Han sluttede sig heller ikke til modstandsbevægelsen mod Mussolini, og hans flugt til Schweiz i 1943 hævdes ikke at være politisk betinget, men dikteret af ønsket om at unddrage sig militærtjeneste. Ikke desto mindre blev han hurtigt en fremtrædende mand inden for Democrazia Christiana, hvor de Gasperi fandt, at han var langt den mest fremragende af de folk, der kunne tænkes som den næste leder af partiet – noget som utvivlsomt ikke har bidraget til at gøre hans popularitet blandt de kristne demokraters »notabler« større.

DEN SICILIANSKE KONFLIKT

Kritikken mod Fanfanis ledelse af partiet blev sat ind med fuld kraft, efter at det var kommet til splittelsen inden for Democrazia Christianas sicilianske afdeling. Begivenhederne her var i korte træk, at de ustabile forhold, der længe havde hersket inden for regionalstyret på Sicilien, i oktober 1958 var blevet udløst i en krise, da den kristeligt demokratiske chef for den lokale regering, *La Loggia,* blev styrtet efter at være blevet angrebet for at have fremmet norditalienske koncerners interesser på bekostning af lokale sicilianske. I stedet dannede partifællen *Silvio Milazzo* regering på trods af, at partiledelsen ønskede en anden på posten, og selv om partiets flertal gik imod ham, så han i stedet måtte finde støtte hos en blandet flok af kommunister, Nenni-socialister, monarkister og neofascister. Højst sandsynligt har Milazzo handlet i forståelse med Democrazia Christianas notabler, der ønskede at benytte dette brud på parti-

disciplinen og Fanfanis derpå følgende udstødelse af Milazzo til et angreb på generalsekretæren.

Den sicilianske krise kan imidlertid ikke reduceres til alene at gælde magtkampen inden for de kristne demokrater. Modsætningen mellem Sicilien og fastlandet er dybtgående. Den har historiske rødder af virkelig betydning, og så sent som under 2. verdenskrig var der bestræbelser i gang for at løsrive øen fra Italien. En indrømmelse til Siciliens særstilling og egenart blev givet med selvstyrestatutten af 1948, der, hvis den blev gennemført efter sin fulde ordlyd, næsten ville gøre Sicilien uafhængigt i omtrent alt undtagen udenrigs- og forsvarsanliggender. Men statutten er langt fra blevet ført ud i sine yderste konsekvenser. Heri kan ligge en del af årsagen til uroen på Sicilien, men det er langt fra den væsentligste. Hovedgrunden skal søges i de økonomiske forhold.

Sicilien er et af Europas underudviklede områder. Af øens 4,7 millioner indbyggere er i følge den officielle statistik 175.000 permanent arbejdsløse, men et endnu større antal har kun beskæftigelse nogle få måneder af året. Mange tusinder frister en kummerlig tilværelse som arbejdere i svovlminerne, børnedødeligheden er den største i Europa og gennemsnitslevealderen en af de laveste. En sicilianers årsindtægt andrager omkring 700 kr. – eller ikke stort mere, end hvad gennemsnitskoreaneren tjener.

Alligevel er Sicilien ikke fra naturens hånd noget fattigt område. Øen har råstoffer, der – rigtigt anvendt – kunne danne grundlaget for en industri. Og det er herom den sicilianske konflikt til syvende og sidst drejer sig, navnlig efter at der er blevet opdaget olie, og udnyttelsen af disse forekomster er blevet påbegyndt. Tre kategorier af kapitalinteresser har forsøgt at vinde herredømmet over olien, nemlig den norditalienske industri, fortrinsvis statsforetagendet E. N. I. (»Ente Nazionale Idrocarburi«), udenlandske selskaber og den lokale sicilianske kapital, som hovedsagelig hidrører fra de godtgørelser, de tidligere storgodsejere har modtaget som erstatning for jord, der er blevet eksproprieret til udstykning som led i de store agrarreformer, der også er kommet til at angå Sicilien. I denne kamp har E. N. I. – og altså norditalienerne –, været ved at trække det længste strå. Det er sket i høj grad, fordi denne vældige koncern har nydt bevågenhed i de kristne demokraters ledelse og navnlig hos Fanfani; striden er blevet udkæmpet med stor bitterhed og har blandt andet fundet udtryk i skarpe pressepolemikker. Herunder har de udenlandske selskaber og de lokale sicilianske interesser i det mindste foreløbig fundet hinanden og har etableret en fælles front for et frit erhvervsliv overfor E. N. I. og Fanfani. Konflikten mangler intet i raffinement, når man betænker, at kommunister og venstresocialister yder Milazzo støtte overfor Fanfani og de af ham støttede statsforetagender, og at Milazzo selv hører til den kategori af sicilianske godsejere, der ser sig om efter profitgivende investerings-

muligheder for den kapital, venstrekatolikkernes jordreform har tvunget bort fra landbruget.

Striden fandt iøvrigt ikke sin løsning med Fanfanis fald. Milazzo fastholdt magten og sin »uhellige alliance« med det resultat, at Vatikanet forsøgte at gribe ind forud for regionalvalgene i maj 1959. En pavelig bulle fordømte således alle, der stemte på et parti, der direkte eller indirekte støttede marxisterne. Adressen var ikke til at tage fejl af. Den gjaldt den kristeligt sociale union, Milazzo havde startet sammen med udbryderne fra de kristne demokrater. Alligevel blev valgresultatet ikke tilfredsstillende set fra den italienske regerings standpunkt. De kristne demokrater gik tilbage fra 37 til 34 mandater. Milazzo tegnede sig for 9, hvor han før kun havde 6, mens kommunister og Nenni-socialister øgede deres andel med hver eet mandat til henholdsvis 21 og 11. Fascisterne beholdt deres 9 mandater, mens monarkisterne gik tilbage. Dermed var forsøget på at knuse Milazzo mislykket, og både de kristne demokrater og den katolske kirke måtte hermed notere et nederlag, der meget vel kan tolkes som et alvorligt memento om, at andre konstellationer end efterkrigstidens klassiske kan tænkes, og om at det flere steder i riget ulmer under overfladen til trods for de fremskridt, Italien vitterligt har gjort gennem den sidste halve snes år.

REFORMLOVGIVNING

Når den sicilianske konflikt antog det format, som tilfældet blev, skyldes det, at den – ved siden af at tjene oppositionsformål i Democrazia Christiana – genspejlede nogle af de stridsspørgsmål, der havde været oppe i italiensk politik i almindelighed i den nærmest foregående tid. Så godt som hele det reformværk, der var blevet gennemført siden 1948, havde været genstand for heftige meningsbrydninger inden for det store regeringsparti og var blevet til gennem en række kompromiser dels inden for dets egne rækker, dels med de samarbejdende midterpartier. Lovgivningsarbejdet havde ikke på nogen måde været af ringe omfang, og om den store forvaltningsreform fra 1954 såvel som forbedringer i sociallovgivningen, støtte til et socialt boligbyggeri og oprettelsen af en forfatningsdomstol havde uenigheden været begrænset. Derimod blev den alvorlig, så snart man kom ind på problemer, der havde dybe økonomiske rødder. Allerede kampen om en ny forpagtningslov, der begyndte så tidligt som i 1950, havde vidnet herom. Mens størsteparten af de kristne demokrater sammen med socialdemokraterne og det italienske venstre i det hele taget ville gå vidt for at skabe så gode vilkår for fæsterne som muligt, var partiets højrefløj meget tilbageholdende og sympatiserede med de liberale og det øvrige højre, der ønskede at fastholde muligheder for, at jordbesidderen uden større vanskeligheder skulle kunne sætte forpagteren fra gården.

Også i debatten om den økonomiske ti-årsplan, Vanoni-planen, fra 1955 havde modsætningerne afspejlet sig, selv om man til slut var nået til enighed om den. Vanoni-planen, der løber fra 1955 til 1964, betegner et energisk forsøg på at bekæmpe de største svagheder i Italiens økonomiske struktur. I følge planen skal nationalindtægten forøges med mindst 5 % om året gennem forøgede investeringer i alle grene af erhvervslivet. Herved håber man også at kunne reducere arbejdsløsheden, idet man regner med at kunne skabe beskæftigelse for 4 millioner mennesker i løbet af ti-årsperioden.

Ligeledes har der stort set været enighed i partiet om at fortsætte indsatsen for ophjælpning af det underudviklede »Mezzogiorno«, således som påbegyndt med Silaloven og Stralcioloven fra 1950 for Calabrien, Lucanien og Apulien. Her er der gennem udstykning af storgodser blevet skabt mange tusinde småbrug, som på særdeles lempelige vilkår er blevet overdraget til jordløse landarbejdere eller til bønder, der i forvejen kun havde ganske små lodder. Staten har også finansieret opførelsen af bygninger på disse husmandsbrug og har bistået med finansiering af inddæmnings- og overrislingsanlæg, indretning af maskinstationer, oliepresserier, mejerier, landbrugsskoler, almindelige skoler, administrationsbygninger og meget andet. Endog besætninger til de nye brug har staten sørget for og har herigennem ydet en gigantisk indsats for at bringe århundreders stagnation til ophør i syden. Langsomt synes de underudviklede områder også at være ved at vågne op til nyt liv, men processen tager tid, og kritikere hævder, at der er blevet begået adskillige fejlgreb – mest, måske, fordi man var tilbøjelig til i højere grad at lægge sociale end økonomiske synspunkter til grund for reformværket. Det er vist nok ubestrideligt, at brugene mange steder er for små eller i hvert fald, at de er det, indtil landbruget er blevet bragt op på et meget højere niveau end det nuværende gennem tekniske forbedringer og ved en almindelig højnelse af befolkningens kunnen. Desuden virker det hæmmende på udviklingen, at en væsentlig del af den lokale kapital, der blev frigjort gennem udstykningen, der fandt sted på grundlag af erstatninger i overensstemmelse med ejerens skatteopgivne værdiansættelse af jorden, har søgt nordover i stedet for at blive stillet til rådighed for en begyndende industriel udvikling i syden. Af disse og andre grunden har den opfattelse fundet adskillige forkæmpere, at Italien i almindelighed ville have været bedre tjent med, at staten havde koncentreret sin økonomiske indsats omkring det i forvejen udviklede Norditalien i stedet for at øse penge ud i syd.

E. N. I. OG DEN PRIVATE KAPITAL

Disse synspunkter genspejler til en vis grad den voldsomme debat om de økonomiske principper, der har udgjort hovedemnet i italiensk politik

gennem de sidste år, og magtkampen mellem de store interessegrupper i Italien. Denne konflikt bunder dybt i Italiens økonomiske struktur, der i betydeligt omfang endnu er præget af Mussolini og den fascistiske tidsalders kombination af kapitalisme, privilegier og statskontrol eller statsdrift. Staten står således som ejer af tre fjerdedele af skibsbygningsindustrien, 40 % af stålindustrien og 20 % af maskinindustrien. Desuden øver staten gennem »Instituto per la Riconstruzione Industriale« (I. R. I.) en meget betydelig kontrol med investeringer i industrien og indehaver gennem dette institut 15 % af den samlede aktiekapital i Italien.

Tydeligst er modsætningerne mellem det statskontrollerede og det private erhvervsliv trådt frem i spørgsmålet om udnyttelsen af den italienske undergrund. Konflikten herom var begyndt at blive aktuel, da der i 1949 blev gjort store fund af naturgas ved Cortemaggiore sydøst for Milano. På grundlag heraf og gennem eminent dygtig ledelse af den statskontrollerede E. N. I.-koncerns chef, *Enrico Mattei,* voksede en industri op, som hastigt skød sine fangarme videre ud til forbitrelse for privatkapitalens mænd. Striden blev skærpet, da Gulf Oil i 1953 fandt olie ved Ragusa på Sicilien, hvor privat og udenlandsk kapital takket være det regionale selvstyre havde helt anderledes frit slag end på fastlandet, og den blev det centrale konfliktemne, da et privat selskab i 1955 fandt olie i Abruzzerne, 100 miles øst for Rom, hvorefter de største optimister fandt begrundelse for et håb om, at hele den italienske Adriaterhavskyst skulle være fuld af olie. Fundet var blevet gjort i et »neutralt« område i den forstand, at E. N. I. her ikke besad noget monopol, således som tilfældet var i Posletten, hvor andre interesser var blevet drevet ud ved lov i 1953. Mattei svarede imidlertid med straks at sætte ind i nærheden af det fund, Gulf Oil og et italiensk selskab havde gjort i Abruzzerne, og da det lykkedes ham, forsøgte han at få gennemført en ny lov, der skulle vinde kampen for E. N. I. også her. Denne gang gik det dog ikke så glat, idet højrefløjen af de kristne demokrater gik imod Matteis ønsker, dels ud fra liberalistiske synspunkter, dels på grund af tilknytning til grupper, der konkurrerede med E. N. I. Den lov, der blev gennemført i 1957 med Fanfani som drivkraft inden for Democrazia Christiana, gav da heller ikke Mattei alt, men måtte dog betragtes som et gunstigt udgangspunkt for hans videre forsøg på at udmanovrere de andre selskaber. Følgen blev, at Gulf Oil omgående trak sig tilbage og derefter kun interesserede sig for Sicilien. Men også her havde E. N. I. sine tråde ude, og hovedårsagen til den sicilianske konflikt fra efteråret 1958 var netop som tidligere omtalt modsætningerne mellem de norditalienske interesser omkring E. N. I. på den ene side og den private foretagsomhed og de udenlandske selskaber på den anden.

Efter Fanfanis fald er angrebene mod Enrico Mattei og E. N. I. taget til i styrke og fandt navnlig udtryk i en meget hidsig senatsdebat i maj

1959, hvor det store monopolforetagendes dispositioner i flere henseender blev voldsomt kritiseret. Mattei blev således angrebet for at have engageret selskabet i olieudvinding i Mellemøsten i stedet for at koncentrere kræfterne om en udbygning af Italiens egen produktion, og fra Democrazia Christianas side blev han kritiseret for med Milano-avisen »Giorno« som talerør at modarbejde Segni til trods for, at Mattei selv tilhører de kristne demokrater. Hans placering i partiet er dog klart på venstrefløj, og han regnes for at stå såvel Fanfani som præsident Gronchi nær.

ITALIENS UDENRIGSPOLITIK

Konflikten inden for det kristelige demokratiske parti og forståelsen mellem Gronchi, Fanfani og Mattei har også et udenrigspolitisk perspektiv, selv om det er vanskeligt at afgøre dets rækkevidde. Italien har ellers siden 1948 fulgt en meget stabil udenrigspolitisk kurs. De skiftende italienske regeringer har alle fastholdt de Gasperis linie, der gik ud på at knytte landet snævert til de vestlige stormagter, navnlig gennem medlemsskabet i N. A. T. O., og at fremme det europæiske samarbejde mest muligt, dels gennem Europarådet og O. E. E. C., dels og især gennem de »lille-europæiske« foretagender som kul- og stålunionen, E. D. C. og fællesmarkedet. Der kan heller ikke herske tvivl om, at Italien har høstet store fordele af denne udenrigspolitik. Den provestlige kurs sikrede Trieste for Italien og gav det for en tid formynderskabet over det tidligere italienske Somaliland. Desuden førte den Italien over fra gruppen af besejrede fjendenationer til positionen som begunstiget alliancepartner med De forenede Stater, hvorigennem landet ikke blot vandt styrke udenrigspolitisk og militært, men også nød godt af bistand gennem en omfattende Marshallhjælp, gennem stationeringsindtægter og off-shore-leverancer, hvilket altsammen har haft sin betydelige andel i det kraftige opsving i Italiens erhvervsliv gennem det sidste tiår. Endelig har det europæiske samarbejde på mange punkter lettet Italiens økonomiske vanskeligheder, og det er sandsynligt, at det på længere sigt vil høste et meget stort udbytte af fællesmarkedet, dels gennem de chancer, dette vil give den stærke norditalienske industri, dels gennem de muligheder, Romtraktaten frembyder for bistand fra de andre deltagerlande til udvikling af Mezzogiorno og for afhjælpning af arbejdsløshedsproblemet.

Ikke desto mindre var der i Fanfanis korte regeringsperiode fra juni 1958 til januar 1959 en del tegn, som tydede på, at Italien var ved at ændre sin udenrigspolitiske kurs i hvert fald nogle grader, selv om ministerpræsidenten klart tilkendegav, at både N. A. T. O.-linien og den europæiske politik ville blive opretholdt. Særlig opsigt vakte det, at Fanfani, der selv havde overtaget udenrigsministerposten, indledte en udrensning

blandt det italienske diplomatis veteraner og herunder ramte nogle af de mest fremtrædende talsmænd for det stærkest mulige atlantpagtsamarbejde som f. eks. chefen for udenrigsministeriet, *Alessandrini,* Paris-ambassadøren *Rossi-Longhi* og Moskva-udsendingen *di Stefano.* I deres sted trådte mænd, der var kendt som trofaste Fanfani-folk, og det er muligt, at skifterne kun skal betragtes som udslag af ministerpræsidentens forsøg på at konsolidere sin personlige magt. På den anden side havde adskillige røster rejst sig til fordel for en mere »selvstændig« N. A. T. O.-politik, og det er en kendsgerning, at Italien gennem et stykke tid havde ført en Mellemøstpolitik, der ikke var i overensstemmelse hverken med U. S. A., Storbritannien eller Frankrig, og som sigtede til at skabe et nært og venskabeligt forhold til de arabiske lande og Persien.

Tilnærmelsen mellem Italien og de mellemøstlige lande kan ikke undgå at bringe Mussolinitidens udenrigspolitik i tankerne, men det vil sikkert være forkert at forbinde folk som Gronchi, Fanfani og Mattei med mare nostrum-ideer. Derimod er der god grund til i Italiens mellemøstpolitik at se en kamp mellem olieinteresser, og det så meget desto mere, som Enrico Mattei utvivlsomt har et stort ord at skulle have sagt i italiensk udenrigspolitik – til dels forårsaget af kampen mellem de amerikanske olieselskaber og E. N. I. på italiensk grund. Allerede under den britisk-persiske oliestrid 1951–53 gjorde italienerne sig bemærket, da de ligesom japanerne forsøgte at bryde Anglo-Iranian Oil Companys blokade af den nationaliserede persiske olie, men bestræbelserne slog fejl. Ganske vist fik italienske tankbåde olien transporteret så langt som til havne i Italien, men her demonstrerede den internationale oliekapital sin magt ved at fremtvinge, at den italienske regering sluttede sig til blokaden, således at dette Enrico Matteis første forsøg på en italiensk fribytterpolitik slog fejl.

Senere har Mattei imidlertid haft større held med sig; det er allerede omtalt, at det er lykkedes ham at fortrænge amerikanske selskaber fra Italien, og i den seneste tid er han også begyndt at anfægte oliegiganternes monopolstilling i Mellemøsten. Han har heri haft en fortræffelig støtte i Fanfani, men også andre i Democrazia Christiana og det italienske venstre bistår ham lige så vel som vesttyske og schweiziske foretagender. Hånd i hånd med at italienske politikere har besøgt mellemøstlige lande, har Mattei knyttet tråde mellem E. N. I. og en række regeringer. I Marokko har han således sikret sig koncession på oliefund i den sydlige del af landet, og med Ægypten er der sluttet aftale om udnyttelse af felter i Sinaiørkenen, ligesom det italienske selskab har tilbudt lignende fine vilkår til Persien for rettigheder i Qum-området. Årsagen til Matteis sukces ligger dog ikke så meget i italienske politikeres charmeoffensiv overfor mellemøstlige statsoverhoveder eller i den arabvenlige holdning, Italien har indtaget ved seneste lejligheder, hvor det er brændt løs i området, som i den

kendsgerning, at italienernes vilkår er betydeligt mere favorable for produktionslandet, end tilfældet er med overenskomsterne mellem arabstaterne og de gamle olieselskaber. Disse består som hovedregel af fifty-fifty-aftaler, hvorimod Mattei har tilbudt og gennemført ordninger, der i realiteten betyder, at lige ved 75 % af indtægterne tilfalder det land, i hvis jord olien findes.

Det er indlysende, at disse transaktioner er alt andet end populære i de store oliekompagnier, ligesom Italiens holdning i de mellemøstlige konflikter i nogle tilfælde har vakt mishag hos Italiens vigtigste N. A. T. O.-allierede, således i 1956, da italienerne tilkendegav megen utilfredshed med den britiske-franske Suez-aktion og i 1958, da krisen omkring Libanon, Jordan og Iraq gav Fanfani-regeringen lejlighed til at indtage en holdning, der vakte mishag i Washington. Alligevel er der grund til at fastholde den opfattelse, at den italienske politik i Mellemøsten ikke er noget fundamentalt i Italiens udenrigske kurs. Medlemsskabet i atlantpagten og den snævre tilknytning til de øvrige fællesmarkedlande er det centrale element, men der er tydelige divergenser i opfattelsen hos en række italienske politikere og også inden for Democrazia Christianas rækker om, hvor intim Italiens binding til de vestlige lande bør være. Her repræsenterer højrepartierne og højrefløjen af de kristne demokrater det standpunkt, at Italien gennem den størst mulige indsats skal vise, at det hører hjemme blandt de store i disse fællesskaber – således som det er udtrykt også i holdningen overfor amerikanske raketbaser på italiensk grund –, mens folk som Fanfani finder, at kun ved at have en stærk og selvstændig position på andre områder kan Italien hævde sig inden for de store alliancer og unioner.

Det moment, som muligvis kunne føre til en mere dybtgående ændring i Italiens udenrigspolitik, er, at Nenni skulle få held til at komme i en position, der giver ham virkelig indflydelse, men det kan efter alt at dømme kun ske, hvis socialisterne samles, og de kristne demokrater sprænges. Det er der dog trods alle brydninger kun ringe sandsynlighed for, selv om en sådan udvikling nok ville medføre en konstellation, der kunne bringe Italien mere politisk stabilitet indadtil og gøre det muligt at føre den økonomiske og sociale reformpolitik meget videre, end det kan gøres nu, hvor højrefolkene blandt de kristne demokrater lægger sig hindrende i vejen.

JORDAN – FRA EMIRAT TIL KONGEDØMME

DEN POLITISKE UDVIKLING FRA 1917 TIL 1952

HERBERT PUNDIK

MODSÆTNINGEN MELLEM CISJORDAN OG TRANSJORDAN I TYRKISK TID

Kongeriget Jordans politiske historie begyndte under den første verdenskrig, da området øst for Jordanfloden (Transjordan) blev centret for en række vigtige allierede militæraktioner rettet mod de tyrkiske og tyske tropper, der var stationeret dels på den arabiske halvø og dels i den såkaldte »fertile crescent«, et begreb, der dækker vore dages Jordan, Israel, Libanon og Syrien.

Formelt havde tyrkerne administreret Palæstina d. v. s. Cisjordan og Transjordan i fire hundrede år, men befolkningen i Transjordan, der bestod af 170.000 beduiner og 130.000 byboere, landbrugere og seminomader, mærkede ikke meget til tyrkernes eksistens. Sultanen af Konstantinopel og hans guvernører koncentrerede deres interesse om områder, hvor befolkningen kunne skrives i skat og indkaldes til militærtjeneste, så det forarmede og uvejsomme Transjordan blev overladt til sig selv. Landet var delt i 5 administrative distrikter (sanjaqs), som for nogles vedkommende hørte ind under den tyrkiske guvernør i Damascus og for andres under guvernøren i Mecca, men de virkelige herrer var beduinstammernes sheikher, som levede efter den traditionelle regel – »min fætter og jeg mod den fremmede, min bror og jeg mod min fætter og jeg mod min bror«.

I Palæstina gennemgik befolkningen derimod en kraftig udvikling i det 19. årh. og i begyndelsen af dette årh. Dette skyldtes ikke tyrkerne, som kun var interesserede i at udbytte befolkningen, men først og fremmest englænderne, franskmændene og russerne, som dels af religiøse og dels af politiske grunde søgte et fodfæste i det hellige land. England var desuden også interesseret i Palæstina af strategiske årsager, efter at det havde okkuperet Ægypten i 1882, idet man nu ønskede at holde øje med udviklingen i Palæstina, hvorfra det eneste virkeligt farlige angreb mod Suez-kanalen kunne rettes.

Mulighederne for økonomisk udvikling af Palæstina var ringe, landet bestod i tyrkertiden af sumpe, ørkner og bjerge, der var ingen naturrig-

domme og de eneste erhverv af betydning var baseret på pilgrimmene og de hellige steder, som vestmagerne hurtigt delte mere eller mindre retfærdigt. Tyrkerne var meget villige til at give koncessioner til oprettelse af kirker, klostre, skoler og missionshospitaler mod rimelig betaling, og følgen var, at den arabiske og jødiske befolkning i Palæstina fik bedre adgang til sygepleje og undervisning end nogen anden befolkning i Mellemøsten, måske undtagen Libanon, hvor franskmændene havde sat sig fast og udfoldede en livlig kultur- og missionsvirksomhed. I slutningen af det 19. årh. begyndte den jødiske indvandring til Palæstina i nyere tid, og den fik ligeledes indflydelse på landets udvikling.

Medens beduinerne og den fastboende befolkning i Transjordan således forblev totalt upåvirket af det 20. årh.s teknologiske udvikling og fortsatte deres primitive liv, forarmede og uoplyste, men utvivlsomt fast forankrede i deres traditionelle livsform, blev den arabiske befolkning i Palæstina drevet ud i en konfliktsituation mellem den kristne, demokratiske og teknologiske kulturform, som de vesteuropæiske undervisningsinstitutioner repræsenterede, og den traditionelle arabisk-muhammedanske kulturtradition. 400 års tyrkisk herredømme var derimod gået temmelig sporløst hen over hovedet på Palæstinas befolkning. Tyrkernes kultur var ikke araberne fremmed, og den var måske først og fremmest ikke den arabiske overlegen. Desuden var tyrkerne slette imperialister, de var hverken gode kolonisatorer eller administratorer, i bund og grund var de nomader og deres imperialistiske epoke i Mellemøsten kan måske bedst lignes med en beduinrazzia, der strakte sig over fire århundreder. Formålet var det samme – økonomisk udbytning.

Europæernes kulturimperialisme i Palæstina fik imidlertid alvorlige følger for Vesten i det lange løb, de palæstinensiske arabere, hvoraf mange var kristne, opnåede en relativt høj oplysnings- og levestandard, de blev politisk bevidste og den arabiske nationalistiske frigørelsesbevægelse, der især fik indflydelse på de unge intellektuelle arabere og på mellemklassen i almindelighed efter ungtyrkernes opstand i 1908, vandt mange sympatisører blandt palæstina-araberne. De to befolkninger, cisjordanerne og transjordanerne, udviklede sig i forskellig retning, og da de blev forenet under kong Abdallahs krone og under samme administration i 1949, blev grunden lagt til en konflikt, som gang på gang i de sidste år har truet Jordan med udslettelse.

Fra ca. 1900 stod det klart, at tyrkerne havde stillet sig på Tysklands side i magtkampen mellem Alliancen og Ententen, og da verdenskrigen udbrød, blev Palæstina inddraget i konflikten, og som englænderne havde ventet, blev det herfra ententemagterne forsøgte at angribe Suez-kanalen. Hverken transjordanerne eller palæstinenserne tog stilling til konflikten, de hadede ganske vist tyrkerne af et godt hjerte, men på den anden side var

stemningen ikke pro-allieret. Det samme gjaldt iøvrigt for befolkningen på den arabiske halvø, både i Yemen, Hejaz og i Nejd. Hussein Ibn Ali og hans fire sønner Ali, Abdalla, Feisal og Zaid, der blev anførere for den arabiske opstand mod tyrkerne, blev kun inddraget i verdenskonflikten på allieret side, fordi tyrkerne havde gjort et forsøg på at etablere effektiv kontrol over deres provinser på den arabiske halvø.

KONSTANTINOPEL-HEJAZ JERNBANEN OG DET ARABISKE OPRØR

I 1900 var tyrkerne – ved hjælp af tysk kapital og tyske ingeniører – begyndt at bygge Hejaz-jernbanen, der skulle knytte Konstantinopel til Medina i Vestarabien. Officielt var formålet at lette pilgrimmenes vej til de hellige byer, Mekka og Medina, men samtidig håbede tyrkerne, at jernbanen ville lette kontrollen over denne afsidesliggende del af riget. Jernbanen, der blev færdig i 1908, gennemskar transjordansk område, men den fik ikke nogen indflydelse på befolkningens liv, tyrkerne var ude efter vigtigere erobringer. Målet var Hussein Ibn Ali, sherif af Mekka, efterkommer af den hashemittiske familie, som i det 7. årh. havde mistet kalifatet, men som i nyere tid havde underlagt sig Hejaz med de hellige byer. Denne provins hørte ganske vist ind under Konstantinopel, men Hussein Ibn Ali havde helt trængt den tyrkiske guvernør til side og regerede, som om han var selvstændig monark.

Så længe tyrkerne lod Hussein leve i fred, var han dem en relativt loyal undersåt, men efter ungtyrkernes opstand i 1908 og jernbanens åbning samme år indså han, at Konstantinopel ville forsøge at lægge Hejaz under rigets centraladministration. Hussein satte sig på forskellig vis til modværge, men konflikten mellem ham og sultanen ebbede ud, da verdenskrigen begyndte. De allierede udnyttede imidlertid dette modsætningsforhold, da de planlagde angrebet på de tyrkiske besiddelser i Mellemøsten.

Så tidligt som i februar 1914 havde Husseins søn Abdalla været hos Lord Kitchner, som dengang var engelsk *agent* i Cairo, en stilling som svarede til mandatinstitutionens højkommissær. Abdalla forhørte sig om, hvilken pris englænderne ville betale for en opstand i Hejaz mod tyrkerne. Men der kom tilsyneladende intet ud af forhandlingerne, og det er også uvist, i hvilket omfang Abdalla var bemyndiget til at repræsentere sin far, Hussein, eller om han blot forsøgte sig i den politiske intriges kunst, som han siden skulle lære at beherske til fuldkommenhed som emir af Transjordan og siden som konge af Jordan.

TRE ENGELSKE TRAKTATER – LØFTEBRUD ELLER UKLAR FORMULERING

Et par år senere blev kontakten mellem Hussein og englænderne i Cairo genoptaget. Lord Kitchner var i mellemtiden blevet erstattet af

Sir Henry McMahon, og den engelske øverstkommanderende, Lord Allenby, planlagde et fremstød gennem Palæstina mod Jerusalem og Damascus. Forhandlingerne kulminerede i en brevveksling, den kendte Hussein-McMahon korrespondance, hvori englænderne d. 24. oktober 1915 godkendte Husseins krav om oprettelsen af et stor-arabisk kongedømme efter tyrkernes nederlag. Dette rige skulle omfatte den arabiske halvø samt Irak og Syrien, men englænderne forbeholdt sig visse rettigheder til at beskytte deres og franskmændenes territoriale interesser i Mellemøsten. Aftalen blev effektiv fra januar 1916, og først da begyndte Hussein at organisere den såkaldte arabiske revolte, der udbrød i juni 1916. Hussein-McMahon aftalen er et mesterstykke af dobbelttydighed og uklar formulering, men der er ingen tvivl om, at til trods herfor brød englænderne aftalens fundamentale princip om oprettelsen af et arabisk rige med Hussein som konge, når krigen var vundet. Man har siden villet hævde, at den arabiske opstand, som var Husseins del af aftalen, i virkeligheden var en malerisk men ineffektiv »fantasia« arrangeret af nogle tusinde slet organiserede beduiner, og at den næsten ingen indflydelse fik på krigens forløb, men dette forandrer ikke den kendsgerning, at der i hvert fald, set med arabiske øjne, foreligger et decideret løftebrud fra engelsk side.

Efter at englænderne i januar 1916 havde underskrevet Hussein-McMahon aftalen, underskrev de samme år den såkaldte Sykes-Picot overenskomst med franskmændene. Den delte Mellemøsten i engelske, franske og russiske interessesfærer, hvori parterne gensidigt skulle respektere hinandens interesser. Det arabiske rige, man havde lovet Hussein, var omtalt i en paragraf i denne overenskomst mellem stormagterne, men som underordnet deres interesser. Og da fredskonferencen i april 1920 i San Remo anerkendte oprettelsen af engelske og franske mandater i den »frugtbare halvmåne« og i Irak, blev Hussein-McMahon aftalen totalt tilsidesat.

Men i mellemtiden havde englænderne også forpligtet sig til jødisk side. I november 1917 offentliggjorde den engelske regering den berømte Balfourdeklaration, hvori de forpligtede sig til efter sejren at oprette et jødisk nationalhjem i Palæstina. Også denne deklaration var utydeligt formuleret, for det var ikke klart, om man i deklarationen hentydede til hele Palæstina, d. v. s. både Cis- og Transjordan, eller blot til Cisjordan, og det var heller ikke klart, om der var tænkt på oprettelsen af et jødisk nationalhjem indenfor Palæstinas grænser, d. v. s. eventuelt på et mindre område, eller om hele Palæstina skulle blive jødisk nationalhjem. I hvert fald hævdede araberne, at Hussein-McMahon aftalen og Balfourdeklarationen var indbyrdes modstridende, idet det Palæstina, man lovede jøderne, i forvejen var lovet bort til Hussein som en del af det stor-arabiske kongedømme. Den engelske regering hævdede modsat, at Palæstina ikke var tænkt som en del af Husseins rige.

Hussein-McMahon korrespondancen og de to andre aftaler mellem englænderne og jøderne og englænderne og franskmændene er ovenfor blevet omtalt lidt mere udførligt, end vi i det følgende skal omtale den endeløse række tosidige, flersidige og internationale aftaler, som i løbet af de sidste 40 år er blevet indgået og brudt i Mellemøsten. Men denne periode 1916–1917 fortjener opmærksomhed, for den fik to konsekvenser, som skulle sætte afgørende præg på Mellemøstens nyere historie. For det første trådte Hussein-familien, eller hashemitterne som de også kaldes, fra relativ isolation i Hejaz på den arabiske halvø, ind i det politiske rampelys i den »frugtbare halvmåne« og Irak, hvor de skulle spille en vigtig rolle for engelsk politik, og i det omfang hvori denne repræsenterede vestmagternes interesse, da også for disse. Dette beduindynasti repræsenteret af de to brødre Feisal og Abdalla og siden af deres to børnebørn, Feisal og Hussein, stod loyalt ved Englands side i fyrre år, de er blevet karakteriseret som den engelske sols måner, som, da solen gik ned, mistede deres eksistensberettigelse. Deres mange forsøg på at føre en expansiv politik og realisere Hussein Ibn Alis drøm om et stor-arabisk rige skulle føre til spænding og splid først mellem de forskellige dynastier i Mellemøsten, Faroukerne i Ægypten og Sauderne i Arabien, og siden mellem hashemitterne og den frembrusende radikale arabiske nationalisme, som betragtede hashemitterne som exponenter for den vestlige imperialisme.

Den anden konsekvens, som perioden 1916–17 og de modstridende engelske løfter skulle få, var af psykologisk karakter. Den skabte fra første færd en atmosfære af mistænksomhed og bitterhed mellem englænderne og araberne, som skulle vokse i styrke efterhånden som arabisk nationalisme vandt frem. Hussein-familien blev sandt nok aldrig vellidt af de øvrige mellemøstlige potentater og politikere, og ingen beklagede, at englænderne havde snydt Hussein for hans arabiske trone – men den engelske politik tjente til at underminere arabisk tiltro til engelsk pålidelighed i almindelighed – og selv de engelske forsøg på siden at vække sympati hos araberne ved at spænde ben for franskmændene i Syrien og Libanon og svigte deres løfter til jøderne i Palæstina mislykkedes.

BEGYNDELSEN TIL JORDANS POLITISKE HISTORIE I 1917

Straks efter at den arabiske opstand begyndte i juni 1916, tilintetgjorde Husseins styrker den tyrkiske garnison i Mekka, og han lod sig udråbe til konge over byen. Hans fire sønner delte kommandoen over styrkerne mellem sig, og belejringen af Medina, hvortil tyrkerne havde ført forstærkninger ad Hejaz-jernbanen, begyndte. For Hussein var erobringen af Medina vigtigere end alle allierede krigsmål i Mellemøsten, og belejringen bandt alle hans styrker. I mellemtiden lod han sig også udråbe til konge over de

arabiske lande, som endnu var sikkert under tyrkisk-tysk kontrol, men denne titel blev hverken anerkendt af englænderne eller franskmændene, som nøjedes med at anerkende Hussein som konge af Hejaz. Husseins egenmægtige handling vakte imidlertid stor forargelse i de arabiske lande, og den tjente uden tvivl til at styrke en del arabiske lederes loyalitet overfor tyrkerne – dette gjaldt både Imanen af Yemen og emiren af Hail i den arabiske ørken, Ibn Rashid. Herskeren over Nejd, Ibn Saud, kunne utvivlsomt også have bidraget til den allierede sejr, hvis ikke han var kommet i modsætningsforhold til Hussein, som med sin proklamation formelt havde reduceret Ibn Saud til sin undersåt.

Det var formodentlig T. E. Lawrence (Lawrence of Arabia), som fik overtalt Hussein til at ændre taktik overfor tyrkerne. Formålet med krigen var at slå tyrkerne over hele Mellemøsten og ikke blot at vinde enkelte isolerede sejre, hævdede han. At forsøge at tvinge Medina i knæ ville være spildte kræfter; i stedet for skulle Hussein holde så mange styrker, at belejringen kunne fortsætte, medens resten skulle frigøres til aktion længere mod nord. Husseins søn, Feisal, fortsatte derfor nordpå mod Transjordan sammen med Lawrence for at hjælpe Allenby med hans fremstød gennem Palæstina og Syrien. Og her begynder så Jordans politiske historie, da de første hashemittiske styrker i 1917 nåede frem til den del af den arabiske ørken, som siden – nærmest ved tilfældighedernes spil – skulle blive en territorial nydannelse under navnet Transjordan. Det strategiske formål med Feisals aktion mod Transjordan var at mobilisere sheikerne i området til oprør mod tyrkerne og sabotage mod Hejaz-jernbanen. Tyrkiske styrker skulle lokkes over floden fra Cisjordan til Transjordan og modstanden mod Allenby's fremmarch i Palæstina dermed svækkes. Taktikken lykkedes, tyrkerne fik overtalt den tyske øverstkommanderende til – under protest – at trække 1/3 af styrkerne over floden, og i december 1917 erobrede Allenby Jerusalem, siden faldt Damascus, og d. 31. oktober 1918 overgav tyrkerne sig betingelsesløst til de allierede.

I tidsrummet mellem tyrkernes overgivelse og fredskonferencen i San Remo i 1920 blev det tidligere tyrkiske område i Mellemøsten administreret af englænderne og franskmændene ifølge de retningslinier, der var nedlagt i Sykes-Pikot aftalen af 1916. Englænderne sad i Cisjordan, franskmændene i det syriske kystområde, stort set i det distrikt, som siden blev isoleret fra Syrien og etableret som den selvstændige republik – Libanon, kong Feisal og hans arabiske styrker sad i det indre Syrien, og tilsyneladende havde han også en vis kontrol over sheikerne i Transjordan. San Remo konferencen besluttede sig for en deling af de ovennævnte områder mellem England og Frankrig, der skulle bestyre dem som mandatmagter, men Feisals tilstedeværelse i Syrien og Transjordan blev underkendt. Konferencen traf denne afgørelse i slutningen af april 1920, skønt arabiske ledere

i Damascus måneden forinden havde tilbudt Feisal den syriske krone, som han modtog. I juli marcherede franskmændene mod Damascus og nedkæmpede undervejs, hvad der fandtes af uorganiseret modstand. Feisal erklærede sig villig til at samarbejde med den nye franske mandatadministration, og dette medførte, at han kom i modsætningsforhold til de syriske nationalister, der ønskede fortsat kamp mod franskmændene. Men hans samarbejdsvilje fandt ingen sympati hos franskmændene, og i slutningen af juli blev han drevet på flugt. Året efter blev han ved engelsk mellemkomst udråbt til konge af Irak. De transjordanske sheiker benyttede forvirringen efter Feisals flugt fra Damascus til at dele landet mellem sig i 8 dele, en af dem tilfaldt iøvrigt Hussein Ibn Ali af Hejaz, hvis eneste gevinst hidtil havde været en samling værdiløse breve, der bar McMahons underskrift. Han var blevet glemt af englænderne og bedraget af sin egen søn Feisal, som havde ladet sig udråbe til konge af Syrien, skønt hans far kun havde tiltænkt ham posten som vicekonge over det stor-arabiske drømmerige. I 1924 blev Hussein drevet fra tronen af Abdul Aziz Ibn Saud af Nejd, hans søn Ali blev udråbt til konge af Hejaz i stedet for faderen, som gik i landflygtighed og døde på Cypern i 1931. Ali blev iøvrigt drevet på flugt i 1925, og Ibn Saud annekterede Hejaz. Han fandt beskyttelse hos broderen, Feisal, nu konge af Irak, og døde der i 1934.

Englænderne havde travlt i Cisjordan (herefter kaldet Palæstina, skønt denne betegnelse geografisk dækker området på begge sider af Jordanfloden). Og ligesom tyrkerne var de tilbøjelige til at lade den transjordanske befolkning passe sig selv, så længe den ikke skabte problemer for englænderne. Sir Alec S. Kirkbride, der i ca. 40 år var knyttet til Transjordan i forskellige stillinger, sidst som engelsk ambassadør i Amman, har beskrevet, hvorledes englænderne i sommeren 1920 var indstillet på at lade Transjordan »tjene som jordreserve, hvor araberne kunne bosættes, når først det jødiske nationalhjem i Palæstina ... blev en kendsgerning. Der var på dette tidspunkt ingen, der havde til hensigt at danne en uafhængig arabisk stat på den anden side Jordanfloden«[1]).

På den anden side anerkendte englænderne, at Palæstina og Transjordan var så vidt forskellige i enhver henseende, at de ikke kunne administreres under eet, så man improviserede en form for selvstyre i Transjordan. 6 engelske officerer blev sendt over floden, hvor de hjalp beduin-sheikherne med at administrere landet. Sheikernes fællesråd fik endog den pompøse betegnelse »Moabs Nationale Regering«, men ingen tog anstød af denne ekstravagance, for både englænderne og franskmændene havde langt alvorligere problemer at løse i Syrien, Irak og Palæstina. Bortset fra Kirkbrides ovennævnte udtalelse findes der ingen pålidelige oplysninger om, hvilken

[1]) A Crackle of Thorns. Sir Alec Seath Kirkbride, John Murray, London 1956.

rolle englænderne havde tiltænkt Transjordan. Winston Churchill, som i denne periode var koloniminister, og Herbert Samuel, som var engelsk højkommissær for Palæstina og Transjordan, er formodentlig de to eneste personer, som kan kaste lys over Transjordans oprindelse, men begge har hidtil bevaret tavsheden. Indtil videre kan vi derfor kun henholde os til den kronologiske udvikling og visse gisninger.

Intet tyder på, at oprettelsen af Transjordan og dets udskillelse fra det palæstinensiske mandatområde som selvstændig politisk enhed, var en nøje beregnet engelsk manøvre, der havde til formål at oprette en vasalstat. som både politisk og økonomisk skyldte England sin eksistens, og som derfor ville være en pålidelig base, hvorfra englænderne kunne kontrollere deres besiddelser i Mellemøsten, uden at behøve at frygte konflikt med en nationalistisk opposition. »Jordan er blevet skabt af England og for England«, hedder det ofte i litteratur om emnet, men det synes at være en noget forenklet version af sandheden. Jordan blev sandt nok skabt af England, men ikke så meget som resultat af politisk fremsyn, som på grund af engelsk ubeslutsomhed. Først senere begyndte englænderne at indse, at denne situation måske kunne udnyttes til deres fordel.

ABDALLA ANKOMMER TIL TRANSJORDAN OG UDNÆVNES TIL EMIR I 1923

I november eller december 1920 ankom Abdalla til Ma'an til Transjordan med en gruppe let bevæbnede beduinkrigere, deres antal anslås til mellem 1.200 og 2.000. Hvad han ville i Transjordan, bliver formodentlig aldrig opklaret. Ifølge hans egen erklæring agtede han sig til Damascus for at hævne sig på franskmændene, fordi de havde fordrevet Feisal fra Syriens trone i juli samme år. Nyheden om Abdallas fremmarch nåede de engelske officerer stationeret i Transjordan i januar 1921. De vidste ikke, hvorledes de skulle reagere overfor denne invasion, skulle de organisere et forsvar mod Abdalla eller modtage ham venligt. En henvendelse om instruktioner til Herbert Samuel i Jerusalem gav efter flere ugers forløb kun et meget vagt svar, og i marts 1921 havde Abdalla uden sværdslag okkuperet hele Transjordan. Nogle måneder senere mødtes Abdalla, Herbert Samuel og Winston Churchill på Olivenbjerget ved Jerusalem, og man enedes om at udnævne Abdalla til Emir af Transjordan. I september 1922 godkendte Folkeforbundet oprettelsen af Transjordan som en separat stat under engelsk mandatstyre, og i 1923 blev Abdalla formelt anerkendt som hersker, efter at landet i maj var blevet proklameret selvstændigt, dog med de forbehold som stod anført i mandatbestemmelserne.

Indtil for nylig er den engelske politik overfor Abdalla i denne periode blevet præsenteret som en sejr for engelsk diplomati. Den kamplystne

Abdalla var rykket ind i Transjordan på vej til Syrien, således har man fremstillet situationen. Englænderne frygtede imidlertid, at Abdalla ville falde som let offer for de franske styrker, der var hans overlegne både i antal og udrustning, og at de ville forfølge ham ind over Transjordans grænse. Franskmændenes interesse i at underlægge sig Transjordan var ingen hemmelighed, og englænderne mente, at hvis de franske styrker først rykkede ind i Transjordan, ville det blive vanskeligt at få dem til at trække sig tilbage. Abdalla måtte derfor standses for enhver pris – og prisen blev altså emiratet over Transjordan, som englænderne alligevel ikke rigtigt vidste, hvad de skulle stille op med.

I den sidste tid, især under indflydelse af Kirkbrides udtalelser, er denne historie blevet taget op til revision, og man har stillet spørgsmålet, om det virkelig var englænderne, der fik Abdalla til at opgive sine planer om at drage til Damascus ved at tilbyde ham Transjordan, eller om det ikke snarere var Abdalla, der bluffede englænderne. I sine sidste leveår lod Abdalla nu og da en bemærkning falde om, at han aldrig havde tænkt alvorligt på at drage mod Damascus, han vidste, at han ingen chance havde for at kæmpe mod den franske hær. Hans hensigt var i virkeligheden at blive emir af Transjordan. Denne version passer glimrende til den karakteristik af Abdalla som politiker, som mange embedsmænd og politikere, der var ham på nært hold, har givet. Abdalla synes at have haft en enestående sans for stormagtspolitikkens realiteter i Mellemøsten. Han anede måske, at hvis han havde proklameret, at han kom for at erobre Transjordan, ville englænderne have drevet ham ud med magt, men da han i stedet gav det udseende af at være i transit for at angribe franskmændene, blev han, set med engelske øjne, en faktor i magtkampen om Mellemøsten, som det betalte sig at pacificere fremfor at bekæmpe.

ABDALLA KONSOLIDERER SIT FORHOLD TIL ENGLAND 1928–39

Efter et års eksperiment med et selvstændigt Transjordan indså englænderne, at de havde handlet overilet. Landet gik bankerot i 1924, det engelske subsidium på 250.000 £ årlig var formøblet; bl. a. havde Abdalla brugt en del af de engelske penge til at finansiere syriske rebeller, der forberedte et kup mod franskmændene, hvilket skabte spænding mellem England og Frankrig, og fra 1924 overtog englænderne administrationen af Transjordan, der i de følgende år blev regeret som en slags kronkoloni. I 1928 underskrev Abdalla og englænderne en traktat, der bl. a. stipulerede, at højkommissæren i Jerusalem skulle repræsenteres af en resident i Amman, og at denne skulle vejlede Transjordan i alle spørgsmål vedrørende udenrigspolitik, økonomi og forsvar. Desuden anerkendte Abdalla englændernes ret til at holde militære styrker på transjordansk område,

og han forpligtede sig desuden til ikke at oprette væbnede styrker uden at indhente engelsk tilladelse. Hermed mistede Abdalla i virkeligheden fuldstændig retten til at bestemme i sit eget land, og denne traktat af 1928 blev modtaget med stor uvilje i den øvrige arabiske verden, hvor Abdalla blev stemplet som forræder mod den arabiske nationalistbevægelse. I 1929 anerkendte englænderne oprettelsen af en folkevalgt, lovgivende forsamling på 16 medlemmer plus 6 ex officio medlemmer. En af denne forsamlings første handlinger var at ratificere traktaten af 1928. I 1934 blev traktaten udvidet for at give Abdalla ret til at udnævne konsulære repræsentanter i de arabiske lande, i 1939 anerkendte englænderne oprettelsen af et ministerråd, der var direkte ansvarligt overfor Abdalla, og i 1946 blev Transjordan erklæret uafhængigt – for anden gang.

Perioden fra 1928 og til den anden verdenskrigs udbrud i 1939 var ikke særlig begivenhedsrig for Transjordan. Abdalla konsoliderede sin position indadtil og styrkede forholdet til England ved at gøre sig uundværlig. Men på intet tidspunkt syntes han at have glemt, at Transjordan kun var tænkt som en midlertidig station på hans vej til magten i Mellemøsten. Det er svært at vurdere, om Abdalla simpelthen var besat af magtbegær, eller om han betragtede det som sin sønlige pligt at hævne faderen og realisere dennes drøm om et stor-arabisk rige under hashemittisk herredømme, men det er givet, at tanken om ekspansion, ved magtanvendelse eller ved frivillig overenskomst, løb som en rød tråd gennem hans liv. Og for at lette sine planers realisering besluttede Abdalla sig til at følge englænderne i tykt og tyndt. Hans taktik overfor dem lykkedes, han blev deres uundværlige allierede i den arabiske verden, og mod rimelig betaling ydede han, hvad der forventedes af ham, uden nogensinde at blive et viljeløst redskab i englændernes hænder. I mange henseender lykkedes det ham i denne periode at skabe en sådan identitet mellem sine og englændernes mål i Mellemøsten, at man af og til må spørge sig selv, hvem der i virkeligheden udnyttede hvem.

Perioden fra 1928 til 1939 stod som sagt i konsolideringens tegn. Samtidig med at Abdalla nærmede sig til englænderne, blev han isoleret fra sine arabiske naboer. Mod øst isolerede den arabiske ørken ham fra kong Ibn Saud, der havde fordrevet hashemitterne fra Hejaz og således påførte sig Abdallas livslange had. Dette had mellem de to dynastier kom til at spille en afgørende politisk rolle i Mellemøstens nyere historie. Det var et modsætningsforhold uden reel politisk mening, men med rod i arabisk tradition og tankegang. Ibn Saud og Abdalla valgte aldrig at møde hinanden i åben kamp, men de forsøgte at skade hinanden indirekte ved at modarbejde hinandens planer, og svække hinandens politiske position. Saudi-Arabiens forhold til Gamal Abd-el Nasser, Syrien-Ægyptens nuværende præsident, var således i begyndelsen venskabeligt, fordi der her viste sig

en modvægt mod hashemitternes indflydelse i Mellemøsten. Og kong Ibn Saud øste rigeligt af sine oljeindtægter for at arrangere forskellige kup i Syrien, hvergang han frygtede, at den syriske regering var velvilligt indstillet overfor tanken om union med Irak, som ville være det første skridt mod oprettelsen af det stor-syriske rige, hashemitterne havde i tankerne. Først idag, efter at den arabiske nationalistbevægelse i virkeligheden har gjort ende på det hashemittiske dynasti og vender sig mod Ibn Saud, er de to kongehuse blevet forsonet i fælles frygt for udviklingen i Kairo og Bagdad.

Mod vest grænsede Transjordan til Palæstina, hvor uafhængighedstanken havde fået godt fodfæste. Haj Amin el Husseini, dens førende talsmand, vendte sit had dels mod englænderne og jøderne, og dels mod Abdalla, som han betragtede som en fremmed, der ved engelsk hjælp havde ranet en del af det territorium, som tilkom palæstinenserne. Abdalla var i Amin el Husseinis øjne ikke blot en forræder mod den arabiske uafhængighedsbevægelse, men også en fare for Palæstina, som Haj Amin mistænkte ham for at ville underlægge sig. Haj Amins bange anelser blev til fulde bekræftet i 1948, da Abdalla lod sig udråbe til konge af Jordan, lidet anende at han underskrev sin egen dødsdom i samme øjeblik, han stod for at skulle realisere et af sit livs mål, annektionen af Palæstina.

Englænderne havde forsøgt at pacificere Haj Amin ved at udnævne ham til de højeste poster i det palæstinensisk-arabiske samfund på det religiøse og politiske område, dels mufti af Jerusalem og dels præsident for den muhammedanske højkomite. Men Haj Amin benyttede blot sin magtposition til at skærpe kampen mod englænderne og jøderne. I 1936 organiserede han en generalstrejke i Palæstina, som fortsatte i blodige uroligheder anstiftet af arabiske friskarer, som sneg sig over grænsen til Palæstina og gennemførte angreb både på englændere, jøder og moderate arabere. Abdalla optrådte i denne strid formelt loyalt overfor de palæstinensiske oprørere, men han fik brug for al sin politiske snilde for at holde Transjordan udenfor konflikten. Det var Haj Amins plan at forsøge at sprede oprøret over floden til Transjordan og vælte Abdalla fra tronen, men den arabiske legion fik hurtigt drevet infiltranterne tilbage over grænsen til Palæstina. Det blev i stedet Haj Amin, som måtte gå i eksil, og bitter anti-engelsk som han var, fandt han asyl i Berlin under den anden verdenskrig, hvorfra han dels forsøgte at hverve muhammedanske frivillige til SS og dels drev en omfattende radiopropaganda.

Abdallas rige grænsede således mod den fjendtlige saudi-arabiske ørken mod øst, og mod vest i Palæstina dominerede Haj Amin den politiske scene. Der fandtes ganske vist visse politiske grupper i Palæstina, som betragtede Abdalla med sympati, deres talsmand var borgmesteren af Jerusalem, Raghib Bey Nashashibi. Men sympatien mellem disse grupper og Abdalla

skyldtes primært fælles had til Haj Amin og ikke ønsket om union mellem de to lande. Med jøderne i Palæstina holdt Abdalla sig på god fod. Han lagde ikke skjul på sin sympatiske indstilling overfor planerne om at bygge et jødisk nationalhjem, og mente – noget naivt måske – at han ved jødernes hjælp ville kunne udstrække sit herredømme til Palæstina. Da en engelsk kongelig kommission i 1937 afgav den såkaldte Peel-rapport, der anbefalede en tre-deling af Palæstina i en jødisk, arabisk og engelsk del, forsøgte Abdalla at udvikle denne tanke i en for ham logisk retning. I stedet for Peel-betænkningens løsning, som blev afvist af alle interesserede parter, skulle der oprettes et semitisk kongedømme på begge sider Jordan, – jøderne skulle have selvstyre i deres egen del, og de skulle repræsenteres i kongens råd og i parlamentet. Abdalla havde selvfølgelig tiltænkt sig selv kongeværdigheden.

ET MISLYKKET FORSØG PÅ AT FORENE SYRIEN OG TRANSJORDAN 1939–45

I perioden fra 1939 til 1945 vendte Abdalla sin opmærksomhed mod Syrien, hvor han havde en del sympatisører, men mest i de religiøse grupper og blandt bønderne og beduinerne, som hørte til de fattigste og mindst oplyste grupper i den syriske befolkning og således ikke repræsenterede nogen politisk indflydelse af virkelig betydning. Sålænge franskmændene sad i Syrien, tillod Abdalla sig ikke at propagandere for et forenet Transjordan-Syrien, men i 1941 erobrede engelske og frie franske styrker landet, og Abdalla håbede, at dette åbnede muligheden for en union, som englænderne efter hans mening ville hilse med velvilje. Anthony Eden havde udtalt i maj 1941, at den engelske regering ville støtte enhver bestræbelse på at gennemføre planer for større arabisk enhed, såfremt disse planer var godkendt af alle interesserede parter. Fra Edens side var udtalelsen formodentlig kun ment som en uforbindende, venlig frase, men Abdalla tog ham på ordet. I september samme år havde Abdalla en samtale med Oliver Lyttleton, den engelske Minister of State i Kairo. Ved denne lejlighed lagde Abdalla kortene på bordet og bad om engelsk støtte for sine planer om at forene Syrien, Libanon, Palæstina og Transjordan. Lyttletons svar var igen venligt, men uforbindende, idet han udtalte, at den engelske regering ikke agtede at stille sig hindrende i vejen for en gennemførelse af Abdallas planer. Abdalla tog også denne udtalelse som en opmuntring til at arbejde videre, og han begyndte at knytte forbindelser til højre og venstre, med syriske anti-republikanere, jødiske undergrundskredse i Palæstina og repræsentanter for den altid aggressive drusiske minoritet i Syrien. I 1943 inviterede Abdalla syriske ledere af alle fraktioner til at komme til Amman og åbent diskutere en forening af de to lande. Året forinden havde Nuri

as Said, premierministeren i Irak, foreslået englænderne noget tilsvarende, blot med den tilføjelse, at en syrisk-transjordansk union skulle forenes med Irak. Nuri as Said delte ikke hashemitternes had til Saudi-Arabien, men for ham ville et forenet stor-syrisk rige, under Iraks kontrol, være en passende modvægt mod Kairos voksende interesse for Mellemøsten.

Abdallas plan om et møde mellem ham og de syriske ledere faldt imidlertid til jorden. Franskmændene havde fået nys om sagen og beskyldte englænderne for at have organiseret mødet for at underminere fransk indflydelse i Syrien. Franskmændenes mistænksomhed overfor englændernes hensigter var i mangt og meget berettigede, blot ikke i dette tilfælde, men da englænderne ikke ønskede strid med deres franske allierede, fik Abdalla ordre til at holde inde. Han havde imidlertid håbet, at den engelske modvilje var af midlertidig karakter, og at han ville blive opmuntret til at fortsætte bestræbelserne efter krigens afslutning i 1945. Men han blev skuffet. De franske mandatrettigheder over Syrien og Libanon blev ganske vist annulleret, og franskmændene blev med engelsk bistand fulgt til døren af de syriske republikanere, men Abdallas planer blev glemt. Han opgav imidlertid ikke håbet og søgte efter en sekundær løsning, idet han sammen med Nuri as Said foreslog englænderne, at Syrien, Libanon, Palæstina og Transjordan skulle sammensluttes i en løs federation, hvori hver stat på demokratisk vis skulle bestemme sin egen styreform, og denne federation skulle sammen med Irak danne en arabisk liga. Hverken Saudi-Arabien eller Ægypten var tiltænkt en plads i denne liga.

Men atter havde Abdalla vurderet englænderne forkert. Han betragtede sig selv som englændernes eneste loyale allierede i Mellemøsten, og måske havde han ret i denne bedømmelse, men englænderne delte blot ikke hans anskuelse – endnu. Senere skulle Abdalla få rig lejlighed til at bebrejde dem, at de ikke havde ladet ham få frie tøjler, medens tid var. Men englænderne ønskede på dette tidspunkt ikke at komme i konflikt med ægypterne og risikere deres baser, og i 1945 lykkedes det ægypterne, som havde fulgt Abdallas manipulationer med bange anelser, at overtale Anthony Eden til at støtte oprettelsen af en arabisk liga, men under ægyptisk ledelse. For Abdalla kom Edens pro-ægyptiske holdning som et alvorligt chock, men han underskrev ligaens pagt sammen med de øvrige arabiske lande. Under et besøg i London forsøgte han endnu engang at overtale den engelske regering. Han troede blindt, at englænderne ville besegle deres skæbne i Mellemøsten ved at svigte ham, og forsøgte at overbevise Ernst Bevin, den engelske Labour-udenrigsminister, om at det endnu ikke var for sent at gennemføre planerne om oprettelsen af et hashemittisk Stor-Syrien i 1946. Men Bevin stod stejlt og fortalte Abdalla, at regeringen havde besluttet sig til at støtte sig til den arabiske liga for fremtiden. Som belønning for tro tjeneste blev Transjordans status ændret fra mandat-område

til selvstændig stat, og d. 14. maj 1946 blev den tidligere emir Abdalla udråbt til konge af Transjordan – 25 år efter, at han var marcheret ind over den transjordanske grænse på sin tvivlsomme ekspedition mod Damascus. Når han så tilbage, havde han grund til at være tilfreds. Han var blevet konge af Transjordan og var øverstkommanderende over Mellemøstens stærkeste arabiske militærstyrke, den engelsk financierede og kommanderede arabiske legion. Hans ekspansionsplaner var ganske vist ikke blevet realiseret, men i kraft af den arabiske legion havde han et værdifuldt kort på hånden, og medens FN i Lake Success diskuterede Palæstinas deling, lagde Abdalla sine planer for den kommende strid. I 1947 fik Jordan sin første forfatning, ifølge hvilken der blev oprettet et senat, hvis ti medlemmer blev udnævnt af kongen, samt et underhus på 20 folkevalgte medlemmer, 12 muhammedanere, 4 kristne, 2 beduiner og 2 repræsentanter for andre minoriteter. Underhuset havde lovgivende myndighed, men havde ingen kontrol med landets finanser og med offentlige udnævnelser. Iøvrigt havde kongen veto-ret.

DE MISLYKKEDE FORHANDLINGER MED JØDERNE

Allerede i maj 1946 havde Abdalla deltaget i et møde i Kairo mellem de arabiske statsoverhoveder. På dagsordenen stod problemerne i forbindelse med jødisk indvandring til Palæstina og oprettelsen af en jødisk stat i Palæstina. De fundamentale modsætninger mellem Abdalla og de øvrige arabiske lande, især Ægypten, Syrien og Saudi-Arabien, var ikke udlignede, men overfor jøderne forsøgte araberne at vise enighed. På mødet indtraf imidlertid en begivenhed, som fik vidtrækkende følger for arabisk samarbejde i kampen mod jøderne. Haj Amin el Husseini, der efter krigen var blevet arresteret af de allierede og interneret på et slot i nærheden af Paris, ankom til Kairo og indfandt sig på kongressen som de palæstinensiske araberes talsmand. Hvorledes det lykkedes Haj Amin at flygte fra Frankrig forbliver et mysterium, men i Mellemøsten verserer der en forklaring, som, selvom den endnu ikke er dokumenteret og derfor bør tages med ethvert forbehold, dog fortjener at omtales. Det var franskmændene, der vendte ryggen til, medens Haj Amin undslap. Forklaringen skulle være den, at siden englændernes intervention i den fransk-syriske krise i maj 1945, hvor den engelske øverstkommanderende havde givet de franske styrker ordre til at standse skydningen og havde pålagt den en art kasernearrest, havde franskmændene næret bittert nag til englænderne, som de hævdede herigennem bar ansvaret for afslutningen på den franske tilstedeværelse i Syrien og Libanon fra 1946. For at skabe lidt vanskeligheder for englænderne i det urolige Palæstina pustede franskmændene til ilden ved bl. a. at give husly til den jødiske modstandsbevægelse, Haganah, der fik lov til at oprette

træningslejre i Frankrig og udskibningshavne, hvorfra den voksende strøm af illegale indvandrere blev dirigeret mod Palæstina. Men hvorom alt er, Haj Amins pludselige ankomst til Kairo blev en alvorlig overraskelse for både englænderne og Abdalla. For Haj Amin havde tilstrækkelig autoritet i Palæstina til at forhindre, at Abdalla annekterede det, han aspirerede selv til posten som overhoved for en arabisk republik i Palæstina, og Abdalla turde nu snarere frygte, at hans eget kongerige en skønne dag ville blive opslugt af de palæstinensiske arabere.

Abdalla begyndte nu at arbejde på to fronter. Dels optog han kontakt med jøderne i Palæstina og dels med englænderne. Han troede på, at en åben konflikt mellem Transjordan og Palæstinas jøder kunne undgås, og at han ved engelsk hjælp kunne annektere arabisk Palæstina uden kamp. Om de andre medlemmer af den arabiske liga bekymrede han sig ikke, selvom han officielt endnu optrådte på linie med dem. Nogle dage før FNs generalforsamling stemte for deling af Palæstina i november 1947, mødtes Abdalle i hemmelighed med jødernes udsending, Golda Meyerson, nuværende Golda Meir, Israels udenrigsminister. Mødet fandt sted ved Jordan-floden i et privat hus på transjordansk side, og ifølge Golda Meiers rapport[1]) udtalte Abdalla åbent, at han ikke troede på en konflikt mellem ham og jøderne, og at hans eneste ønske var at annektere den arabiske del af Palæstina. Golda Meir svarede, at jøderne ikke var interesserede i, hvad der ville ske med den arabiske del af landet, sålænge de ikke selv blev angrebet. Ved dette møde luftede Abdalla endnu engang tanken om at knytte den kommende jødiske republik til sit kongerige, men da Golda Meir svarede negativt, bragte han ikke spørgsmålet på bane igen.

I mellemtiden blev delingen besluttet, og der udbrød uroligheder mellem jøder og arabere. Haj Amin havde rekruteret guerillastyrker fra Palæstinas arabiske nabolande og førte dem i kamp mod jøderne for at tvinge dem til overgivelse og forhindre oprettelsen af en jødisk stat. Kontakten mellem jøderne og Abdalla blev afbrudt, men blev genoptaget, en uge før krigen udbrød i maj 1948. Golda Meir rejste forklædt som arabisk kvinde til Abdallas palads i Amman fulgt af en enkelt rådgiver. Det var åbenbart, at krigen nu var uundgåelig, og Abdalla havde offentlig erklæret, at han ville gå til angreb sammen med de øvrige medlemmer af den arabiske liga. Men før det uundgåelige skulle ske, som Abdalla udtrykte det, ville han endnu engang forsøge at komme til forståelse med jøderne – men på sine betingelser. Jøderne skulle frivilligt give afkald på en del af det område, de havde fået tildelt af FN ifølge delingsplanen, for at Abdalla kunne have et påskud, som hans arabiske allierede kunne godkende, til at opgive krigen mod jøderne. Desuden skulle jøderne akceptere indlemmelse i Transjordan,

[1]) Negotiations with King Abdalla, artikel af Ze'ew Sherf, i mange år sekretær for Israels kabinet. New Outlook. Middle East Monthly, Tel Aviv. June 1958.

hvor de ville blive repræsenteret både i parlamentet og i regeringen på lige fod med araberne.

Da Golda Meir øjeblikkelig meddelte ham, at hans fredsforslag ikke ville blive modtaget, bad han hende om trods alt at viderebringe det til de jødiske ledere og svare ham inden d. 15. maj, den dag krigen efter planerne skulle begynde. Golda Meir understregede overfor Abdalla, at jøderne var hans eneste virkelige venner, og Abdalla svarede, at han vidste dette, og at han ingen illusioner nærede m. h. t. sine arabiske forbundsfæller. »Forsynet havde bragt jøderne tilbage til deres oprindelsessted«, sagde han, »og med deres hjælp ville de andre semitiske folk kunne genvinde deres tabte ære«. »Hvis De ønsker krig«, sagde Golda Meir til slut, »så håber jeg, at vi mødes efter krigen«, og med disse ord skiltes parterne. På vej hjem gennem Transjordan så Golda Meir de første irakske stridskræfter gå i stilling.

ABDALLAS TAKTIK UNDER PALÆSTINA-KRIGEN 1948–49

Efter at krigen først var udbrudt, gjorde Abdalla naturligvis sit bedste for at vinde den, men han havde kun sin egen sejr i tankerne, og som man kan se af hans kommandodispositioner under kampene, bekymrede han sig ikke det fjerneste om de andre arabiske hæres skæbne. Den arabiske ligas militærkomite var først nået til enighed, dagen før krigen udbrød, og da armeerne satte sig i bevægelse mod den jødiske del af Palæstina, fandtes ingen koordineret angrebsplan. Abdalla havde indtil det sidste krævet, at han skulle anerkendes som øverstkommanderende, men syrerne og ægypterne, der anede, at Abdalla ville forfølge sine egne krigsmål, ville ikke høre tale om det. De arabiske lande havde tilsyneladende fra første færd lagt tanken om oprettelsen af en arabisk stat i Palæstina side om side med en jødisk stat på hylden. Og de invaderende hære forsøgte hver for sig at erobre så meget som muligt med mindst mulige tab for at stå stærkt overfor hinanden, når byttet skulle deles efter jødernes nederlag.

Abdalla havde ladet den arabiske legion, der var kommanderet af engelske officerer med John Bagott Glubb (Glubb Pasha) i spidsen tage stilling over en bred front langs Jordanfloden. Hans plan gik ud på at erobre Jerusalem; at blive konge over Jerusalem stod for Abdalla som et livsmål. Efter Mekka og Medina var Jerusalem den tredie-helligste by i Islam, og den ville tjene som en slags erstatning for de to andre byer, hans slægt havde mistet. Denne ambition kom til at overveje en mere nøgtern strategisk planlægning og reddede meget for jøderne. Desuden havde Abdalla til hensigt at gå lige mod Haifa, havnebyen ved Middelhavet med oljeraffinaderierne, og at erobre Safed og Nazareth, de to hovedbyer i Galillæa, der som en pil skyder ind i syrisk og libanesisk område og således danner et

glimrende springbrædt for angreb mod disse to lande. Men syrerne modsatte sig denne plan, de krævede Galillæa som deres retmæssige bytte og uden at orientere den arabiske legion indledte syrerne et større angreb mod Galillæa. På dette tidspunkt begik Abdalla en strategisk fejl. I stedet for at rette et direkte angreb mod Haifa, som det oprindeligt var tanken, dirigerede han nogle af sine bedste afdelinger til Jerusalem, hvor den arabiske legion var hårdt trængt af jøderne. Denne disposition reddede måske Haifa fra at falde i Abdallas hænder, men den hjalp ham ikke til at erobre Jerusalem. Det lykkedes imidlertid de arabiske styrker at holde den gamle by indenfor murene, således at Jerusalem blev delt mellem parterne, Transjordan beholdt den gamle by, og jøderne beholdt kontrollen over deres nye bydel.

Den manglende koordinering mellem Abdalla og de øvrige arabiske hærchefer kom bl. a. atter til udtryk i juni måned, da Glubb Pasha uden varsel trak sine styrker tilbage fra to større arabiske byer, Lydda og Ramle, der dannede hovedhjørnestene i den arabiske centralfront, og tilsammen havde en befolkning på 60.000 arabere. Jøderne havde forberedt sig på hårde kampe, men de rykkede ind i de to byer uden at møde nogen modstand. Abdalla havde kun meddelt irakerne, hvis konge jo trods alt også var af hashemittisk slægt, om sine retræte-planer, men for syrerne og ægypterne kom de som en alvorlig overraskelse. Hele den arabiske centralfront brød sammen efter tabet af Lydda og Ramle, og jøderne kunne nu frigøre styrker til angreb mod de syriske styrker i Galillæa og mod ægypterne i Negev-ørkenen. Abdallas handling vakte selvfølgelig stor harme hos hans arabiske allierede, der beskyldte ham for at desertere og for at handle i ledtog med jøderne, og utilfredsheden mod ham voksede blandt de unge arabiske officerer i legionen.

Årsagerne til Abdallas manøvrer var flere. Dels havde han brug for tropper i Transjordan, hvor Amin Haj igen var på spil. Denne havde ingen direkte autoritet under krigen i Palæstina og benyttede derfor lejligheden til at fortsætte sine intriger mod Abdalla. Medens dennes styrker var engageret i Palæstina, sendte Haj Amin sine guerillagrupper ind i Transjordan og forsøgte at skabe uro på hjemmefronten og evt. få ryddet Abdalla af vejen. Dernæst stod det klart for Abdalla, at hans politiske styrke overfor både England, Israel og de arabiske lande ville afhænge af den arabiske legions styrke. Man indlod sig derfor nødigt i direkte kamp med jøderne. Jerusalem og Latrun-klostret, der var af strategisk betydning for kampen om den hellige by, var undtagelser. Hans oprindelige erobringsplaner blev lagt på hylden, da israelerne viste sig stærkere end antaget, og i stedet koncentrerede han sig om at holde dem fra livet, samt iøvrigt at sidde med hænderne i skødet, når israelerne angreb hans arabiske allierede. Han kunne således have interveneret i december 1948, da israelerne drev de

ægyptiske hære på flugt i syd, og være faldet israelerne i ryggen, men ingen tanke lå ham fjernere.

Efter at det – ved FNs mellemkomst – lykkedes at standse fjendtlighederne i Palæstina, indledte jøderne og araberne to-sidige forhandlinger om våbenstilstand i Palæstina på øen Rhodos. Abdalla fortsatte at udvikle sine planer om annektion af arabisk Palæstina, som militært allerede var under hans kontrol. I lighed med faderen Hussein Ibn Ali, der havde proklameret sig selv som konge af de arabiske lande i 1916, på et tidspunkt hvor tyrkerne og tyskerne endnu havde kontrol over Mellemøsten, lod Abdalla sig udråbe til konge af Jordan allerede d. 15. november 1948, inden Palæstina-krigen var endt. I den arabiske ligas øjne var dette at føje spot til skade. Ikke blot var de arabiske hære blevet slået af jøderne, men Abdalla havde vovet egenmægtigt at proklamere sin nye kongeværdighed uden så meget som at forhandle med ligaen. Vestmagterne ønskede stadig ikke åbent at tage parti for Abdalla mod Faruk, og de anerkendte først hans nye værdighed i 1949. D. 3. april 1949 underskrev Israel og Jordan våbenhvileoverenskomsten, der formelt anerkendte Abdallas kontrol over arabisk Palæstina. Og i april 1950, efter at der var blevet afholdt almindelige valg på begge sider af Jordan-floden, lykkedes det Abdalla at overtale det jordanske parlament til at stemme for annektering af Palæstina, til trods for den arabiske ligas trusler om at ekskludere Jordan. Fire ledende palæstinensiske politikere, alle modstandere af Haj Amin, blev optaget i regeringen, og underhusets medlemstal blev forøget fra 20 til 40 for at give palæstinenserne samme repræsentation som transjordanerne.

PALÆSTINAS ANNEKTERING. – DE MISLYKKEDE FREDSFORHANDLINGER MED ISRAEL OG ABDALLAS MORD

Abdalla havde sejret, men han havde sejret sig til døde, og i samme stund han annekterede arabisk Palæstina, underskrev han Transjordans dødsdom. Det blev palæstinenserne, som i tidens løb kom til at absorbere transjordanerne, og ikke omvendt. I kraft af deres antal, politiske skoling, økonomiske initiativ, etc. etc. blev de den dominerende faktor i det nye kongerige. I slutningen af 1947 havde Transjordan en befolkning på 375.000, som i 1950 blev sluttet sammen med ca. 500.000 fastboende palæstinensere og 350.000 såkaldte arabiske flygtninge. Abdalla kan ikke have været blind for, at opgaven næsten var håbløs, men han mente måske, at enten slog han til nu og annekterede arabisk Palæstina, eller også måtte han revidere sine planer om ekspansion over Jordan og slå sig til tåls med at have Haj Amin til nabo, og besluttede derfor at løbe risikoen. Han støttede sig til tre faktorer, som skulle bistå ham i forsøget på at kontrollere arabisk Palæstina: Den arabiske legions loyalitet, engelsk hjælp og fred med Israel.

Den arabiske legion var loyal overfor Abdalla, sålænge Glubb Pasha og hans 60 engelske officerer kontrollerede legionens nøgleposter, men den var for lille til både at holde grænsen til Israel under kontrol og opretholde ro og orden i Jordan. Der var uro i flygtningelejrene, Haj Amins agenter støttet af Abdallas tidligere arabiske allierede, søgte at oparbejde misstemning blandt den arabiske befolkning, og de palæstinensiske kommunister pustede til ilden for at skabe uvilje mod Abdalla og hans engelske venner. Palæstina-araberne følte ingen loyalitet overfor Abdalla, som de fandt medansvarlig for nederlaget, og de følte sig transjordanerne langt overlegne i alle henseender. Desuden var den økonomiske situation i Jordan nærmest håbløs. Krigen havde afskåret Abdalla fra det naturlige marked i Palæstina, og han havde mistet adgangen til Haifas havn og oljeraffinaderierne. Jordan var blevet større, men dets evne til at løse de økonomiske problemer var reduceret. Det var lukket inde på alle sider og havde kun et åndehul ved Akkaba, en lille havneby ved det røde hav, hvortil der løb en andenklasses vej fra Amman. Fred med Israel ville på en gang løse Abdallas økonomiske problemer og frigøre den arabiske legion til sikkerhedstjeneste inde i landet.

Abdalla var derfor den eneste af de fire arabiske lande, som forhandlede med Israel på Rhodos, der tog forhandlingerne alvorligt og virkelig ønskede at fortsætte fredsforhandlingerne, efter at våbenstilstanden var en kendsgerning. Medens en kompetenceløs jordansk delegation sad på Rhodos og forhandlede med de israelske delegerede, fandt de virkelige forhandlinger sted på Abdallas vinterslot i Shuneh. Hver nat i mange uger sneg de israelske delegerede sig gennem ingenmandsland i Jerusalem, og blev på den jordanske side afhentet af Abdallas tro mænd og kørt til Shuneh, og hver morgen kom de samme vej tilbage. Hver gang Abdalla og jøderne blev enige om et punkt, fik de to delegationer på Rhodos instruktioner om at inkorporere det i våbenhvileoverenskomsten[1]).

Efter at Rhodos-forhandlingerne var ført til en heldig afslutning, fortsatte konferencerne mellem Israel og Abdalla, og man nåede så vidt, at skitsen til en fredstraktat var udarbejdet og signeret. Men oplysninger om fredsforhandlingerne slap ud, og både indadtil og udadtil komplicerede det Abdallas situation. Til sidst kunne han ikke formå sine ministre til at godkende fredsplanerne. Den syriske og ægyptiske radio angreb Abdalla voldsomt og afslørede hans planer om at slutte fred bag den arabiske ligas ryg. I august 1950 afsløredes en terroristorganisation i Jordan, som bl. a. arbejdede for oprør i den arabiske legion og mord på Abdalla. Organisationens medlemmer blev ganske vist arresteret, men modstanden mod Abdalla voksede. I verdenspressen diskuterede man åbent chancerne for og

[1]) The First Ten Years. Walter Eytan, direktør for Israels udenrigsministerium siden statens oprettelse. Weidenfeld & Nicolson. London 1958.

imod et attentat på Abdalla. I januar 1951 formulerede Abdalla et sidste fredstilbud. Han havde fået oplysning om, at Saudi-Arabien havde finansieret en syrisk agent, der skulle finde en mand, som var beredt til at myrde Abdalla, og hans beslutning om at tvinge sit kabinet til at acceptere fred med Israel styrkedes. Men der kom intet ud af dette sidste fredsforslag – grunden hertil kan endnu ikke konstateres.

I mellemtiden skærpedes Abdallas konflikt med de palæstinensiske arabere. Selv svorne modstandere af Haj Amin blandt dem kom i opposition til kongen, der regerede Jordan på samme måde, som han tidligere havde regeret beduinerne i Transjordan. Ifølge den transjordanske forfatning af 1947 var kongen enerådende, og regeringen var ansvarlig overfor ham og ikke overfor parlamentet. Ved første tegn på uenighed mellem paladset og regeringen havde Abdalla for vane at udskifte regeringschefen. Abdalla ønskede imidlertid ikke at opgive sine privilegier, og han vendte det døve øre til de palæstinensiske araberes krav om forfatningsreform – tilsidst greb han til den udvej at opløse parlamentet i maj 1951, hvilket i palæstinensernes øjne var en provokerende handling, der havde til hensigt at berøve dem deres retmæssige andel i Jordans styre. Spændingen steg i juni måned, og lidet hjalp det, at Abdalla pludselig gav efter og lovede palæstinenserne, at deres krav om reform ville blive imødekommet efter de kommende parlamentsvalg, som skulle finde sted i august fem år efter at de første valg fandt sted i Jordan. Den 20. juli blev kong Abdalla skudt ned på tærsklen til al Aqsa-moskeen i Jerusalem af en palæstinensisk skrædder hvervet til formålet af Haj Amins agenter.

Med kong Abdallas død vandt de anti-vestlige kræfter i Jordan deres første afgørende sejr, den pro-engelske hashemittiske front var blevet brudt, og faren for en breche i den arabiske modstand mod Israel var afværget. Fra en dynamisk og aggressiv magtfaktor i Mellemøsten blev Jordan reduceret til en stat, hvis eksistensberettigelse svandt, efterhånden som England blev nødt til at afvikle sine interesser i den arabiske verden, og landets hovedinteresse i årene efter Abdallas død blev simpelthen at overleve. Fem år skulle gå, før de anti-vestlige kredse vandt deres næste afgørende sejr, nemlig afsættelsen af Glubb Pasha, som blev effektiv fra den 1. marts 1956, og dernæst var det kun et spørgsmål om tid, før Jordan i marts 1957 opsagde traktaten med England.

STRIDEN OM TRONFØLGEN

TALAL UDRÅBES TIL KONGE OG AFSÆTTES

Allerede før kong Abdallas død havde spørgsmålet om tronfølgen splittet Jordan. Der var to kandidater, Abdallas ældste søn, Talal, som stod i opposition til faderen, og derfor blev betragtet som anti-britisk, og Naif,

hans yngre bror, som altid havde været Abdallas foretrukne. Både Abdalla og englænderne ville have foretrukket at se Naif som tronfølger, medens palæstinenserne støttede Talals kandidatur i det omfang, hvori de i det hele taget ønskede at se en hashemit på tronen. Forfatningen kunne selv Abdalla imidlertid ikke komme uden om, og hans ældste søn blev derfor taget i ed som tronfølger og fungerende regent, da Abdalla i maj 1951 rejste på officielt besøg til Tyrkiet. Tilfældet ville imidlertid, at dagen derpå blev Talal syg, der taltes om et nervesammenbrud, og efter at han var rejst til Beiruth for at søge lægebehandling, blev Naif taget i ed som fungerende regent. Både Talal og Abdalla vendte siden tilbage til Amman, og Naif måtte atter trække sig tilbage. I juli måtte Talal imidlertid atter søge lægebehandling, og denne gang rejste han til Svejts, hvor han modtog meddelelsen om, at Abdalla var myrdet, og at hans bror Naif atter var blevet taget i ed som regent. Medens Talal personlig var sat ud af spillet, kæmpede de palæstinensiske arabere for hans tilbagevenden, medens transjordanerne og englænderne intrigerede for Naifs forbliven på tronen. Kampen stod i virkeligheden ikke mellem de to kandidater og deres tilhængere, men om Jordans fremtid som selvstændig stat. Med den svagelige Talal på tronen frygtede og håbede jordanerne alt efter sindelag, at landets dage var talte. Medens datoen for parlamentsvalgene den 29. august nærmede sig, forsøgte Syrien, Ægypten og Saudi-Arabien at udnytte konflikten mellem Talal og Naif til at bringe hele spørgsmålet om Jordans fremtid officielt på bane. De tre lande foreslog, at man skulle afholde folkeafstemning i Jordan under den arabiske ligas opsyn for at overlade det til befolkningen at bestemme, om landet fortsat skulle eksistere eller i stedet deles mellem Saudi-Arabien og Syrien. I betragtning af, at den arabiske liga var domineret af anti-hashemittiske lande med Ægypten i spidsen, turde udfaldet af en folkeafstemning være givet på forhånd, og Iraks premierminister Nuri as Said forsøgte på forskellig vis at påvirke valgene til parlamentet for at forhindre, at der blev flertal i parlamentet for opløsning af kongedømmet, men da englænderne af angst for at skade forholdet til Ægypten erklærede, at de støttede Talals kandidatur, blev han udråbt til konge d. 5. september. Og fem dage efter blev Talals 16-årige søn, Hussein, udråbt til kronprins, hvorved Naifs rolle definitivt var udspillet.

Talal blev ved hjemkomsten fra Svejts modtaget med begejstring på begge sider af Jordan-floden. Transjordanerne hyldede ham, fordi han trods alt var Abdallas søn, og palæstinenserne fordi han efter sigende var anti-engelsk og pro-ægyptisk. Talal forsøgte at mægle til alle sider. Han udtalte ved hjemkomsten, at der aldrig kunne blive tale om fred med Israel, og efter således at have tilfredsstillet palæstinenserne kunne han endog udtale, at han ikke agtede at bryde faderens venskabelige forbindelser med England. Nuri as Said havde imidlertid haft held med sine

bestræbelser på at skabe en pro-iraksk stemning i det nye parlament, for medens Talal havde travlt med at etablere venskabelige forbindelser med hashemitternes fjender i Damascus, Kairo og Rhyad, stemte parlamentet pludselig i december for union med Irak. Dette kom fuldstændig på tværs af kongens og regeringens politik, og det lykkedes premierminister Abul Huda ved forskellige midler at overtale parlamentet til at tilbagekalde resolutionen. I januar opfyldte Talal iøvrigt sin fars løfte til palæstinenserne om en forfatningsreform, regeringen blev gjort ansvarlig overfor parlamentet, og et 2/3 mistillidsvotum i parlamentet kunne for fremtiden styrte regeringen, kongens veto-ret, som Abdalla sjældent havde gjort brug af, fordi han simpelthen foretrak at skifte regering, blev begrænset, og Talal opgav iøvrigt størstedelen af de rettigheder, som Abdulla havde værnet om.

Imedens fortsatte englænderne deres forsøg på at styre klar af de stridende blokke i Mellemøsten. De støttede den arabiske liga, som var domineret af Ægypten, og de opretholdt samtidig venskabelige forbindelser med Irak. I konflikten om Jordans fremtid lod de udviklingen gå sin gang uden at forsøge at gribe ind og hjælpe deres venner i Amman og Bagdad. Ligesom de i 1945 havde nægtet at lytte til Abdallas forslag om at oprette et stor-syrisk rige under hashemittisk ledelse, undlod de at lytte til Nuri as Said, da han i 1951 forsøgte at få dem til at støtte en jordansk-iraksk union, som parlamentet i Amman havde godkendt. Man får det indtryk af engelsk efterkrigspolitik i Mellemøsten, at englænderne konsekvent foretrak at skuffe deres venner og i stedet forsøgte at støtte deres modstandere i håb om, at de nok skulle blive klogere med tiden. Resultatet blev som oftest, at fjenderne forblev fjendske, og at Englands venner – i det omfang hvori de har overlevet de sidste års krise i Mellemøsten – er blevet klogere.

Talal fik et tilbagefald i januar 1952 og måtte vende tilbage til Svejts, i februar blev han atter erklæret for helbredt for sin sindslidelse og vendte tilbage til tronen, men i maj forlod han pludselig atter Jordan sammen med dronningen og deres to sønner. I juni besluttede regeringen endeligt at lade parlamentet tage stilling til spørgsmålet om kongens habilitet, men Talal meddelte pludselig, at han var på vej tilbage til Amman. Han ankom ganske vist d. 3. juli, men for sent til at forsvare sine rettigheder, et regentskabsråd havde overtaget landets styre, og d. 11. august blev Talal afsat og hans søn Hussein, der endnu kun var 17 år, blev udråbt til konge. Indtil hans 18-års fødselsdag fortsatte regentskabsrådet at fungere, og Hussein blev sendt til England for at gå på militærakademi.

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDS-ØKONOMI

BERETNING OM VIRKSOMHEDEN I 1958

INSTITUTETS LEDELSE

Institutets styrelse består i henhold til grundbestemmelserne af lærerne i historie og samfundsøkonomi ved Københavns Universitet samt chefen for Det statistiske Departement tillige med et mindre antal valgte medlemmer.

I maj 1958 afgik lektor, dr. phil. *Erik Bach* ved døden. Lektor Bach havde været medlem af styrelsen siden 1951. I august 1958 besattes et nyt lektorat i økonomisk historie ved Københavns Universitet med cand. polit. *Erling Olsen,* som hermed indtrådte i Institutets styrelse.

Ved udgangen af 1958 bestod styrelsen af følgende:

Rigsarkivar, dr. phil. Svend Aakjær.
Professor, dr. phil. Povl Bagge.
Fhv. nationalbankdirektør C. V. Bramsnæs.
Professor, dr. phil. Aksel E. Christensen.
Økonomiminister Bertel Dahlgaard.
Professor, dr. phil. Astrid Friis.
Professor, dr. phil. A. Hald.
Professor, dr. phil. Sven Henningsen, næstformand og kasserer.
Lektor, dr. polit. Erik Hoffmeyer.
Rektor, professor, dr. polit. Carl Iversen.
Lektor, dr. phil. Arne Jensen.
Fhv. minister Aksel Larsen, M. F.
Fhv. rigsarkivar, dr. phil. Axel Linvald.
Lektor P. E. Milhøj.
Departementschef C. Ulrich Mortensen.
Lektor Erling Olsen.
Professor H. Winding Pedersen.
Handelsminister, professor, dr. oecon. Kjeld Philip, formand.
Professor, dr. polit. Poul Nørregaard Rasmussen.
Professor, dr. jur. & phil. Alf Ross.
Professor K. Skovgaard.

Lektor, dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang.
Professor, dr. phil. Kaare Svalastoga.
Kontorchef, lektor P. P. Sveistrup.
Generalsekretær i Nordisk Råd, cand. mag. F. W. Wendt.
Rektor, professor, dr. polit. Poul Winding.
Professor, dr. polit. & oecon F. Zeuthen.
Lektor Anders Ølgaard.

Forretningsudvalget bestod i 1958 af formanden, handelsminister *Kjeld Philip,* næstformanden og kassereren, professor *Sven Henningsen,* rektor *Carl Iversen,* fhv. rigsarkivar *Axel Linvald* og professor *Povl Bagge.* Tilsynet med det daglige arbejde er i 1958 ført af Institutets sekretær, lektor *Erling Olsen.*

»ØKONOMI OG POLITIK«

Institutets kvartalsskrift »Økonomi og Politik« er i 1958 blevet redigeret af cand. polit. *Jørgen L. Halck* (ansvarshavende) med bistand af et redaktionsudvalg bestående af handelsminister *Kjeld Philip,* professor *Sven Henningsen,* rektor *Poul Winding* og generalsekretær *F. W. Wendt.* Tidsskriftets oplag har været 2500 eksemplarer og abonnementsprisen 15 kr. (studerende 10 kr.). »Økonomi og Politik« er i årets løb blevet udvekslet med udenlandske tidsskrifter, ligesom det også efter anmodning tilsendes en række danske institutioner.

»*Economic Conditions in Denmark*«, et engelsk resumé af »Økonomi og Politik«s danske konjunkturoversigt, er blevet udsendt til danske repræsentationer i udlandet samt til 80 udenlandske, historiske og økonomiske institutioner, biblioteker m. v.

DET HISTORISKE ARBEJDE

Institutets prishistoriske arbejde bragtes til en foreløbig afslutning i 1958 med udsendelsen af 1. bind af »History of Prices and Wages in Denmark 1660–1800« ved professor, dr. phil. *Astrid Friis* og universitetsadjunkt, dr. phil. *Kristof Glamann.* Dette bind, hvortil lektor, dr. phil. *Fridlev Skrubbeltrang,* cand. mag. *Edit Rasmussen,* cand. mag. *Elly Mogensen* og mag. art. *Kirsten Willerslev* samt cand. polit. *Erling Olsen* har været knyttet som medarbejdere, omfatter en redegørelse for pengevæsenet, mål og vægt samt en fremstilling af et københavnsk prismateriale bestående af torvepriser, priscouranter samt brød-, kød- og øltakster. Det videre arbejde med prishistorien vil, hvis der kan skaffes midler hertil, blive udført af Københavns Universitets historiske Institut, hvortil det af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi indsamlede prismateriale overdrages.

Undersøgelsen over dansk øksneopdræt og øksneeksport i det 16. og 17. århundrede er blevet fortsat i 1958. Undersøgelsen ledes af professor, dr. phil. *Astrid Friis* og udføres af mag. art. *Svend Ellehøj*. Magister Ellehøj har i årets løb arbejdet på en samlet eksportstatistik over eksporten til lands samt under en studierejse til Flensborg og Husum indsamlet nyt materiale til belysning af de enkelte eksportforretningers udvikling.

DET ØKONOMISKE ARBEJDE

Lektor ved Københavns Universitet, *Erik Hoffmeyer* har i 1958 udsendt sin bog »Dollar Shortage and the Structure of US Foreign Trade«, for hvilken forfatteren erhvervede den statsvidenskabelige doktorgrad.

Lecturer i landbrugsøkonomi ved University of Nottingham, cand. polit. *Knud Rasmussen* har i 1958 fuldført sin analyse af forrentningsprocenterne i Landøkonomisk Driftsbureaus regnskabsmateriale.

Bibliotekar ved Det kongelige Bibliotek, cand. polit. *Knud Erik Svendsen* har i 1958 fortsat sin undersøgelse over de økonomiske idéers udvikling i Danmark i det 19. århundrede. Forfatteren har i 1958 udarbejdet de første udkast til en række af kapitlerne i perioden indtil 1820 samt studeret de økonomiske opfattelser i årtierne efter 1820.

ARBEJDET MED INTERNATIONALE FORHOLD

I serien »Internationale Studier« har Institutet i 1958 udsendt »Fransk indenrigspolitik – fra de Gaulle til de Gaulle« af fuldmægtig i finansministeriet, cand. jur. *George Damborg*. Denne bog udsendtes tillige som tillæg til »Økonomi og Politik«.

Institutet har i det forløbne år haft forbindelse med følgende udenlandske institutioner, med hvilke der er udvekslet publikationer og tidsskrifter: Belgien: Institut des Relations Internationales i Bruxelles; Canada: Queens University; England: The Royal Institute of International Affairs i London, London School of Economics and Political Science, Department of Applied Economics ved Universitetet i Cambridge, The Institute of Statistics ved Universitetet i Oxford; Finland: Finlands Banks Institut för Ekonomisk Forskning i Helsingfors, Utrikespolitiska Samfundet i Helsingfors; Frankrig: Centre d'Etudes de Politique Etrangère i Paris; Holland: Institut voor internationale Zaaken i Haag; Japan: Economic Council, Government of Japan i Tokyo; Norge: Chr. Michelsens Institut for Videnskap og Åndsfrihet i Bergen, Universitetets økonomiske Institut i Oslo; Sovjetunionen: Institut d'Economie et de Politique i Moskva; Sverige: Företagsekonomiska Forskningsinstitutet ved Handelshögskolan i Stockholm, Konjunkturinstitutet i Stockholm, Nationalekonomiska Institutionen

i Lund, Nationalekonomiska Institutionen i Uppsala, Utrikespolitiska Institutet i Stockholm; Tyskland: Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel; U. S. A.: Foundation for Foreign Affairs i Washington, Council on Foreign Relations i New York, Yale University Library i New Haven, University of International Relations i Los Angeles.

BIBLIOTEKS- OG REGISTRERINGSARBEJDE

Institutets bibliotek er i årets løb blevet forøget med ca. 200 bind. Avisregistraturen, som Institutet fortsat har afleveret til Det kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket i Århus, Landsarkivet i Odense og Universitetsbibliotekets I. afdeling (Fiolstræde), er blevet videreført således at »Berlingske Tidende« pr. 31. december 1958 var registreret indtil november 1917 og »Politiken« indtil marts 1923.

Registraturen af udenlandske og danske tidsskriftartikler er videreført i sædvanligt omfang i 1958, men Institutets styrelse har efter gentagne mislykkede forsøg på at skaffe den finansielle basis for indeksets videreførelse set sig nødsaget til at standse registreringen ved udgangen af 1958.

INSTITUTETS FREMTID

Oprettelsen af Københavns Universitets historiske Institut og Københavns Universitets økonomiske Institut samt planerne om et institut for samtidshistorie og statskundskab ved Københavns Universitet har som nævnt i forrige årsberetning givet anledning til en række drøftelser om Institutet for Historie og Samfundsøkonomis fremtidige virke. Overvejelserne er ikke afsluttede.

INSTITUTETS FINANSIELLE FORHOLD

Institutet har i årets løb modtaget tilskud fra staten, Tipstjenesten, Statens almindelige Videnskabsfond, Rask-Ørsted Fondet, Gentofte Kommune, Danmarks Nationalbank, Landmandsbanken, Kjøbenhavn Handelsbank og Privatbanken, samt dagbladene »Berlingske Tidende« og »Politiken«.

For disse tilskud bringer Institutet sin oprigtigste tak.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

Det synes nu klart, at nedgangskonjunkturen i Vesteuropa er ophørt, og tegn på en fornyet opgang bliver i denne tid tydeligere og tydeligere. Samtidig er produktion og beskæftigelse i USA vokset betydeligt, og konjunkturfremgangen har bredt sig til alle erhverv.

VESTEUROPAS UDENRIGSHANDEL OG BETALINGSBALANCE

Under konjunkturtilbageslaget fra 1957 til 1958 ophørte stigningen i *Vesteuropas udenrigshandel.* Den samlede eksportværdi for de vesteuropæiske lande holdt sig uændret mellem de to år, mens der i 1953–57 indtraf en jævn stigning på ca. 10 % årligt. Samtidig gik disse landes importværdi ned med knap 10 % – i kontrast til en stigning i 1953–57 på ca. 10 % årligt; denne nedgang er dog ikke udtryk for nogen tilbagegang i de importerede mængder, som i 1958 opretholdtes på nogenlunde samme niveau som året før.

I en nylig udsendt oversigt har Det statistiske Departement foretaget en analyse af de 11 vigtigste *vesteuropæiske landes eksport af industrivarer og mineraler* (det bemærkes, at eksporten af landbrugsvarer kun er af nævneværdig betydning for nogle få vesteuropæiske lande såsom Danmark, Holland og Irland). De lande, der er taget med i undersøgelsen, repræsenterer ca. 95 % af den samlede eksport fra Vesteuropa.

Omregnet til dansk mønt har disse landes eksport udgjort omstående beløb.

For fire hovedvaregrupper, der tilsammen dækker op mod 40 % af Vesteuropas eksport af industrielle produkter, er udførslen fra 1957 til 1958 gået tilbage med 5–10 %. Det drejer sig om følgende grupper:

Skovbrugsprodukter (træ, træmasse og papir).
Malm, jern, stål og andre uædle metaller.
Brændsel.
Spindestoffer, tekstil og beklædning.

For de øvrige fire hovedvaregrupper, hvori eksporten er opdelt, har der været stigning fra 1957 til 1958, og denne stigning er af samme størrelse som nedgangen for de fire grupper, der er omtalt i det foregående. For

Tabel 1. Eksporten af varer fra minedrift og industri[1]) fra de 11 vigtigste vesteuropæiske lande.

	1957 Mld. kr.	1958 Mld. kr.	Ændring 1957–58 Pct.
Varegrupper med faldende eksport:			
Skovbrugsprodukter	14.3	13.3	÷ 7
Malm, jern, stål og uædle metaller	34.8	32.3	÷ 7
Fast og flydende brændsel	15.1	14.3	÷ 5
Spindestoffer, tekstil og beklædning	28.2	25.3	÷ 10
I alt...	92.4	85.2	÷ 8
Varegrupper med stigende eksport:			
Kemiske produkter	23.5	24.5	4
Maskiner og apparater	47.8	50.6	6
Motorkøretøjer	17.0	20.1	18
Andre industrivarer	45.7	46.4	2
I alt...	134.0	141.6	6
Tilsammen...	226.4	226.8	0

[1]) Excl. skibe, animalske og vegetabilske olier, oliekager, sukker, konserves m.v.

kemiske produkter og for maskiner og apparater har væksten ligget på omkring 5 %, mens eksporten af motorkøretøjer er gået næsten 20 % i vejret. Tilbage bliver en restgruppe, bestående af en broget blanding af industrivarer (konsumvarer som f. eks. møbler, fotoartikler, chokolade, øl og sølvvarer, investeringsvarer såsom flyvemaskiner, redskaber, værktøj og instrumenter samt råstoffer og halvfabrikata af forskellig art). For denne hovedgruppe har op- og nedadgående tendenser for de enkelte varer opvejet hinanden, således at eksporten er blevet opretholdt fra 1957 til 1958.

Fire af landene har mere end halvdelen af deres industrieksport placeret inden for de konjunktursvage varegrupper. Det gælder Finland med 92 % (hvoraf alene 86 % for skovbrugsprodukter), Norge med 70 %, Sverige med 60 % og Belgien med 58 %. Alle disse fire lande har haft en nedgang i deres eksportværdi fra 1957 til 1958 på omkring 5 %.

25–50 % af industrieksporten falder på de konjunktursvage varegrupper i flg. lande: Holland (49), Frankrig (46), Italien (43), England (28) og Vesttyskland (26 %).

De lande, der har lavest andel af deres industrieksport placeret i de varegrupper, der er ramt af konjunkturtilbageslaget, er Danmark og Schweiz med kun 16–17 %.

Industrieksporten fra England og Schweiz gik ned med et par pct. 1957–58, og den italienske og vesttyske eksport, der i de to foregående år var vokset med 15–20 % pr. år, steg kun ubetydeligt.

Tabel 2. Eksportsammensætning og eksportudvikling for industrieksporten i Vesteuropa.

	Skovbrugsprodukter	Malm, jern, stål og uædle metaller	Brændsel	Spindestoffer, tekstil og beklædning	Kemiske produkter	Maskiner, apparater	Motorkøretøjer	Andre industrivarer	Tilsammen varer fra industri og minedrift[1])
	Procentvis fordeling af eksporten på varegrupper i 1958								
England	1.3	9.4	4.4	12.4	9.9	26.1	11.1	25.4	100.0
Vesttyskland	1.0	12.2	7.0	5.4	12.2	30.8	12.8	18.6	100.0
Frankrig	3.3	19.5	7.3	15.6	11.6	12.6	11.0	19.1	100.0
Belgien	1.5	34.2	6.8	15.6	8.8	9.4	2.5	21.2	100.0
Holland	3.3	11.0	20.1	14.9	13.8	17.7	1.0	18.2	100.0
Italien	1.0	9.6	9.5	23.0	10.6	18.3	12.3	15.7	100.0
Sverige	37.4	20.3	0.2	1.9	3.7	19.3	4.6	12.6	100.0
Schweiz	1.0	2.2	0.1	13.3	18.4	30.4	0.5	34.1[2])	100.0
Finland	86.5	4.0	0.1	1.8	0.7	5.1	0.3	1.5	100.0
Norge	29.5	37.6	0.5	2.8	13.2	4.9	0.2	11.3	100.0
Danmark	2.6	4.8	0.3	8.2	10.2	44.2	1.7	28.0	100.0
Tilsammen 11 lande	5.8	14.2	6.3	11.1	10.8	22.3	8.8	20.7	100.0
	Procentvis ændring i eksporten 1957–58[4])								
England	...	÷ 8.1	÷12.8	÷14.8	÷ 2.1	0.3	8.9	0.4	÷ 2.7
Vesttyskland	...	÷13.8	÷ 6.4	÷ 9.3	4.1	6.9	22.2	4.4	2.6
Frankrig	÷ 2.2	1.0	11.4	÷ 9.2	16.3	16.5	30.9	0.5	5.7
Belgien	...	÷ 9.7	÷ 8.3	÷17.8	3.9	6.9	...	÷ 0.7	÷ 6.4
Holland	1.5	1.8	÷ 4.4	0.3	4.5	14.3	...	11.3	4.4
Italien	...	5.4	÷ 3.3	÷ 5.4	10.1	14.1	14.7	÷ 4.2	2.9
Sverige	÷11.4	÷ 8.1	...	...	14.4	0.5	30.3	4.5	÷ 4.1
Schweiz	...	...	...	÷ 7.7	÷ 1.2	6.0	...	÷ 5.0[2])	÷ 1.2
Finland	÷ 5.7	...	...	...	...	÷15.8	...	...	÷ 5.0
Norge	÷ 7 4	÷ 7.5	...	...	1.1	...	...	16.1[3])	÷ 3.2
Danmark	...	...	...	12.2	6.3	15.2	...	11.2	9.4
Tilsammen 11 lande	÷ 7.2	÷ 7.1	÷ 4.8	÷10.5	4.2	5.8	17.9	1.6	0.2

Kilde: De enkelte landes udenrigshandelsstatistik. Da varefortegnelserne er forskellige fra land til land, har det ikke på alle punkter været muligt at tilvejebringe tal, som er fuldt sammenlignelige fra land til land.

[1]) Undt. skibe, animalske og vegetabilske olier, oliekager, sukker, vin, konserves m.m.

[2]) Ca. $^2/_3$ af gruppen består af ure og urdele, for hvilke eksporten fra 1957 til 1958 gik tilbage med ca. 300 mill. kr. eller 14 pct. For den øvrige del af varegruppen steg eksporten 1957–58.

[3]) Hele stigningen 1957–58 falder på våben, hvoraf eksporten steg med knap 70 mill. kr.

[4]) Tal er kun anført, hvor en hovedgruppes andel af landets samlede industrieksport er over 3 pct., og eksportværdien overstiger 200 mill. kr.

Kun Frankrig, Holland og Danmark kunne registrere nogen større vækst i deres eksport af industrivarer, Danmark med ca. 10 %, de to andre lande med ca. 5 %. Eksportfremgangen har for disse lande været ret bredt funderet.

Den overordentlig gunstige udvikling af den danske industrieksport i

1957–58, sammenlignet med det øvrige Vesteuropa, hænger tildels sammen med, at vi i mindre grad end noget af de andre lande udfører de varer, der i særlig grad er ramt af konjunkturomslaget; men dette er ikke hele forklaringen, thi inden for hver enkelt af de hovedvaregrupper, som er af betydning for vor eksport, har den danske eksportværdi vist en gunstigere udvikling end gennemsnittet af de vesteuropæiske lande.

I tabel 2 er gengivet nogle detaljer fra undersøgelsen, der viser den store forskel i sammensætningen af de enkelte landes eksport og de afvigende udviklingstendenser i 1957–58 fra land til land og fra varegruppe til varegruppe.

For *Vesteuropas løbende betalingsbalance* har følgende tendenser været afgørende: en uændret eksport, en stærk nedgang i importværdien og for nettoindtægterne af tjenesteydelser (især skibsfartsindtægter) kun en meget beskeden tilbagegang. Følgen har været, at næsten alle vesteuropæiske lande i 1958 opnåede et betragteligt overskud på den løbende betalingsbalance – med Norge, Sverige og Frankrig som undtagelser. Det franske betalingsbalanceunderskud blev dog reduceret betydeligt fra 1957 til 1958.

Tabel 3. Vesteuropas og USAs betalingsbalance.

Mld. danske kr.	Handelsbalance (eksport fob. ÷ import cif.)		Saldo på løbende betalingsbalance	
	1957	1958	1957	1958
Danmark.....	÷1.3	÷0.5	0.3	0.9
Norge.....	÷3.2	÷3.9	0.1	÷1.2
Sverige.....	÷2.0	÷1.9	÷0.2	÷0.4
Finland.....	÷0.4	0.3	0.0	0.6
England.....	÷12.0	÷8.2	5.0	8.8
Vesttyskland....	7.0	9.7	9.9	11.9
Frankrig.....	÷6.9	÷3.3	÷7.9	...[1])
Italien.....	÷7.8	÷4.4	0.3	...[2])
Holland.....	÷7.0	÷2.8	÷1.0	2.9
Belgien.....	÷1.7	÷0.6	1.4	...[3])
Schweiz.....	÷2.7	÷1.1	÷0.3	1.3–1.4
USA.....	42[4])	23[4])	24	1

[1]) 1. halvår 1958: ÷ 1,6
[2]) 1. halvår 1958: 1,5
[3]) 1. halvår 1958: 1,5
[4]) Militære gaveydelser er ikke medregnet i eksporten. Importen er regnet fob.

DEN ØKONOMISKE POLITIK I VESTEUROPA

Betalingsbalanceoverskuddet har medført en indstrømning af fremmed valuta, som i næsten alle lande har bevirket en *stigende likviditet;* centralbankerne og regeringerne har ikke søgt at imødegå valutaindstrømningens pengeforøgende virkning, men tværtimod lempet de gældende kreditpolitiske restriktioner og gennemført en række diskontonedsættelser.

Tabel 4. Korte og lange rentesatser. Pct. p. a.

	Centralbankdiskonto			Effektiv rente for lange obligationer[1])		
	Sept. 1957	April 1958	April 1959	Sept. 1957	April 1958	April 1959
Danmark	5½	5	4½	6.90	5.72	5.66
Norge	3½	3½	3½	4.88	4.75	4.57
Sverige	5	5	4½	4.94	4.94	4.85
Finland	8[2])	8[2])	6¾[2])	...	...	...
England	7	6	4	5.32	4.96	4.85
Vesttyskland	4	3½	2¾	7.9[4])	7.2[4])	5.2[3])[4])
Frankrig	5	5	4	6.10	6.26	5.34
Holland	5	4	2¾	4.82	4.26	3.99
Belgien	4½	4¼	3¼	4.82	4.74	4.28
USA	3½	1¾	3[5])	3.66	3.12	4.01

Kilde: Statistiske efterretninger 1959, tillæg nr. 8, s. 22–23.
[1]) Hvor intet andet er anført, statsobligationer.
[2]) Rediskontosats for veksler.
[3]) Marts 1959.
[4]) Overvejende nyudstedte industriobligationer.
[5]) 29. maj 1959 forhøjet til 3½.

For den økonomiske aktivitet har navnlig de gennem rentefaldet forbedrede kreditvilkår for boligbyggeriet haft betydning; i de fleste lande har påbegyndelserne af boligbyggeri været voksende i den senere tid. Den lettere adgang til bankkredit har bl. a. indvirket på afbetalingshandelen, især i England, hvor endvidere myndighedernes krav om en bestemt mindsteudbetaling ved afbetalingskøb ophævedes i efteråret 1958 – med en vældig opblomstring af handelen med varige forbrugsartikler til følge.

Ikke blot kreditpolitikken, men også *den offentlige finanspolitik* er i mange lande ændret i mere ekspansiv retning. Dette gælder bl. a. i England, Danmark, Norge, Sverige, Holland og Belgien, hvorimod den franske budgetpolitik er strammet.

Den mere ekspansive økonomiske politik har i løbet af 2. halvår 1958 bragt den almindelige konjunkturnedgang til standsning; i enkelte lande – Vesttyskland, Italien, Danmark og Holland – indtraf endog nogen stigning i produktion og beskæftigelse, mens den økonomiske aktivitet i de øvrige lande stabiliseredes på det lave niveau, den var nået ned på i midten af 1958. Kun i Frankrig fortsatte en kraftig produktionstilbagegang gennem de første måneder af 1959, men også her synes bunden nu at være passeret.

De fulde virkninger af den lempede kredit- og finanspolitik på aktiviteten har ikke vist sig endnu; navnlig vil følgerne af de engelske skattenedsættelser med ikrafttræden i april og juni i år først slå igennem i løbet af nogle måneder. Der er derfor al grund til at vente, at den beskedne konjunkturopgang, der har kunnet registreres gennem den sidste tid, vil vinde styrke og brede sig til flere lande i resten af 1959.

UDVIKLINGEN I DE ENKELTE LANDE I VESTEUROPA

Her skal først gennemgås forløbet i de lande, hvor en konjunkturopgang satte ind allerede i slutningen af 1958.

Vesttyskland. Beskæftigelsen ligger nu på et meget højt niveau. Antallet af beskæftigede lønmodtagere var i marts i år 19,1 million eller praktisk talt det samme som i juni 1958, skønt der normalt indtræffer et betydeligt sæsonbetinget fald fra juni til marts. Arbejdsløshedsstatistikken, der i Vesttyskland omfatter samtlige lønmodtagere, viste i maj et ledighedstal på 300.000 mod 500.000 et år før, d. v. s. et lavere ledighedstal end nogensinde siden pengereformen i 1948. Beskæftigelsesstigningen falder overvejende på bygge- og anlægsvirksomheden og de tjenesteydende erhverv, mens beskæftigelsen i industri og minedrift har været stagnerende.

Inden for de vareproducerende erhverv er produktionen især steget ved bygge- og anlægsarbejder, hvis produktionsindeks i 2. halvår 1958 lå 12 % over tilsvarende periode året før og i 1. kvartal 1959 35 % højere (bl. a. på grund af den milde vinter); endvidere har bilfabrikkernes og den elektrotekniske industris produktion (radio- og fjernsynsfabrikker, elektrisk materiel m. v.) været stigende. I kulminerne, tekstilindustrien og stålværkerne er produktionen imidlertid stagneret, og kapaciteten er langt fra udnyttet. I april og maj i år er dog indtruffet en kraftig produktionsforøgelse for stål, og også i tekstilindustrien er produktionen steget i de sidste måneder.

Ikke blot beskæftigelses- og produktionsudviklingen, men også bevægelserne i de vesttyske importmængder viser den opadgående konjunktur. Juli 1958–april 1959 har kvantumsindekset for importen ligget 9 % højere end i samme periode et år før; som følge af, at der har været lagernedgang for importerede råstoffer eller i hvert fald en svagere tilvækst i lagrene end tidligere, har væksten i *anvendelsen* af importerede varer formentlig endda været noget større end 9 %. En vidtgående liberalisering og toldnedsættelser har i forbindelse med den opadgående konjunktur medført en forøgelse på 40 % af den vesttyske import af færdige industrivarer.

Eksporten lå i juli 1958–april 1959 4 % højere end i samme periode et år før, en væsentlig afsvækkelse i forhold til tidligere. Eksportstigningen 1955–56 havde udgjort 20 % og 1956–57 16 %.

Trods voksende importmængde og afsvækket eksportstigning har overskuddet på den løbende betalingsbalance været lige så betydeligt som før, idet faldet i råstofimportpriserne har virket i modsat retning. Der er i 1959 kommet en betydelig kapitaleksport i stand, som har mere end opvejet overskuddet på den løbende betalingsbalance, således at de vesttyske valutareserver har været nedadgående.

Holland. Efter konjunkturnedgangen i 1957 og begyndelsen af 1958 er der pånyt indtrådt en stigning i produktion og beskæftigelse. Fra januar–

april 1958 til samme periode i år er industriproduktionen vokset med 7 %. Arbejdsløsheden er faldet siden midten af 1958.

Eksporten, boligbyggeriet, den offentlige anlægsvirksomhed og det private forbrug har været de drivende kræfter bag ekspansionen i produktion og beskæftigelse. Statens finanspolitik har haft en ekspansiv virkning i 1958, idet subsidierne og udgifterne til arbejdsløshedsunderstøttelse er vokset og anlægsudgifterne forøget, samtidig med at skatteindtægterne gik tilbage.

Et officielt skøn anslår forøgelsen i bruttonationalproduktet fra 1958 til 1959 til 3,3 % (målt i faste priser) mod kun 0,7 % sidste år.

Italien. Industriproduktionen stagnerede i 1958 frem til august måned. Siden september har produktionsindekset imidlertid ligget omkring 5 % højere end et år før, idet især produktionen af konsumvarer er forøget.

En nedgang i de private investeringer er blevet opvejet af øgede investeringer for offentlig regning, og også i 1959 vil de offentlige investeringer stige.

Landbrugets indkomster er steget stærkt som følge af en stor høst i 1958.

Danmark. Der henvises til den efterfølgende artikel om den danske økonomiske situation.

England. Helt frem til årsskiftet 1958–59 var produktion og beskæftigelse i England præget af stagnation efter svag tilbagegang. For nogle brancher strakte nedgangen sig flere måneder ind i 1959. Den samlede arbejdsløshed lå i vinter på et højt niveau i forhold til forrige vinter (5–600.000 mod knap 400.000), og det totale antal civile beskæftigede på 23 mill. personer lå godt 1 % lavere end sidste år. Desuden forekom en del arbejde på nedsat tid.

Omend arbejdsløsheden var større end i de foregående år, måtte ledighedsniveauet dog fortsat karakteriseres som ret lavt i sammenligning med de fleste andre landes, og der synes at have været en udbredt tendens blandt virksomhederne til at hamstre arbejdskraft ved at opretholde arbejderstaben trods nedgangen i produktionen – af frygt for at komme til at mangle arbejdskraft, når arbejdsmarkedet under en fornyet opgangskonjunktur bliver strammere.

Som tidligere omtalt i disse oversigter (1958 nr. 2–3, s. 184) har nogle fremtrædende engelske økonomer været blandt fortalerne for en drastisk omlægning af den økonomiske politik i ekspansiv retning. Man har ræsonneret som så, at da det engelske produktionsindeks for industrien ikke er vokset i de sidste 3–4 år, skønt de betydelige investeringer må have forøget produktionskapaciteten væsentligt, er der en stor ubenyttet kapacitet. Det gælder da blot om at få efterspørgslen sat i vejret, så produktionen og kapacitetsudnyttelsen kan stige. Foruden professor Roy Harrod fra Oxford

er kredsen af økonomer bag det nystartede tidsskrift »National Institute Economic Review« gået stærkt ind for dette synspunkt.

Argumentationen forekommer ikke ganske overbevisende. Det må erindres, at det industrielle produktionsindeks er et højst ufuldkomment forsøg på at indkredse udviklingen i den produktive indsats, der sker i industrien, idet de indikatorer for den producerede mængde, som ligger til grund for indekset, er overordentlig grove: antal fremstillede fjernsynsapparater, så og så mange kg leverede maskiner, kvadratmeter bomuldsstof o. s. v. Hele den indsats, industrien foretager i form af kvalitetsforbedringer og mere elegant formgivning, kommer derved slet ikke eller kun i ringe grad til udtryk i produktionsindekset – hvorfor det er meget sandsynligt, at den engelske industris produktion er steget en hel del siden 1955, uagtet det indeks, der beregnes ved statistikernes skriveborde, ikke har rokket sig. Men dertil kommer, at det er tvivlsomt, om den ubenyttede produktionskapacitet i virkeligheden er så stor som påstået. Mange af de investeringer, der er blevet foretaget i de senere år, har formentlig haft til formål at erstatte ældre uøkonomiske anlæg, som kun med stærkt stigende omkostninger vil kunne indsættes i driften igen. At tage til orde for en aktivitetsforøgelse, der kunne føre dertil, ville være lige så bagvendt, som hvis DSB ønskede en vækst i transportbehovet, som foruden fuld udnyttelse af de nye diesellokomotiver ville nødvendiggøre, at de udrangerede damplokomotiver blev taget i brug igen.

Den engelske regerings politik har sat sig mere beskedne mål. I løbet af efteråret 1958 var det private forbrug blevet stimuleret gennem ophævelse af afbetalingsrestriktionerne, som i månederne oktober–januar medførte en stærk vækst i salget af varige forbrugsartikler og i afbetalingskreditterne; i februar–marts ebbede virkningerne af denne engangsforanstaltning ud. Endelig igangsattes større offentlige investeringer, især i de nationaliserede virksomheder og i vejanlæg. Disse foranstaltninger var tilstrækkelige til at afbalancere virkningerne af nedgangen i eksporten og i de private erhvervsinvesteringer, men de formåede ikke at bringe nogen nævneværdig stigning i den samlede produktion i industri og byggevirksomhed.

Finansminister Amory fandt derfor ved budgetforelæggelsen i begyndelsen af april tiden inde til at bekendtgøre mere omfattende lempelser i den økonomiske politik:

1. Indkomstskattesatserne nedsættes, gennemgående med 1/10. Nedsættelsen får virkning fra juni (da der er kildeskat i England, kan satserne ændres i løbet af finansåret). Det årlige provonutab bliver 229 mill. £.
2. Omsætningsafgifterne nedsættes straks med 1/6, årligt provenutab 82 mill. £.
3. Øl- og spiritusafgifterne nedsættes med 38 mill. £ årligt.

4. Af den bundne opsparing opkrævet i de første efterkrigsår frigives 71 mill. £ til udbetaling.
5. En forhøjelse af pensionerne til offentlige tjenestemænd stilles i udsigt.
6. Erhvervslivet får lov til at foretage større afskrivninger.

Den samlede virkning af skatte- og afgiftsnedsættelserne bliver en nedgang i statsindtægterne på ca. 300 mill. £ i finansåret april 1959–marts 1960 og 360 mill. £ for et fuldt år. Hertil kommer, at statens drifts- og anlægsudgifter bliver større end sidste år, således at drifts- og anlægsbudgettet vil blive forringet med ialt ca. 500 mill. £ eller ca. 10 milliarder kroner. Omregnet i forhold til folketal eller nationalindkomst ville dette for Danmark svare til ca. 1 mld. kr., d. v. s. et beløb, som er langt større end nogen finanspolitisk lempelse, der er gennemført her i landet i efterkrigstiden.

Selv om nedsættelsen af indkomstskatten hovedsagelig vil komme de højere indkomstgrupper til gode og derved for en stor del vil blive sparet op, må virkningen på forbruget af så betydelig en finanspolitisk lempelse antages at blive særdeles mærkbar. Financial Times' rundspørge blandt detailhandlere nogen tid efter budgetforelæggelsen tyder da også på en stærk stigning i salget af varige forbrugsartikler og nogen forøgelse for beklædning. Board of Trades detailomsætningsindeks for april viser en forøgelse i forhold til sidste år på 6 % og for maj 5–6 %. Også det industrielle produktionsindeks for april har allerede registreret nogen opgang, idet det efter udjævning fra sæsonsvingninger ligger 1–2 % højere end i de foregående måneder. Når indkomstskatten nedsættes til juni, kan der ventes yderligere opgang i detailsalg og konsumgodeproduktion. Dermed skulle betingelserne også være til stede for øgede private erhvervsinvesteringer, således at efterspørgslen efterhånden vil stige på alle felter – undtagen eksportefterspørgslen fra hovedmarkederne i det oversøiske sterlingområde.

Importen vil uden tvivl stige som følge af aktivitetsforøgelsen, og man kunne måske derfor frygte, at der skulle opstå valutavanskeligheder. Imidlertid vil en stor del af importstigningen falde på de øvrige sterlinglande, som England har fælles valutapulje med. F. s. v. angår denne del af importstigningen vil beholdningerne af dollar og vesteuropæiske valutaer således blive uberørt. Dertil kommer, at den alm. konjunkturopgang antagelig vil bringe en vis opgang i eksportpriserne for de råstofproducerende lande i det ydre sterlingområde, som vil give disse lande større indtægter ved eksport til USA og Vesteuropa og på den måde skæppe i sterlingområdets valutapulje. Selvom Englands egen løbende betalingsbalance forringes, er det følgelig ikke sikkert, at betalingsbalancen for det samlede sterlingområde vil blive ændret.

Norge: Produktionsnedgangen standsede i 2. halvår 1958, og i de før-

ste fire måneder af 1959 har industriproduktionen været 3 % større end for et år siden. Eksporten, der faldt i 1958, var i 1. kvt. i år på højde med 1. kvt. 1958, og nationalbudgettet regner med stigning i eksporten i resten af 1959.

For at standse væksten i arbejdsløsheden, der er større end på noget tidligere tidspunkt siden krigen, er byggereguleringerne lempet og betydelige offentlige nødhjælpsarbejder igangsat, og kreditpolitikken er ikke så stram som tidligere. Det betydelige underskud, som er opstået på den løbende betalingsbalance – ca. 350 mill. kr. i 1. kvartal 1959 – sætter imidlertid snævre grænser for, hvor ekspansiv en økonomisk politik man har kunnet slå ind på. Det er imidlertid både i 1958 og i 1. kvt. 1959 lykkedes fuldt ud at dække betalingsbalanceunderskuddet gennem optagelse af langfristede lån i udlandet, sådan at valutareserverne har kunnet opretholdes.

I 2. halvår 1958 fandt betydelige lønforhøjelser sted, begrundet i detailprisstigning i forbindelse med forhøjede producentpriser i henhold til en ny landbrugsaftale og en nedskæring af levnedsmiddelsubsidierne. For at undgå nye lønstigninger har regeringen i begyndelsen af 1959 atter forhøjet pristilskuddene til fødevarer.

Sverige: Også her synes nedgangen i industriproduktionen at være standset, og investeringsefterspørgslen er voksende. Kommerskollegiums investeringsenquête i dette forår tyder på, at industriens bygningsinvesteringer i 1959 vil blive 14 % større end sidste år, mens den foregående enquete sidste efterår tydede på en lille reduktion. Maskininvesteringsplanerne er revideret op fra – 5 til + 8 %.

Konsumenternes efterspørgsel er steget moderat og forventes at vedblive dermed i resten af dette år. Samtidig forventer man i det netop udsendte reviderede nationalbudget en beskeden opgang i eksportefterspørgslen i resten af året og som følge af stigende investeringer en lille opgang i industriproduktionen.

Statens drifts- og anlægsbudget er blevet svækket som følge af øgede militærudgifter, iværksættelse af store nødhjælpsarbejder og større sociale udgifter; forslag til øgede skatter er under udarbejdelse. Takket være den mere ekspansive konjunkturpolitik er det lykkedes at standse arbejdsløshedens vækst, og i marts–maj var ledigheden lavere end et år før.

Priserne har holdt sig stabile, og lønningerne steg kun ubetydeligt ved fornyelserne af overenskomsterne i vinter.

Den løbende betalingsbalance viser et beskedent underskud, uden at bankernes valutastilling dog er gået tilbage.

I *Finland* ophørte konjunkturnedgangen i oktober kvartal 1958, og i 1. kvartal i år var indekset for industriproduktionen 2 % højere end på samme tid sidste år; fremgangen falder udelukkende på konsumgodeproduktionen. Detailomsætningsværdien blev i 1. kvartal i år 6 % større end for et år siden. Også boligbyggeriet er voksende, men der er ikke tegn til

stigning i de private erhvervsinvesteringer. Et par af de vigtigste erhverv er stadig præget af depression: skovbruget og celluloseindustrien.

Belgien er det land, der blev hårdest ramt af den vesteuropæiske nedgangskonjunktur. Eksporten af kul, stål og tekstilvarer er gået tilbage, og produktion og beskæftigelse er faldet stærkere end i andre lande.

Trods et overskud på den løbende betalingsbalance og tilstedeværelsen af store valutareserver er regeringen ikke slået ind på en tilstrækkelig ekspansiv finanspolitik til, at konjunkturnedgangen har kunnet standses.

I *Frankrig* fortsatte nedgangen i industriproduktionen i januar måned, men i februar og marts synes en stabilisering at være indtrådt. Antallet af arbejdsløse er steget, men ledigheden ligger fremdeles på et lavt niveau. Devalueringen omkring årsskiftet synes at have haft en gunstig indvirkning på den franske eksport til lande uden for francområdet, som i jan.–maj i år var 10 % større end i tilsvarende periode af 1958 (målt i fremmed valuta). Samtidig er importen faldet stærkt, et fænomen, der dog næppe vil vise sig varigt, idet der nok er blevet tæret på lagrene af importerede råstoffer. Den løbende betalingsbalance har i den forløbne periode af 1959 kun vist et ganske ringe underskud, og de officielle valutareserver er fortsat med at vokse.

Detailpristallet er steget med 4 % fra december 1958 til april 1959 som følge af de forhøjelser af takster og afgifter, nedskæringer af subsidier og stigning i huslejen, som gennemførtes ved den økonomiske sanering omkring årsskiftet. Prisstigningen var lidt mindre end beregnet. Lønsatserne er ikke forøget så stærkt, og større konflikter er ikke opstået, omend der har været stedvise uroligheder på arbejdsmarkedet.

Den stramme finanspolitik er blevet opretholdt og kreditpolitikken kun undergået en moderat lempelse, og der kan næppe ventes mere end en beskeden produktionsstigning i Frankrig i resten af 1959.

FREMTIDSUDSIGTERNE FOR VESTEUROPAS ØKONOMI

Højkonjunkturen 1953–57 indtrådte efter et knap to-årigt tilbageslag efter koreakonkunkturen. Den startede i 1953 omtrent samtidig med, at en amerikansk nedgang begyndte. Hovedårsagen til, at den 4–5 årige ubrudte vesteuropæiske højkonjunktur kom igang, var de engelske og franske regeringers bevidste konjunkturstimulerende politik i 1953–54, som førtes på trods af risikoen for, at sterling- og francområderne i forbindelse med den faldende amerikanske konjunktur kunne komme til at tabe dollars til omverdenen.

Ligesom i 1953 driver to af de tre økonomisk mest betydende lande i Vesteuropa nu en konjunkturstimulerende politik, denne gang England og Vesttyskland. Da samtidig de ydre betingelser for, at en vesteuropæisk opgangskonjunktur kan udvikle sig uden at ledsages af betalingsbalance-

problemer, i øjeblikket er langt lysere end i 1953, fordi USA-konjunkturen er inde i en kraftig opgang, og det hidtidige overskud på USAs løbende betalingsbalance er afløst af ligevægt, synes de nødvendige betingelser for en genoptagelse af den vesteuropæiske ekspansion at være til stede. Og det må erindres, at en sådan ekspansion, når den een gang er kommet i stand, har stærk tendens til at holde sig selv igang. Dels vil den via den store indbyrdes handel i Europa brede sig fra de lande, der først er kommet med i opgangen, til de andre vesteuropæiske lande, fordi disse får bedre afsætningsvilkår for deres eksport; dels vil de europæiske indkøb af oversøiske råstoffer vokse stærkt og råstoflandenes eksportindtægter derfor gå i vejret, hvilket efter nogen tid må antages at føre til en mere liberal importpolitik fra disse landes side, hvorved igen Vesteuropas eksportproduktion for de oversøiske markeder vil stige.

FORTSAT OPGANG I USA

Opgangskonjunkturen i USA er fortsat og har bredt sig til alle erhverv. Det er nu godt og vel et år siden bunden nåedes, og produktionsstigningen siden da har været af samme styrke som i det første opgangsår efter de to foregående nedgangsperioder i 1948–49 og 1953–54. Figuren på side 65 viser, at nedgangen denne gang var kraftigere end ved de to tidligere lejligheder, således at nettostigningen i nationalindkomsten (målt i faste priser) fra det sidste kvartal før nedgangen satte ind og til et år efter at bunden var nået, kun udgjorde et par pct. mod 5 % efter 1949- og 1954-depressionerne.

Den offentlige finanspolitik og aktieselskabernes konstante udbyttepolitik har virket bremsende på opgangen, ligesom de i sin tid bidrog til at udjævne nedgangen. Følgen har været – som det fremgår af tabel 5 – at mens den gennem produktionen skabte bruttonationalindkomst steg med 40 mld. $ fra bunden i 1. kvt. 1958 til 1. kvt. 1959, forøgedes de disponible personlige indkomster kun med 15 mld. $ (fra toppen i 3. kvt. 1957 til 1. kvt. 1958 gik de disponible indkomster kun 3 mld. ned, mens nationalindkomsten faldt med 19 mld. $).

Beskæftigelsen ligger endnu på et lavere niveau, end før nedgangskonj. satte ind. Hele nedgangen falder på industrien, hvor antallet af beskæftigede i marts 1959 var 5 % lavere end i sommeren 1957, hvorimod de øvrige erhvervs beskæftigelse nu er lige så høj som på det tidligere toppunkt.

Kreditpolitikken er gradvis blevet skærpet, efterhånden som opgangen har vundet i styrke, og med den sidste forhøjelse omkring 1. juni har diskontoen nu nået det niveau på 3½ %, hvortil den blev sat op i august 1957, da den sidste dosis af kontraktive foranstaltninger blev givet, før nedgangskonjunkturen begyndte. Forhøjelsen af de lange rentesatser har nu bragt stigningen i boligbyggeriet til ophør.

Ændringer i USAs bruttonationalindkomst under tre konjunktursvingninger i efterkrigstiden

(regnet i faste priser)

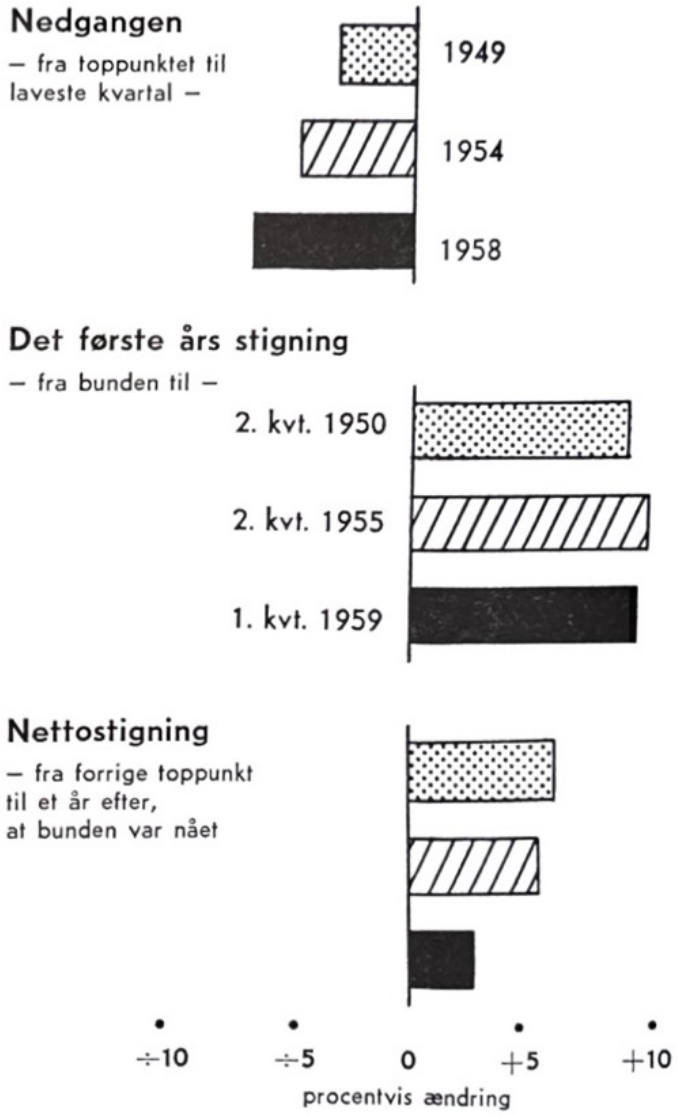

Figuren er taget fra Survey of Current Business, May 1959.

USAs løbende betalingsbalance, der i alle de foregående år havde vist et betragteligt overskud, kom i 1958 i balance, fordi eksporten faldt med knap 20 %, mens importen opretholdtes; gaveydelserne til udlandet opvejede nettoindtægterne af vare- og tjenesteydelser. Da den amerikanske kapitaleksport fortsatte, voksede den øvrige verdens dollarbeholdninger stærkt, og denne situation er fortsat i 1959. Nedgangen i USAs valutastilling har i år ikke i samme grad som tidligere taget form af en vækst i udlandets kortfristede dollartilgodehavender, men i udenlandske guldkøb i USA.

Tabel 5. Sammenhængen mellem bruttonationalindkomst og disponible personlige indkomster i USA.

Mld. $, sæsonudjævnet og ganget op til årsniveau	3. kvt. 1957	1. kvt. 1958	1. kvt. 1959
(A) Bruttonationalindkomst	446	427	467
÷ Afskrivninger	38	39	41
÷ Indirekte skatter (med fradrag af subsidier)	37	36	39
÷ Direkte skatter og socialforsikringsbidrag	58	57	61
÷ Aktieselskabsoverskud	43	31	49
(B) ialt ÷poster	176	163	190
+ Aktieselskabsudbytte	13	13	13
+ Sociale ydelser, arbejdsløshedsunderstøttelse m.m.	26	29	31
(C) ialt +poster	39	42	44
Disponible personlige indkomster (A÷B+C)	309	306	321

Der synes nu at være tegn til, at også de private erhvervsinvesteringer – som indtil nu har været den eneste udgiftskategori, der ikke har deltaget i den almindelige økonomiske opgang – vil vokse. McGraw-Hill indsamlede i marts oplysninger om samtlige erhvervs planer for faste investeringer i de kommende år og kom til, at der regnedes med 7 % stigning fra 1958 til 1959 og en yderligere vækst i de kommende år. Undersøgelsen åbenbarede en bemærkelsesværdig forskydning i investeringernes sammensætning, idet 2/3 af de planlagte investeringsudgifter i 1959–62 vil gå til modernisering af bestående anlæg, mens hovedparten af investeringerne hidtil er faldet på nyanlæg. Hvis disse planer holder stik, vil investeringsaktiviteten forskydes med større vægt til de gamle industridistrikter i de nordøstlige stater og Midtvesten, mens investeringerne vil aftage i Syden og Stillehavsstaterne, hvor en meget stor part af de senere års nyanlæg er foretaget.

22. 6. 1959.

T. H.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION.[1])

Den internationale konjunktur har i de første måneder af 1959 i det hele fortsat været gunstig set fra et dansk synspunkt, idet det på den ene side har været muligt at forøge eksporten yderligere, medens opgangen i U. S. A. på den anden side endnu ikke har medført nogen stigning i priserne på råstoffer og brændsel, som har kunnet fordyre importen. Hvad specielt landbruget angår, viser eksportprisindekset for landbrugsvarer et fald fra 106 i december 1958 til 95 i marts 1959, men det har i hver af de tre første måneder ligget højere end i de tilsvarende måneder i fjor, selv om forskellen i marts indsnævredes væsentligt.

Også importen har ligget på et højere niveau end på samme tid i fjor. Stigningen i importen har været lidt større end stigningen i eksporten, men trods en noget forøget merimport er valutastillingen blevet yderligere styrket. I maj var der dog en ubetydelig nedgang i bankernes samlede valutabeholdning. Den stadige nettotilgang af valuta gennem nu snart 2 år danner baggrunden for den lettelse af kredit- og renteforholdene, der er indtrådt, og som afgørende har bidraget til den stærke aktivitet inden for byggefagene, der er et væsentligt træk i den seneste tids udvikling.

Under indflydelse af den stigende eksport og byggevirksomhed har beskæftigelse og produktion i industrien fuldt ud holdt sig på det niveau, der nåedes i slutningen af 1958, og produktionen har således i den forløbne del af indeværende år været en del større end året før. Arbejdsløsheden har ligget væsentligt lavere end i 1958, og statistikken over omsætningen i detailhandelen viser en betydelig opgang i forbruget. For samtlige forbrugsvarer, der indgår i værdi-indekset for detailomsætningen, udgjorde stigningen i 2 måneders perioden januar–februar 10 % i sammenligning med 1958, for marts–april dog kun knap 7 %. Da priserne for fødevarer har ligget højere end i fjor, har stigningen i de forbrugte mængder været noget mindre.

LANDBRUGET

Den animalske landbrugsproduktion lå i januar kvartal gnstl. næsten 5 % højere end i januar kvartal 1958, og værdien er opgjort til godt 1600 mill. kr. mod 1400 mill. kr., en stigning på over 13 %. I sammen-

[1]) Se også tabelbilaget bag i hæftet.

ligning med januar kvartal 1957 viser mængdeindekset en stigning på ca. 9 % og værdien en stigning på godt 5 %. Forholdet mellem producerede mængder og produktionsværdi var således betydeligt gunstigere end i samme periode i 1958, men fortsat mindre gunstigt end i 1957.

Produktionen af de vigtigste animalske landbrugsprodukter.

Mill. kg	Januar kvartal 1958	Januar kvartal 1959	Stigning i pct.
Mælk	1178	1194	1.4
Smør	37.8	36.0	÷4.8
Ost	22.0	24.7	12.3
Æg	39.6	46.2	16.7
Okse- og kalvekød	70.6	68.9	÷2.4
Svinekød og flæsk	134.4	137.4	2.2
Mængdeindeks (1955 = 100)	105	110	4.8
Værdi, mill. kr.	1402	1611	13.3

Som det fremgår af ovenstående tabel, var mælkeproduktionen lidt større end i 1958, medens smørproduktionen viser fortsat nedgang. Smøreksportudvalgets afregningstal har i den forløbne del af 1959 uændret været fastsat til 6 kr. pr. kg ligesom i december 1958, medens det i fjor efterhånden nedsattes fra 5,50 kr. i begyndelsen af året til 3,50 kr. i april. Afregningstallet på 6 kr. pr. kg har dog kun kunnet fastholdes ved hjælp af tilskud fra smørpuljen, idet de priser, hvortil smørret har fundet afsætning på det engelske marked, faldt ret stærkt i løbet af januar kvartal, nemlig fra 320 s til 265 s pr. cwt. I april og maj er der imidlertid indtrådt en bedring i afsætningsforholdene på det engelske marked.

Stigningen i osteproduktionen er fortsat. Ostepriserne har været faldende, men har til trods herfor ligget noget højere end på samme tid i fjor. Den stærkeste stigning viser ægproduktionen, der i januar kvartal var en sjettedel større end i samme periode i fjor, men priserne har ligget væsentligt lavere.

For slagtekvæg og okse- og kalvekød har prisudviklingen været gunstig, men produktionen har været lidt mindre end i 1958. Produktionen af svinekød og flæsk lå derimod i januar kvartal ca. 2 % højere end i januar kvartal 1958, og andelsslagteriernes landsnotering for 1. kl. slagterisvin var i gennemsnit for kvartalet 4,32 kr. pr. kg mod 3,49 kr. Ifølge svinetællingen den 23. maj var svinebestanden steget til i alt 5.902.000 mod 5.562.000 ved begyndelsen af året og 5.236.000 i maj i fjor. Antallet af søer var nået op på 659.000 mod henholdsvis 580.000 og 549.000. Der foregår således stadig en udvidelse af produktionskapaciteten på dette område.

Eksporten af de vigtigste animalske landbrugsprodukter.

	Mængder Januar kvartal		Værdi Januar kvartal	
	1958 1000 stk.	1959 1000 stk.	1958 Mill. kr.	1959 Mill. kr.
Levende hornkvæg	76.4	97.9	95.8	133.0
Heraf til Vesttyskland	70.5	87.0	87.3	115.8
Levende svin (Vesttyskland)	30.7	45.1	16.6	26.2
	Mill. kg	Mill. kg		
Okse- og kalvekød	19.8	12.8	89.0	63.2
Heraf til:				
Sverige	5.5	1.9	22.3	8.0
Italien	10.5	8.1	50.1	38.9
Flæsk og svinekød	66.7	60.6	281.1	293.4
Heraf til England	56.3	56.9	240.7	273.1
Smør	24.9	23.3	116.7	146.0
Heraf til:				
England	21.2	18.7	95.4	114.8
Frankrig	0.0	1.5	0.2	10.0
Ost	16.1	17.5	64.8	72.2
Heraf til:				
Vesttyskland	8.9	10.0	30.1	36.9
England	2.4	2.2	11.3	9.8
Æg	29.0	33.3	113.2	110.6
Heraf til:				
Vesttyskland	22.5	26.6	87.1	87.5
England	0.4	0.8	1.9	2.8
Italien	2.9	1.4	11.9	4.6
Schweiz	1.3	1.6	5.0	5.2

Efter henvendelse fra mejeriforeningernes fællesorganisation og med tilslutning af landbrugsrådet, landboforeningerne, husmandsforeningerne og konsummælkmejeriernes fællesrepræsentation fremsatte landbrugsminister Skytte den 21. maj forslag til lov om *hjemmemarkedspriser for mælk og mejeriprodukter*. Forslaget, der den 4. juni blev vedtaget af folketinget, tilsigter, at der for mælk og fløde og produkter heraf på hjemmemarkedet i det mindste kan opnås en pris svarende til et afregningstal for smør på 6 kr. pr. kg. Da afregningstallet af smøreksportudvalget fastsættes på grundlag af eksportpriserne, og derfor følger disse (i hvert fald på lidt længere sigt, jfr. smørpuljen), betyder loven, at hjemmemarkedspriserne på mejeriprodukter herefter ikke påvirkes af, at eksportprisen for smør går ned under 6 kr. pr. kg; kun når eksportprisen for smør ligger over 6 kr., vil hjemmemarkedspriserne være bestemt af smørrets eksportpris. De 6 kr. er dog ikke noget ufravigeligt minimum for så vidt angår smør, idet loven indeholder en bestemmelse om, at hjemmemarkedsprisen for smør kan fastsættes lavere end svarende til et afregningstal på 6 kr.,

såfremt afsætningsmæssige hensyn gør det formålstjenligt. Til gennemførelse af ordningen har landbrugsministeren bemyndigelse til at lade opkræve en afgift af alt smørfedt, der sælges til anvendelse på hjemmemarkedet i form af mælk og fløde og produkter heraf, svarende til forskellen mellem 6 kr. og det til enhver tid fastsatte lavere afregningstal. Afgiften indgår i en fond, hvis midler fordeles på den samlede produktion af smørfedt, således at provenuet kommer hele mælkeproduktionen til gode.

Samtidig har folketinget vedtaget forslag til lov om en *kornordning for høståret 1959–60*. Den nye kornordning stemmer i principperne overens med ordningen for høståret 1958–59 (se Ø. og P. 1958 p. 97), men rugprisen er forhøjet fra 45 til 47 kr. pr. 100 kg og hvedeprisen fra 48 til 49 kr., hvortil kommer lagringstillæg, ligesom der er foretaget visse ændringer vedrørende udligningsafgifterne på foderkorn. Efter den nye lov skal udligningsafgifterne være så store, at prisen cif dansk havn bliver for havre 37 kr., for milocorn og hirse 39 kr., for byg og majs samt foderrug og -hvede 40 kr., alt pr. 100 kg. Disse satser betyder for milocorn en forhøjelse på 2 kr. og for majs en nedsættelse på 2 kr. pr. 100 kg. Efter den nugældende kornlov nedsættes de nævnte basispriser for foderkorn efter en bestemt skala, når andelsslagteriernes notering for 1. kl. svin i de sidste 8 uger i gennemsnit har ligger på 3,65 kr. pr. kg eller derunder, og denne ordning er bibeholdt for høståret 1959–60, dog således, at nedsættelsen af basispriserne begynder allerede ved en gennemsnitsnotering af 3,80 kr. pr. kg.

Det kan tilføjes, at udligningsafgifterne indtil den 1. april 1958 kun havde indbragt godt 2 mill. kr., idet prisen på udenlandsk foderkorn har ligget så højt, at de fastsatte basispriser i det hele og store kun har givet anledning til opkrævning af afgifter på få varer.

Det skal endelig nævnes, at der ved den nye kornlov også er givet landbrugsministeren bemyndigelse til at lægge en udligningsafgift på indført mælkepulver til foderbrug af en sådan størrelse, at prisen til forbruger bliver ca. 1,40 kr. pr. kg. Provenuet skal anvendes til billiggørelse af dansk skummetmælkspulver til foderbrug.

INDUSTRIEN

Sæsonopgangen i årets første 4 måneder synes i 1959 at have gjort sig gældende med normal styrke, når man betragter industriproduktionen under ét. Tilsyneladende blev opgangen afbrudt i marts, idet produktionsindekset for denne måned er opgjort til 115 mod 116 i februar, men i april steg det til 118 og lå dermed ca. 8 % højere end på samme tid i fjor. Da det månedlige indeks for industriproduktionen i vid udstrækning er beregnet på grundlag af antallet af udførte arbejdstimer, er det nærliggende at

antage, at nedgangen i marts bl. a. står i forbindelse med nedsættelsen af arbejdstiden pr. 1. marts, nemlig fra 47 til 46 timer ugentlig for de arbejdere (ca. halvdelen), der i løbet af den 3-årige overenskomstperiode får arbejdstiden nedsat med 1 time hvert år, og fra 48 til 45 timer for de arbejdere (bl. a. de fleste byggefag), der får hele den aftalte nedsættelse på én gang, jfr. Ø. og P. 1958 p. 91 ff.

Industriproduktion.

(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år)

	1. kvt. 1958	2. kvt. 1958	3. kvt. 1958	4. kvt. 1958	1. kvt. 1959	April 1959
Næringsmiddelindustri	0	0	+1	+ 7	+ 5	+ 5
Tekstilindustri	÷12	÷16	÷9	÷ 1	+ 6	+16
Fodtøjs- og beklædningsindustri	÷ 7	÷10	÷4	+10	+ 9	+22
Træindustri	+ 2	+ 1	÷1	+ 1	÷ 3	÷ 4
Papir- og grafisk industri	+ 1	+ 2	+2	+ 6	+ 1	÷ 1
Kemisk industri	+ 2	+ 3	+4	+ 4	+ 4	+ 4
Sten-, ler- og glasindustri	÷15	÷14	+2	+ 5	+29	+39
Jern- og metalindustri	÷ 2	÷ 2	+2	+ 7	+ 7	+11
Transportmiddelindustri	+ 6	÷ 2	÷4	÷ 5	÷ 8	÷ 5
Industrien i alt	÷ 1	÷ 2	+1	+ 5	+ 4	+ 8
Heraf:						
Konsumvareindustri	0	÷ 1	0	+ 5	+ 5	+ 7
Produktionsmiddelindustri	÷ 3	÷ 4	0	+ 4	+ 4	+10

Den stærkeste stigning finder man i sten-, ler- og glasindustrien, hvor efterspørgslen fra byggeriet ikke alene har bragt produktionen langt op over det meget lave niveau i 1958, men hvor produktionen også har ligget højere end i det mere normale år 1957. I tekstil- og beklædningsindustrien har produktionen ligeledes ligget væsentligt højere end i de tilsvarende måneder i fjor, og det samme gælder jern- og metalindustrien, medens træ- og transportmiddelindustrien viser nedgang. Nettoordretilgangen til skibsværfterne var i januar kvartal væsentlig større end gennemsnittet for de foregående tre kvartaler, men ringere end i januar kvartal 1958, og den samlede ordrebestand reduceredes yderligere i kvartalets løb. I jernstøberier og maskinfabrikker lå den samlede ordrebestand derimod ved udgangen af januar kvartal næsten 15 % højere end på samme tid i fjor.

Fremgangen i eksporten af industriprodukter, incl. kød- og mælkekonserves, fra januar kvartal 1958 til januar kvartal 1959 androg gennemsnitlig mellem 5 og 6 %. Maskineksporten viste en lille tilbagegang, som dog næppe er symptomatisk, men i lighed med nedgangen for nye skibe snarere skyldes tilfældige svingninger, og nedgangen i maskineksporten er

Eksporten af industriprodukter.

(Mill. kr.).

	Januar kvartal		Stigning i pct.
	1958	1959	
Kød- og mælkekonserves	148.9	161.0	8
Sukker	6.6	5.6	÷15
Drikkevarer	18.1	19.3	7
Animal. og vegetab. olier og fedtstoffer	18.6	21.5	16
Kemikalier	66.6	78.3	18
Tekstil og beklædning	56.9	54.7	÷ 4
Jern- og metalvarer	54.6	71.4	31
Maskiner	298.8	293.8	÷ 2
Skibe, nye	35.6	22.4	÷37
Skibe, brugte	12.3	12.0	÷ 3
Øvrige industriprodukter	194.3	222.7	15
Tils....	911.3	962.7	6

mere end opvejet af en stærk stigning i eksporten af jern- og metalvarer[1]). Også samlegruppen »øvrige industriprodukter« i ovenstående tabel viser stærk fremgang. I denne gruppe indgår varer af træ, kautsjuk og ikke-metalliske mineraler samt instrumenter, møbler m. v. Specielt kan nævnes, at stigningen i møbeleksporten er fortsat. Eksporten af møbler og tilbehør indbragte i de første 3 måneder af 1959 i alt 22,1 mill. kr. mod 18,5 mill. kr. i samme periode i fjor, en stigning på næsten 20 %.

BYGGEVIRKSOMHEDEN

I hele landet blev der i 1958 fuldført et samlet etageareal på ca. 3,2 mill. m², hvilket var ca. 0,4 mill. m² eller 11 % mindre end i 1957. På den anden side omfattede det igangsatte byggeri i 1958 et etageareal på ca. 3,9 mill. m² mod ca. 3,5 mill. m² i 1957, og ved udgangen af 1958 var et byggeri svarende til næsten 3,6 mill. m² under opførelse mod 2,9 mill. m² et år i forvejen. Forudsætningerne for en stærk aktivitet i byggefagene var således til stede, og med den ekstraordinært milde vinter og det tidlige forår kunne de udnyttes straks fra årets begyndelse.

Stigningen i det påbegyndte byggeri i løbet af 1958 omfatter såvel beboelsesejendomme som erhvervsejendomme, medens der var en mindre tilbagegang for ikke-erhvervsejendomme. I gruppen erhvervsejendomme var stigningen særlig stærk for fabrikker og værksteder, nemlig tæt op mod

[1]) Det bør dog tilføjes, at udenrigshandelsstatistikken for april måned, der er fremkommet efter at dette var skrevet, viser et betydeligt fald i maskineksporten i sammenligning med april 1958, og i de 4 første måneder under ét har maskineksporten ligget ca. 8 pct. lavere end i fjor.

Byggevirksomheden.

(hele landet)

	Beboelsesejendomme		Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Til sammen
	1000 m²	Antal lejligheder	1000 m²	1000 m²	1000 m²
Under opførelse					
1. jan. 1958.....	1597	18730	690	616	2903
Påbegyndt i 1958.....	2084	24293	1327	476	3887
Fuldført i 1958.....	1779	20950	1048	396	3223
Under opførelse					
1. januar 1959.....	1902	22073	969	696	3567

40 %, derimod var der nedgang for avlsbygninger i landbruget. Hvad specielt boligbyggeriet angår, blev der i 1958 fuldført ca. 21.000 lejligheder mod 26.500 i 1957, men påbegyndt 24.300 mod knap 22.300 det foregående år, og ved udgangen af 1958 var i hele landet ca. 22.100 lejligheder under opførelse mod 18.700 ved udgangen af 1957.

I byer og bymæssige bebyggelser var antallet af lejligheder under opførelse i slutningen af marts 1959 20.800 eller nøjagtigt det samme som i begyndelsen af året, idet der i januar kvartal påbegyndtes og fuldførtes lige mange lejligheder, nemlig ca. 4.000. Det samlede igangværende byggeri uden for de egentlige landkommuner var lidt større end ved kvartalets begyndelse, nemlig 3,23 mill. m² mod 3,15 mill. m². Pr. 31. marts 1958 var det tilsvarende tal 2,55 mill. m².

Med lettelsen af kredit- og renteforholdene har der været en stærk opgang i det boligbyggeri, der iværksættes helt uden offentlig støtte, og der har ligeledes vist sig en betydelig interesse for adgangen til at opføre lejlighed med kvadratmetertilskud, men uden statslån. Med den nye boliglov og oprettelsen af de nye tredjeprioritetsinstitutter (se Ø. og P. 1958 p. 302) må der regnes med en yderligere omlægning af boligbyggeriets finansiering i retning af privat finansiering med statsgaranti for den yderste del af prioritetsgælden. Der vil dog også efter den nye boliglov kunne ydes statslån i betydeligt omfang, i 1959–60 således inden for en ramme af 10.000 lejligheder, nemlig for så vidt det ikke ad anden vej er muligt at finansiere et boligbyggeri af tilstrækkelig stort omfang.

I 1959 regnes der med, at der vil blive påbegyndt ca. 5.000 lejligheder med statslån og godt 1.500 lejligheder med kvadratmetertilskud efter den gamle boligstøttelov, der udløb den 31. marts. Endvidere vil der i henhold til overgangsbestemmelserne i den nye lov blive ydet statslån efter vurdering ifølge kap. V. A. til 3.000 lejligheder, og endelig må der ligesom i de tidligere år ventes påbegyndt et par tusinde boliger med det offentlige som bygherre eller med statslån efter andre love end boligstøtteloven. Sammenlagt kan altså i alt ca. 12.000 lejligheder ventes påbegyndt med offentlig støtte efter de hidtidige regler, og herudover kan der indtil oktober 1959

eventuelt blive tale om yderligere statslån til socialt byggeri m. v. efter den nye lovs overgangsbestemmelser. I øvrigt har finansudvalget tiltrådt, at der i de kommende 3 år kan ydes statsgaranti på i alt 497 mill. kr. for lån i boligbyggeri, d. v. s. til opførelse af ca. 20.000 lejligheder om året.

ARBEJDSLØSHEDEN

Den omstændighed, at vejret kun i ringe grad lagde hindringer i vejen for udearbejdet i vintermånederne, bevirkede, at den sæsonmæssige stigning i ledigheden blev langt svagere end normalt. Arbejdsløshedsprocenten er faldet fra 12,8 ved udgangen af januar til 2,3 ved udgangen af maj, medens der i fjor var en tilsvarende nedgang fra 17,3 til 7,0. I slutningen af maj var antallet af egentlige arbejdsløse, d. v. s. arbejdsløse, der på dette tidspunkt havde været ledige i 7 dage eller derover, faldet til under 7.000, hvilket svarer til kun 1 % af det samlede antal arbejdsløshedsforsikrede. Der er således praktisk taget opnået fuld beskæftigelse, og i denne situation har arbejdsministeriet standset en række offentlige arbejder – beskæftigelsesarbejder, vejarbejde med tilskud fra vejfonden, landvindingsarbejder og grundforbedringsarbejder – i tiden fra 15. maj til 15. september.

UDENRIGSHANDELEN

Udviklingen af udenrigshandelen i 1958 kan nu belyses nærmere ved hjælp af kvantumindekset og indekset for enhedsværdierne. For året under ét er kvantumindekset for importen (ekskl. flyvemaskiner og skibe) beregnet til 115 mod 107 i 1957 (1955 = 100), medens kvantumindekset for eksporten, ligeledes med udeladelse af skibe og flyvemaskiner, viser en stigning fra 111 i 1957 til 121 i 1958. Den importerede varemængde var således ca. 7 % og den eksporterede varemængde ca. 9 % større end i 1957. Den tilsvarende bevægelse i enhedsværdierne var for importen ÷ ca.

Udenrigshandel (generalhandel).

(Månedsgennemsnit i mill. kr.)

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugsprodukter	Heraf: Industriprodukter[1]	Importoverskud
1. kvartal 1958.....	761	699	353	304	62
2. – –	712	714	347	335	÷2
3. – –	808	693	308	351	115
4. – –	851	810	387	378	41
1. kvartal 1959.....	818	737	370	321	81
1957.....	791	678	339	306	113
1958.....	783	729	349	342	54

[1] Inklusive kød- og mælkekonserves.

8 % og for eksporten + ca. 2 %, og bytteforholdet i udenrigshandelen, d. v. s. forholdet mellem enhedsværdierne for eksporten og enhedsværdierne for importen, steg derved fra gnstl. 94 i 1957 til gnstl. 100 i 1958.

I januar kvartal 1959 er værdien af importen forøget med 7–8 % og værdien af eksporten med 5–6 % i sammenligning med den tilsvarende periode i fjor. Stigningen i importværdien er formentlig i overvejende grad udtryk for en stigning i den importerede mængde, medens stigningen i eksportværdien er påvirket af de højere eksportpriser, der er opnået for landbrugsprodukter.

BETALINGSBALANCE OG VALUTASTILLING

Den foreløbige opgørelse af betalingsbalancen over for udlandet i 1958 viser et overskud på de løbende poster på 875 mill. kr. eller næsten 600 mill. kr. mere end i 1957. På handelsbalancen er et underskud på 461 mill. kr. forvandlet til et overskud på 165 mill. kr., medens bevægelserne på de »usynlige« poster omtrent opvejer hinanden.

1958 var det første år siden krigens slutning med et overskud på handelsbalancen. F. o. b.–værdien af importen var omtrent uændret i sammenligning med det foregående år trods stigning i den importerede mængde, medens eksporten forøgedes med ca. 600 mill. kr.

Den danske handelsflådes bruttoindsejling i udenrigsfart, ekskl. farten fra udenlandske til danske havne, er for 1958 opgjort til 1475 mill. kr. mod 1736 mill. kr. i 1957. Da skibenes udgifter i udlandet både i 1957 og 1958 androg 775 mill. kr., vil det sige, at nettoindsejlingen er formindsket fra 961 til 700 mill. kr. En del af denne nedgang er dog opvejet ved, at udgifterne til udenlandske skibe viser et fald fra 340 mill. kr. i 1957 til 260 mill. kr. i 1958, og trods nedgangen var nettoindtægten på posten »søtransport« større end i noget andet år i øvrigt i efterkrigsperioden. Fragtratetallet, der i gennemsnit for 1958 var 74 mod 99 i 1957 (1955 = 100), havde i de sidste måneder af 1958 en svagt stigende tendens, men er i år faldet fra 77 i februar til 75 i april, på hvilket tidspunkt ca. 6 % af den danske handelstonnage var oplagt, det samme som ved årets begyndelse.

Nettoindtægten på posten »rejser« er forøget med 100 mill. kr. Udgiften til danskes turist- og forretningsrejser i udlandet er for begge årene opgjort til 385 mill. kr., medens indtægten fra udenlandske rejsende her i landet er steget fra 455 mill. kr. i 1957 til 555 mill. kr. i 1958.

I 1958 forbedredes den offentlige sektors, nationalbankernes og forretningsbankernes status over for udlandet med i alt 1.094 mill. kr. Heraf kan 875 mill. kr. forklares ved overskuddet på betalingsbalancens løbende poster og 35 mill. kr. ved erstatninger, som danske redere har modtaget

Saldo på den løbende betalingsbalances hovedposter.

(Mill. kr.)

Indtægter eller udgifter (÷) netto vedrørende:	1956	1957	1958
Vareindførsel og -udførsel (f.o.b.)	÷574	÷461	165
Søtransport	363	621	440
Rejser	50	70	170
Renter, aktieudbytte o.l.	÷ 50	÷ 47	÷ 25
Varer og tjenester i øvrigt	95	110	125
Varer og tjenester i alt	÷116	293	875

fra U. S. A., medens det resterende indtægtsbeløb, 184 mill. kr., må forklares ved mangler ved opgørelsen eller ved kapitalbevægelser i den private sektor.

Af de nævnte 1.094 mill. kr. repræsenterer de 808 mill. kr. årets tilvækst i bankernes nettotilgodehavende i udlandet og de 286 mill. kr. offentlige kapitaludgifter i form af afdrag på den udenlandske gæld samt en tilbagebetaling til den internationale valutafond på 176 mill. kr. Et lands trækningsmuligheder i valutafonden er bestemt af dets kvote. Danmarks kvote er 68 mill. dollars eller ca. 470 mill. kr., og da Danmark i juni 1957 købte 34 mill. dollars i fonden mod indbetaling i kroner, kom fondens kronebeholdning op på et beløb svarende til 93.5 mill. dollars eller 137 % af kvoten, medens det normale er, at 25 % af kvoten er indbetalt i guld og resten i medlemslandets egen valuta. Under visse omstændigheder er et medlemsland forpligtet til at tilbagekøbe en del af fondens beholdning af dets valuta, for så vidt beholdningen overstiger 75 % af kvoten. Afgørende for, om en sådan tilbagekøbsforpligtelse foreligger, er medlemslandets »monetære reserver«, og det kunne allerede tidligt i 1958 forudses, at den årlige

Valutastillingen.

(Mill. kr.)

	Konvertibel valuta	Gæld til EPU	Bilateral valuta	Diverse	Nationalbanken i alt	Forretningsbankerne	Til sammen
Juni 1957	508	÷694	63	÷81	÷154	107	÷47
Dec. –	720	÷569	29	÷73	107	245	352
Marts 1958	794	÷538	25	÷61	220	311	531
Juni –	849	÷515	24	÷45	313	325	638
Sept. –	1122	÷459	12	÷34	641	333	974
Dec. –	1206	÷452	1	÷27	728	432	1160
Jan. 1959	1214	÷451	÷12	÷27	724	492	1216
Febr. –	1192	÷449	÷20	÷26	697	573	1270
Marts –	1330	÷451	÷19	÷26	834	485	1319
April –	1249	÷439	÷11	÷26	773	561	1334
Maj –	1165	÷445	÷15	÷24	681	614	1295

opgørelse pr. 30. april ville vise, at Danmark ville være forpligtet til at afregne hele sit mellemværende med valutafonden. Dette beløb sig til 42,5 mill. dollars, nemlig forskellen mellem de nævnte 93,5 mill. dollars og 75 % af Danmarks kvote eller 51 mill. dollars. Disse 42,5 mill. dollars er derefter tilbagebetalt med 10 millioner i marts 1958, 15,5 millioner i juni 1958 og 17 millioner i februar 1959, og valutafondens beholdning af danske kroner er herefter for første gang siden Danmark blev medlem kommet ned på 75 % af kvoten.

I januar kvartal er bankernes nettotilgodehavende i udlandet forøget med i alt 159 mill. kr. I dette tidsrum er indgået provenuet af statens lån i U. S. A. (se Ø. og P. 1958 p. 298) med 131 mill. kr., men samtidig er der som nævnt indbetalt 17 mill. dollars eller 117 mill. kr. til den internationale valutafond, foruden at der på den langfristede offentlige gæld er afdraget 16 mill. kr. De modgående kapitalbevægelser i den offentlige sektor har således opvejet hinanden. I april måned forøgedes bankernes samlede valutabeholdning med et ubetydeligt beløb, og i maj skete der en lidt større nedgang i valutabeholdningen.

Mill. kr.	Marts 1958	Juni 1958	Sept. 1958	Dec. 1958	Jan. 1959	Febr. 1959	Marts 1959	April 1959	Maj 1959
Nationalbanken.									
Udl. tilgodeh., netto	220	313	641	728	724	697	834	773	681
Nettotilgodeh. hos staten	2173	2284	2033	2157	2204	2282	1983	2179	2172
Obl. og aktier	374	335	454	525	486	486	529	528	513
Seddelomløb	2327	2367	2311	2642	2496	2485	2553	2554	2536
Indlån på folio	411	455[1]	284	340	328	260	242	286	291
Indlånsbeviser (ikke genbelånte)	–	–	499	344	555	640	487	616	447
»Pengeforsyningen«	2738	2822	3094	3326	3379	3385	3282	3456	3274
Forretningsbankerne.									
Kassebeholdning	827	889	806	1085	924	814	987	893	
Udl. tilgodeh. netto	311	325	333	432	492	573	485	561	
Obl. og aktier	1507	1669[1]	2384[1]	2288[1]	2524[1]	2710[1]	2726[1]	2673[1]	
Udlån i alt	6858	7011	6974	7396	7331	7382	7542	7613	
Indlån i alt	7987	8319	8619	9178	9258	9409	9533	9736	
De større sparekasser.									
Obl., aktier og andelsbeviser	1440	1448	1467	1435	1454	1470	1520	1529	
Udlån i alt	4237	4353	4467	4566	4595	4644	4702	4799	
Indlån i alt	5633	5814	5880	5932	6027	6122	6188	6344	

[1] Inkl. nationalbankens indlånsbeviser.

PENGE- OG KAPITALMARKED

I de første 5 måneder af 1959 under ét er de forskellige påvirkninger af »pengeforsyningen« resulteret i en omtrent uændret likviditet, jfr. omstående oversigt. En sammenligning af stillingen ved udgangen af april måned med stillingen ved årets begyndelse viser imidlertid en forøgelse af »pengeforsyningen« (seddelomløb, indlån på folio og ikke-genbelånte indlånsbeviser) med 130 mill. kr., og i samme tidsrum fortsattes den stærke stigning i de private pengeinstitutters indlån, ligesom såvel bankernes som sparekassernes udlån er steget.

Medregnes skatkammerbeviser og indlånsbeviser forøgedes den pålydende værdi af cirkulerende børsnoterede obligationer i 4-måneders perioden januar-april fra 279 mill. kr. i 1958 til 760 mill. kr. i 1959. I dette sidste beløb indgår de i forbindelse med konverteringen af bunden opsparing for personer 1951–52 i december 1958 og januar 1959 udleverede obligationer eller interimsbeviser, nemlig 82 mill. kr. »statspræmieobligationer 1959–73« og 76 mill. kr. af 5¼ % »dansk statslån 1959–67«. For kredit- og hypotekforeningsobligationer er tallene 228 mill. kr. i 1958 og 519 mill. kr. i 1959. Den opadgående bevægelse i obligationskurserne i slutningen af 1958 fortsatte i januar og februar, men i marts og april var kurserne vigende. Bevægelserne i den effektive obligationsrente siden august 1958, da rentefaldet var størst, kan belyses ved følgende eksempler.

	Statslån S. 1997 4½ pct.	Øst. Kreditfg. 16. serie 3. afd. 4½ pct.	Jydsk Hypotekfg. 11. afd. 5 pct.
August 1958.....	5.27	5.29	5.81
November 1958.....	5.64	5.64	6.15
Februar 1959.....	5.41	5.49	5.84
April 1959.....	5.66	5.72	6.11

På aktiemarkedet er den opadgående kursbevægelse fortsat, idet dog rederiaktier har været svagt faldende. Indekset for aktiekurserne viser en stigning fra 130 (1955 = 100) i december 1958 til 136 i april 1959 og for industriaktier alene fra 131 til 145.

PRISER OG LØNNINGER

Den gennemsnitlige timefortjeneste i industri og håndværk steg i løbet af 1958 med 3,5 %, nemlig fra 506 øre i oktober kvartal 1957 til 524 øre i oktober kvartal 1958. I disse tal er inkluderet feriegodtgørelse og samtlige tillæg bortset fra overtidstillæg, og der er regnet med konstante arbejdertal for hvert fag, således at forskydninger i sammensætningen af den gruppe arbejdere, der omfattes af lønstatistikken, ikke griber forstyrrende ind ved gennemsnitsberegningen.

Detailpristallet.

	Stigning i pct. for de enkelte grupper		
	Jan. 1959 –april 1959	April 1957 –april 1958	April 1958 –april 1959
Fødevarer	0.0	1.7	5.1
Klæder, fodtøj, vask	0.2	1.4	÷0.4
Brændsel og belysning	÷1.0	÷8.2	÷11.3
Anskaffelser og vedligeholdelse	0.5	0.5	1.7
Spiritus, tobak, fortæring ude	0.2	6.9	0.6
Hygiejne, kulturelle udgifter	0.7	2.2	1.8
Transport	0.1	0.3	–
Vare- og tjenesteydelser i øvrigt, eksklusive bolig	0.1	2.0	1.8
Varer og tjenesteydelser ekskl. bolig tilsammen	0.1	1.3	1.6
Bolig	–	6.1	3.5
Varer og tjenesteydelser incl. bolig tilsammen	0.1	1.7	1.7
Personlige skatter efter fradrag af børnetilskud	–	9.7	5.1
Kontingenter m.v.	0.9	6.9	1.9
I alt	0.2	2.8	2.1

I henhold til januar-pristallet har arbejderne fra 1. marts i år fået dyrtidstillægget forhøjet med 2 portioner eller med 10 øre i timen, og den gennemsnitlige timefortjeneste i januar kvartal vil også være påvirket af kompensationsbetalingen for nedsættelsen af arbejdstiden fra samme dato.

11. 6. 1959.

C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Januar 1959

1. – De 6 fællesmarkedslandes første indbyrdes toldnedsættelse på 10 % træder i kraft. Nedsættelsen får også gyldighed over for de øvrige OEEC- og GATT-lande, for så vidt toldsatsen ikke derved bringes ned under de 6 landes fællestarif. Hvor der endnu ikke er fastsat nogen fællestarif, gælder nedsættelsen kun i forhold til de andre fællesmarkedslande. Samtidig med toldnedsættelsen forøges importkontingenterne for ikke-liberaliserede industrivarer mellem de 6 lande indbyrdes med 20 %. – 15. Fællesmarkedets ministerråd foreslår bilaterale forhandlinger mellem medlemslandene og de øvrige stater i OEEC for at løse de problemer, der er opstået ved fællesmarkedets ikrafttræden. Man afviser et engelsk forslag af 15/12 1958, hvorefter Romtraktatens bestemmelse om, at medlemslandenes indbyrdes importkontingenter skal svare til mindst 3 % af den indenlandske produktion, udstrækkes til også at omfatte de øvrige OEEC-lande.

Cubas diktator, præsident Fulgencio Batista, flygter til Den dominikanske Republik. Oprørslederen Fidel Castro erklærer, at operationerne vil blive fortsat, til oprørernes sejr er fuldstændig. – 2. Oprørerne indtager Santiago de Cuba, hvorfra Fidel Castro giver meddelelse om, at oprørerne har udset Manuel Urrutia til midlertidig præsident. Oprørernes fortrop rykker ind i hovedstaden Havanna. – 3. Præsident Urrutia udnævner Fidel Castro til øverstbefalende over de væbnede styrker. Batista dømmes til døden in absentia. – 5. Præsident Urrutia ankommer til Havanna. – 6. Urrutia opløser parlamentet, idet han meddeler, at der vil blive afholdt valg i løbet af 12–18 måneder. – 7. Storbritannien og U. S. A. anerkender Cubas nye regering. – 8. Fidel Castro holder sit indtog i Havanna. Han opfordrer oprørsstyrkerne til at nedlægge våbnene. – 13. Overfor amerikanske protester mod henrettelser af Batistatilhængere erklærer Fidel Castro, at revolutionsdomstolene vil fortsætte deres virksomhed.

I Ægypten og Syrien arresteres ca. 100 kommunister for regeringsfjendtlig virksomhed.

2. – En russisk »måneraket« affyres. Rakettens sidste trin, der vejer næsten 1.5 t, opnår en hastighed af 11.2 km/sek. og er dermed i stand til at undslippe jordens tyngdefelt. – 4. passerer raketten efter 34 timers forløb månen i en afstand af ca. $1^1/_2$ gange månens diameter. – 7. går den efter de russiske astronomers beregninger ind i en elliptisk bane omkring solen som den første kunstige planet.

4. – Sovjetunionens første viceministerpræsident Anastas Mikojan ankommer til Washington på uofficielt besøg i U. S. A. (til 20/1). Under besøget modtages han af præsident Eisenhower (17/1) og vicepræsident Nixon (6/1), hvem han indbyder til at besøge Sovjetunionen, og har bl. a. samtaler med udenrigsminister Dulles (5/1, 16/1) og en række ledende kongresmedlemmer. Han aflægger besøg i en række større byer, hvor han taler ved møder. Ved slutningen af besøget (19/1) udtaler Miko-

jan, at det er hans indtryk, at det amerikanske folk og de ledende forretningsmænd er trætte af den kolde krig, men at den amerikanske regering ønsker at fortsætte den. Efter sin hjemkomst afholder Mikojan pressekonference i Kreml (24/1) og aflægger beretning om sit besøg på det kommunistiske partis kongres (31/1).

I Leopoldville, hovedstaden i Belgisk Kongo, proklameres undtagelsestilstand efter blodige sammenstød mellem politiet og indfødte demonstranter. – 8. beslutter det belgiske deputeretkammer at sende en parlamentarisk undersøgelseskommission til Belgisk Kongo. – 12. Generalguvernøren i Belgisk Kongo opløser den afrikansknationalistiske bevægelse Abako. – 13. Ministerpræsident Gaston Eyskens fremlægger i det belgiske parlament regeringens reformprogram for Belgisk Kongo. Formålet er at omdanne B. K. til et demokrati, som til sin tid kan træffe beslutning om, hvorvidt B. K. skal være uafhængigt. Begyndelsen skal gøres med valg af indfødte til de lokale forsamlinger inden udgangen af 1959, og de lokale forsamlinger skal derefter i 1960 vælge provinsråd, som skal udgøre kernen i en folkerepræsentation. Alle former for racediskriminering skal afskaffes, og skolevæsenet skal udbygges. Programmet godkendes af deputeretkammeret med 210 stemmer mod 2 (kommunister). – 28. Tropper sættes ind mod nye anti-europæiske uroligheder i Leopoldville.

5. – Den tyske Forbundsrepublik giver et afvisende svar på den russiske note af 27/11 1958 om Vestberlins status og gentager sit forslag (i note af 17/11 1958) om firemagtsforhandlinger om Tysklands genforening og en fredstraktat. – 10. Sovjetunionen foreslår, at der inden 2 måneder i Praha eller Warszawa åbnes en fredskonference mellem Østtyskland og Vesttyskland og alle de stater, der aktivt deltog i krigen mod Hitlertyskland, og offentliggør et udkast til fredstraktat. Et hovedpunkt heri er, at de to tyske stater eller et eventuelt statsforbund af dem forpligter sig til ikke at deltage i nogen militæralliance mod nogen af de stater, der underskriver fredstraktaten, eller i nogen alliance, der ikke omfatter alle Tysklands hovedmodstandere under den anden verdenskrig. I den russiske note hedder det endvidere, at Sovjetunionen er villig til at forhandle om tilføjelser til og ændringer i sit forslag om Vestberlins status forudsat at formålet er en ophævelse af okkupationsregimet og en styrkelse af freden i Europa, men det tilføjes, at ingen i givet fald kan afholde Sovjetunionen fra at overdrage sine beføjelser m. h. t. Berlin og dens forbindelse med Vesttyskland til den østtyske regering. Forslaget om en firemagtskonference om Tysklands genforening afvises, idet dette spørgsmål kun kan løses af tyskerne selv. – 12. Forbundskansler Adenauer erklærer, at svaret på det russiske udkast til fredstraktat kun kan blive et klart og fast nej og opfordrer alle partier i Vesttyskland til at genindtage deres tidligere standpunkt, at en fredstraktat kun kan indgås af en regering for hele Tyskland, udgået af frie valg. – 13. På en pressekonference i Washington udtaler udenrigsminister Foster Dulles, at han ikke vil påstå, at en genforening af Tyskland kun kan finde sted efter frie valg. Dagen efter meddeler det amerikanske udenrigsministerium, at udtalelsen ikke skal forstås således, at Dulles anser en genforening for mulig gennem forhandlinger mellem Vest- og Østtyskland; U. S. A. mener fortsat, at frie valg er den bedste og mest logiske fremgangsmåde. – 20. Premierminister Macmillan erklærer, at den engelske regering stadig mener, at vejen til Tysklands genforening bør gå over frie valg i hele Tyskland, og at det genforenede Tyskland bør have fuld udenrigspolitisk handlefrihed. Han er imidlertid enig med Dulles i, at frie valg ikke nødvendigvis er den eneste fremgangsmåde. – 24. På en pressekonference i Kreml efter sin hjemkomst fra U. S. A. udtaler første viceministerpræsident Mikojan, at 6 måneders fristen for forhandlinger om Vestberlin i noten af 27/11 1958 ikke er et ultimatum; hvis vestmagterne viser forhandlingsvilje, vil det ikke

være vanskeligt at forlænge fristen med nogle uger eller måneder.

Konferencen i Genève om standsning af forsøgene med kærnevåben genoptages (se 18/12 1958). Ifl. en amerikansk videnskabelig rapport viser forsøgsresultater fra Nevada i okt. 1958, at det er vanskeligere at identificere underjordiske sprængninger end tidligere antaget (se 21/8 1958). – 19. Vestmagterne meddeler, at de ikke vil fastholde kravet om, at forlængelse af en evtl. aftale om standsning af forsøgene skal være afhængig af, at der gøres tilfredsstillende fremskridt m. h. t. nedrustningen på andre områder. Resten af måneden føres resultatløse forhandlinger om inspektionsgruppers og kontrolposters sammensætning og om betingelserne for, at inspektionsgrupperne kan træde i funktion.

Maltas forfatning af 1947 ophæves, efter at forhandlinger i nov.-dec. 1958 mellem koloniministeren og delegationer fra de 3 største partier om en ny forfatning er endt uden resultat. Styret overtages midlertidigt af guvernøren og et udnævnt råd, i hvilket også maltesiske repræsentanter skal have sæde. – 11. Såvel det maltesiske arbejderparti under Dom Mintoff som nationalisterne under dr. Borg Olivier erklærer, at de vil boycotte det påtænkte råd, som sammen med guvernøren skal styre Malta. – 18. Dom Mintoff offentliggør en erklæring, hvori alle, der samarbejder med den britiske regering, trues med repressalier, når arbejderpartiet atter kommer til magten. – 19. Dom Mintoff kræver uafhængighed og neutralitet under FN's garanti, tilslutning til fællesmarkedet og økonomisk overenskomst med de arabiske stater.

7. – I Paris underskrives 3 overenskomster mellem Frankrig og Guinea (se 2/10 og 12/12 1958). I overenskomsterne bestemmes bl. a., at Guinea forbliver i franczonen, og at fransk skal være det officielle sprog. – 15. Frankrig anerkender Guinea, og det meddeles, at der vil blive oprettet diplomatisk forbindelse mellem de to stater.

Pakistan afviser en russisk protest (26/12 1958) mod en påtænkt forsvarsaftale mellem Pakistan og U. S. A.

8. – General de Gaulle indsættes i præsidentembedet, og justitsministeren i de Gaulles ministerium, Michel Debré (Unionen for den nye Republik) danner regering. Af de 21 ministre var 17 medlemmer af den foregående regering (der talte 24 ministre), deraf 10 på de samme poster (bl. a. udenrigsminister Maurice Couve de Murville og finans- og økonomiminister Antoine Pinay). Jacques Soustelle er minister u. p. tilforordnet konseilspræsidiet. 6 af ministrene tilhører U. N. R., 3 de uafhængige (det moderate højre), 3 folkerepublikanerne, 1 de radikale og 1 den afrikanske demokratiske samling; resten står uden for partierne. I henhold til den nye forfatning nedlægger de af ministrene, der er medlemmer af parlamentet, deres mandater. – 11. Det socialistiske parti vedtager enstemmigt at føre en konstruktiv oppositionspolitik. – 16. Nationalforsamlingen giver ministeriet Debré et tillidsvotum med 453 stemmer mod 56 (socialister og kommunister).

10. – Sovjetregeringen foreslår, at ekspertkonferencen i Genève om foranstaltninger til forhindring af pludselige angreb genoptages (se 18/12 1958). – 16. svarer den amerikanske regering, at konferencen ikke kan genoptages med udsigt til positive resultater, før man er enig om, hvad der skal drøftes.

En forbundsdomstol beordrer skolemyndighederne i Little Rock, Arkansas, til inden 30 dage at give en detaljeret redegørelse for de foranstaltninger, der er truffet for at føre samundervisningen af hvide og sorte i byens gymnasier ud i livet. – 19. Virginias øverste appelret afsiger kendelse om, at de af statens lovgivende forsamling vedtagne love om raceadskillelse i skolerne strider mod Virginias forfatning, og en forbundsdomstol erklærer samtidig, at lukningen af skolerne i byen Norfolk for at undgå samundervisning er en krænkelse af forbundsforfatningen. – 28. Guvernøren i Virginia, J. Lindsay Almond,

erklærer, at han ikke længere kan hindre samundervisning i skolerne i Norfolk, Arlington og Charlottesville, der har været lukket siden efteråret 1958. – 31. vedtager Virginias lovgivende forsamling imidlertid at ophæve skoletvangen og bevilger 3 mill. $ til undervisningshjælp til elever, der ønsker at blive overflyttet til private skoler uden samundervisning.

11. – Den marokkanske regering beslutter at løsrive valutaen fra forbindelsen med den franske franc.

12. – Vestberlins parlament (se 9/12 1958) genvælger socialdemokraten Willy Brandt som regerende borgmester. – 15. Vestberlins regering, senatet, kommer i overensstemmelse med beslutningen om at fortsætte koalitionen imellem socialdemokratiet og den kristelig-demokratiske union til at bestå af 8 soc. dem. og 5 kr. dem.

General Humberto Delgado, oppositionens kandidat ved det portugisiske præsidentvalg 1958 (se 8/6 1958) søger tilflugt i den brasilianske ambassade i Lissabon, og Brasilien bevilger ham politisk asyl. Den portugisiske regering erklærer, at den ikke har haft til hensigt at arrestere Delgado.

I Cairo oprettes en interarabisk bank for økonomisk udvikling. Deltagerlandene er Den forenede arabiske Republik, Saudi-Arabien, Libanon, Libyen og Jordan. – 13. bliver Jemen medlem.

Det amerikanske senat vedtager med 72 stemmer mod 22, at 2/3 af de tilstedeværende senatorer – hidtil 2/3 af samtlige senatorer – skal kunne beslutte, at en debat skal afsluttes, og at dette også skal gælde, hvor debatten drejer sig om ændringer i forretningsordenen; i dette tilfælde har det ikke hidtil været muligt at skride ind mod »filibustering«, d. v. s. endeløse taler med det formål at hindre, at et spørgsmål kommer til afstemning.

13. – Den langvarige finske regeringskrise (se 4/12 1958) løses, idet rigsdagens formand, V. J. Suksclainen, danner nyt ministerium. Samtlige ministre er medlemmer af agrarforbundet med undtagelse af vicestatsminister og udenrigsminister Rolf Törngren, der tilhører det svenske folkeparti, men ikke repræsenterer sit parti i ministeriet. I en programerklæring 14/1 hedder det, at regeringens vigtigste udenrigspolitiske opgave er at genoprette tillidsforholdet til og stimulere de økonomiske og kulturelle forbindelser med Sovjetunionen. – 21. Finlands præsident Kekkonen ankommer til Leningrad, hvor han den 22. og 23. har samtaler med ministerpræsident Khrushchev og udenrigsminister Gromyko. I en tale den 23. kritiserer Khrushchev den afgåede regering Fagerholm for påstået negativ holdning over for Sovjetunionen og udtaler håbet om, at den nye regering Sukselainen vil bidrage til at styrke venskabet mellem Finland og Sovjetunionen. Samme dag forhandler handels- og industriminister Karjalainen, der er ankommet til Leningrad, med den russiske handelsminister, og det meddeles, at der om kort tid skal optages forhandlinger i Moskva om den finsk-russiske samhandel. – 25. Efter sin hjemkomst erklærer Kekkonen i en radio- og fjernsynstale, at den nu overståede krise i forholdet til Sovjetunionen var alvorligere end antaget og opfordrer pressen til at vise tilbageholdenhed i omtalen af Sovjetunionen. – 28. Det finske socialdemokrati kritiserer, at forberedelserne til Kekkonens rejse ikke var kendt af regeringen. Hertil svarer statsminister Sukselainen, at rejsen var af privat karakter, og at der ikke kunne træffes og ikke blev truffet officielle beslutninger eller aftaler.

Den franske regering meddeler, at ca. 7000 internerede personer i Algier vil blive frigivet. De dødsdømte algierske oprørere får samtidig deres straf forvandlet til livsvarigt fængsel, og en række fængselsstraffe mildnes. Endvidere får lederen af den nationale bevægelse i Algier (MNA), Messali Hadj, tilladelse til at tage ophold hvorsomhelst i det egentlige Frankrig. – 14. Oprørsregeringen i Cairo erklærer, at frigivelsen af de internerede kun kan få positive virkninger, hvis Frankrig vil forhandle direkte med oprørsregeringen om

en endelig løsning af det algierske spørgsmål. – En gruppe medlemmer af det første velfærdsudvalg i Algier i maj 1958 erklærer, at der er sket en katastrofal forværring af stillingen i Algier, siden de Gaulle kom til magten, og udtaler frygt for det franske Algiers skæbne. Befolkningen opfordres derfor til permanent beredskab, indtil Algier og Sahara definitivt er anerkendt som franske provinser. – 30. Præsident de Gaulle gentager sit tilbud til oprørerne i Algier om våbenstilstand på ærefulde betingelser og erklærer, at Algiers politiske og økonomiske udvikling kun kan ske i samarbejde med Frankrig.

14. – Parlamentet i Laos giver regeringen under Phoui Sananikone fuldmagt til at regere ved dekreter i 12 måneder for at gennemføre reformer, der kan modvirke kommunistisk indflydelse. – 24. Phoui Sananikone omdanner regeringen. 5 af de 14 ministerposter besættes med medlemmer af den antikommunistiske organisation »udvalget til forsvar for de nationale interesser«.

17. – Fire af de nye vestafrikanske republikker i det franske statsfællesskab, Senegal, Sudan, Dahomey og Øvre Volta, danner statsforbund under navnet Mali med hovedstad Dakar (i Senegal). Af de øvrige territorier i det tidligere Fransk Vestafrika er Guinea uafhængigt, Niger har endnu ikke truffet beslutning om sin fremtidige status, og de selvstyrende republikker Elfenbenskysten og Mauretanien har valgt at forblive uden for statsforbundet. Samtidig vedtager de 4 selvstyrende stater i Ækvatorialafrika, Den centralafrikanske Republik (Ubangui-Shari), Republikken Kongo (Mellem Kongo), Den gabonesiske Republik (Gabon) og Republikken Tsad, at slutte sig sammen i en told- og økonomisk union.

18. – På sin kongres i Neapel vedtager det italienske socialistiske parti på forslag af Pietro Nenni, at partiet skal føre en fuldstændig uafhængig politik og gennemføre beslutningen på kongressen i 1957 om ikke at optræde som en enhed sammen med kommunisterne. For Nennis resolution stemmer 58,3 %, medens 32,6 % stemmer for en resolution af Tullio Vechietti om en ny samarbejdsaftale med kommunisterne og 8,7 % for en resolution af Lelio Basso om uafhængighed, men samarbejde med kommunisterne. Nennifløjen besætter flertallet af pladserne i partiets centralkomité og alle pladserne i forretningsudvalget, der genvælger Nenni som partiets sekretær. – 21. Lederen af det socialdemokratiske parti, Giuseppe Saragat, opstiller en række betingelser for sammenslutning med Nenni-socialisterne i et parti. (På kongressen i Neapel har Nenni erklæret sig imod forhandlinger med Saragat og opfordret socialdemokraterne til at vende tilbage til det socialistiske parti som den eneste vej til at genoprette socialistisk enhed). – 26. Ministeriet Fanfani indgiver sin afskedsbegæring på grund af uenighed inden for begge de to koalitionspartier, de kristelige demokrater og socialdemokratiet. – 31. nedlægger Fanfani sit embede som det kristelig-demokratiske partis generalsekretær.

Den argentinske regering griber kraftigt ind mod en storstrejke i Buenos Aires, iværksat af peronistiske og kommunistiske fagforbund som protest mod regeringens anti-inflationistiske politik.

26.–28. – Bagdadpagtens ministerråds 6. session finder sted i Karachi. Irak er ikke repræsenteret.

27. – Det russiske kommunistiske partis 21. kongres åbnes i Moskva. Under kongressen rettes stærke angreb mod den »partifjendtlige« gruppe: Malenkov, Molotov, Kaganovitj og Bulganin.

Præsident Bourguiba erklærer, at Tunis ønsker at ophæve den påtvungne finansielle og økonomiske forbindelse med Frankrig og at indtræde som suveræn stat i det europæiske fællesmarked.

Februar 1959

1. – Præsident de Gaulle udser en række af regeringens medlemmer til også at være ministre for det franske statssamfunds (communauté's) anliggender. – 3.–4. Det franske statssamfunds eksekutivråd holder sit første møde i Paris under præsident de Gaulles ledelse. Det består af konseilspræsidenten og de ovennævnte ministre samt regeringscheferne i de 12 autonome afrikanske republikker (Senegal, Den centralafrikanske Republik (Ubangui-Shari), Kongo, Elfenbenskysten, Dahomey, Gabon, Volta, Den islamiske Republik Mauretanien, Madagaskar, Niger, Sudan og Tsad). Der træffes en række beslutninger vedrørende de fælles institutioner, således bestemmes, at hver stat i det fælles senat skal have 1 medlem for hver 300.000 indbyggere, dog mindst 3. Dette giver moderlandet incl. Algier og kolonier 186 senatorer og de 12 autonome republikker tilsammen 98, ialt 284. Fransk skal være det officielle sprog, og der skal være fælles statsborgerskab. Økonomisk, finansielt og teknisk samarbejde mellem Frankrig og de autonome republikker skal ordnes ved bilaterale aftaler.

Ved folkeafstemningen forkastes det af den schweiziske forbundsforsamling vedtagne forslag om valgret for kvinder i forbundsanliggender (se 20/3 1958) med 655.000 stemmer mod 323.000. I 3 af de 25 kantoner, de fransktalende Vaud, Neuchâtel og Genève, er der flertal for forslaget, og ved en særlig folkeafstemning i Vaud vedtages et forslag om valgret for kvinder i kantonale anliggender.

Ved deputeretkammervalget i Luxembourg (se 10/12 1958) vinder de liberale 5 mandater fra det kristelig-sociale parti. Partistillingen er herefter: 21 kr.-soc., 17 socialister, 11 liberale og 3 kommunister. – 25. Pierre Werner, der var finans- og forsvarsminister i ministeriet Frieden, danner regering bestående af 4 kristelig-sociale og 3 liberale.

Argentinas præsident Frondizi udtaler ved afslutningen af et 12 dages officielt besøg i U. S. A., at besøget markerer afslutningen af Argentinas »neutralisme« over for U. S. A., og at han venter forøgede amerikanske investeringer i det argentinske næringsliv.

2. – På konferencen i Genève om standsning af forsøg med kærnevåben afviser Storbritannien og U. S. A. et russisk forslag om vetoret for hver af de tre stater i kontrolkommissionen. – 7. Det russiske udenrigsministerium fastholder kravet om vetoret med den begrundelse, at de kommunistiske lande med den påtænkte sammensætning af kontrolkommissionen (en repræsentant for hver af de 3 »atommagter« samt 4 repræsentanter for andre lande, der slutter sig til en aftale om standsning af forsøg med kærnevåben) vil være i mindretal. Sovjetunionen bestrider nødvendigheden af, at kontrolposterne i et land udelukkende besættes med udlændinge og påstår, at hensigten med et sådant krav enten er at umuliggøre en overenskomst eller at skabe en maskeret spionageorganisation i Sovjetunionen.

3. – Under de fortsatte forhandlinger ved den 21. partikongres (se 27/1) udtaler Sovjetunionens forsvarsminister, marskal Malinovskij, at Sovjetunionen råder over raketvåben, som kan ramme et hvilket som helst sted på jorden med kærneladninger.

4. – I Thailand (Siam) udnævnes en konstituerende forsamling; 181 af de 240 medlemmer tilhører krigsmagten. – 9. Den konstituerende forsamling vælger marskal Sarit Thanarat til premierminister.

5. – Premierminister Macmillan meddeler i underhuset, at han og udenrigsminister Selwyn Lloyd 21/2 rejser til Sovjetunionen på et 7–10 dages besøg. Han betegner rejsen som en informationsrejse og udtaler, at han ikke skal forhandle på Vestens vegne. – 21. Macmillan og Selwyn Lloyd ankommer til Moskva.

7. – Iraks regering omdannes. I et fælleskommuniqué meddeles, at Irak og Sovjetunionen har indgået aftale om økonomisk samarbejde i »stor skala«.

Ifl. en tillægsaftale om udvidet økonomisk samarbejde mellem Sovjetunionen og Kina vil Kina i 1959–67 få russisk hjælp til bygning af 78 store foretagender i jern- og stålindustrien, den kemiske industri, kul- og oljeindustrien, bygningsmaterialeindustrien og kraftforsyningen.

8. – Efter at det italienske socialdemokratiske partis centralkomité 30/1 har godkendt Saragats standpunkt m. h. t. en sammenslutning med Nenni-socialisterne, vedtager 400 medlemmer af partiets venstre fløj, der hævder at repræsentere 1/4 af partiets medlemmer, at udtræde af partiet og danne en selvstændig gruppe, Movimento Unitario di Iniziativa Socialista, under ledelse af Matteo Matteotti og Ezio Vigorelli. Til gruppen slutter sig desuden 3 andre deputerede, hvorefter den socialdemokratiske gruppe i deputeretkammeret kun tæller 17 medlemmer. – 15. Antonio Segni, der var viceministerpræsident og forsvarsminister i ministeriet Fanfani, danner ny regering, i hvilken han selv overtager indenrigsministeriet, medens Giuseppe Pella bliver udenrigsminister. Regeringen består udelukkende af repræsentanter for de kristelige demokrater, men har fået tilsagn om parlamentarisk støtte af de liberale og de to monarkistiske partier. – 27. giver deputeretkammeret ministeriet Segni tillidsvotum med 333 stemmer (kr. dem., liberale, monarkister og neo-fascister) mod 248 (kommunister, Nenni-socialister, socialdemokrater og republikanere).

9. – Efter tilbagekomsten til Washington fra sin rejse til London, Paris og Bonn udtaler udenrigsminister Foster Dulles, at vestmagterne er besluttet på at opretholde deres stilling i og adgang til Berlin, og at de i princippet er enige om de foranstaltninger, der skal iværksættes i tilfælde af fysisk krænkelse af deres rettigheder. – 16. U. S. A., Storbritannien, Frankrig og Vesttyskland besvarer Sovjetunionens noter af 10/1. I svarene, der er godkendt af NATO's permanente råd, fastholdes standpunktet af 31/12 1958 i spørgsmålet om Berlins status og tilbuddet om forhandlinger om hele det tyske spørgsmål og de europæiske sikkerhedsproblemer. Vestmagterne erklærer sig rede til at deltage i en firemagtskonference på udenrigsministerniveau med repræsentanter for de to tyske stater som rådgivere. – 17. I en tale i Tula erklærer ministerpræsident Khrushchev, at Sovjetunionen er rede til at slutte separatfred med Østtyskland, at enhver krænkelse af et suverænt Østtysklands territorium – til lands, til vands eller i luften – vil blive afvist, og at den, der krænker Sovjetunionens eller dens allieredes grænser, vil blive tilføjet et tilintetgørende slag. – 24. I en ny tale (under Macmillans besøg) afviser Khrushchev vestmagternes forslag om en udenrigsministerkonference og foreslår en topkonference, der skulle drøfte en tysk fredstraktat, tilbagetrækning af alle tropper fra fremmede territorier, nedrustning og forbud mod forsøg med kærnevåben. Sovjet vil derimod under ingen omstændigheder diskutere Tysklands genforening. – 25. Præsident Eisenhower udtaler, at U. S. A. ikke vil vige en tomme m. h. t. sine rettigheder i Berlin.

Franske nationalister demonstrerer mod konseilspræsident Debré, der er på besøg i Algier.

I Finland dannes et nyt parti, Finlands småbondeparti. Til formand vælges Veikko Vennamo, der i 1958 midlertidigt udelukkedes af agrarforbundets rigsdagsgruppe og kort efter udtrådte af gruppen.

Premierminister Kishi erklærer, at Japan giver afkald på kærnevåben også i forsvarsøjemed.

10. – Udenrigsminister Foster Dulles indlægges på hospital for at blive opereret for brok. Under hans hospitalsophold og rekreation fungerer viceudenrigsminister Christian Herter som udenrigsminister. – 14. meddeles det, at det ved undersøgelsen i forbindelse med operationen er konstateret, at Dulles lider af kræft.

Det norske storting vedtager nogle grundlovsændringer, hvorefter finansåret, der nu går fra 1. juli til 30. juni, skal falde sammen med kalenderåret. Endvidere skal stortingssamlingerne begynde den første hverdag i oktober mod nu den første hverdag efter den 10. januar, og stortingsvalgene skal holdes i midten af september mod hidtil i oktober.

11. – I Zürich er der opnået enighed mellem den græske og den tyrkiske regering om en løsning af Cypernspørgsmålet. Den græske regering er repræsenteret ved ministerpræsident Karamanlis og udenrigsminister Averoff, den tyrkiske ved ministerpræsident Menderes og udenrigsminister Zorlu. De to udenrigsministre begiver sig til London for at informere udenrigsminister Selwyn Lloyd. Efter sin tilbagekomst til Athen har Karamanlis en samtale med ærkebiskop Makarios, der erklærer sig tilfreds med resultatet. – 17. I London åbnes en konference om Cypern med deltagelse af de tre udenrigsministre og delegationer fra de græske og de tyrkiske cyprioter med henholdsvis Makarios og dr. Kutchuk i spidsen. Også Karamanlis og Menderes ankommer til London. Menderes bliver lettere såret, da flyvemaskinen styrter ned lidt uden for London. – 19. Konferencen slutter, efter at der er opnået enighed om Cyperns fremtidige stilling. De forskellige dokumenter offentliggøres 23/2. Herefter bliver Cypern senest 19/2 1960 en selvstændig republik, idet dog Storbritannien bevarer suveræniteten over to områder, der skal anvendes som militære baser. Storbritannien, Grækenland og Tyrkiet garanterer Cyperns uafhængighed, territoriale integritet og sikkerhed, og de tre lande forpligter sig til at modarbejde enhver virksomhed, som tager sigte på en deling af øen eller dens forening med en anden stat. Grækenland, Tyrkiet og Cypern slutter forsvarstraktat, og der oprettes et fælles hovedkvarter på Cypern, hvortil Grækenland skal sende 950 og Tyrkiet 650 officerer og menige. Zürichoverenskomsten indeholder detaljerede regler, der skal sikre den ene befolkningsgruppe mod eventuelle overgreb fra den andens side. Præsidenten og vicepræsidenten, som vælges ved almindelig valgret af henholdsvis de græske og de tyrkiske cyprioter, har, samlet og hver for sig, betydelige magtbeføjelser. De udpeger ministerrådet, der består af 7 græske og 3 tyrkiske ministre. Det samme forhold mellem de to befolkningsgrupper findes i den lovgivende forsamling, hvortil grækerne vælger 70 % og tyrkerne 30 % af medlemmerne. Hver befolkningsgruppe har desuden sit særlige parlament for religiøse og kulturelle spørgsmål. En forfatningsdomstol bestående af en tyrkisk og en græsk repræsentant og en neutral formand får ret til at annullere alle love, som anses for diskriminerende over for en af befolkningsgrupperne. – 22. De britiske myndigheder på Cypern sætter alle internerede cyprioter på fri fod. Det meddeles, at alt græsk personale ved NATO-hovedkvarteret i Izmir (Smyrna) vil vende tilbage (se 7/6 1958). – 24. Ærkebiskop Makarios' forvisning fra Cypern ophæves. – 27. De britiske myndigheder tilbyder EOKA's leder, oberst Grivas, frit lejde til at begive sig til Grækenland og udsteder amnesti for cypriotiske terrorister. – 28. Det græske parlament afslutter en debat om Cypernoverenskomsten og afviser med 170 stemmer mod 118 et mistillidsvotum til regeringen.

6 af de 18 stater (sultanater, sheikdømmer) i det britiske protektorat Vest-Aden slutter sig sammen i »Federation of Arab Amirates of the South«. Storbritannien forpligter sig til at yde federationen økonomisk og militær støtte og hjælpe den til at blive en uafhængig stat, medens federationen på sin side forpligter sig til ikke at afslutte nogen overenskomst med nogen fremmed stat uden Storbritanniens samtykke.

Ministerpræsident Phoui Sananikone meddeler, at Laos har opsagt Genèveoverenskomsten af 1954, hvorved krigen i Indokina bragtes til ophør, idet bestemmelserne om indstilling af fjendtlighederne er opfyldt, og Laos som selvstændig og suveræn stat ikke kan tolerere indblanding i sine indre anliggender.

12. – Minister Maudling indleder i underhuset en debat om de mislykkede forhandlinger om et europæisk frihandelsområde. Han udtaler, at målet nu må være en associering mellem fællesmarkedet og de øvrige OEEC-lande inden for GATT's rammer. Han betegner det som fuldkommen utænkeligt, at Storbritannien skulle tilslutte sig fællesmarkedet, men udelukker ikke helt tanken om en tilnærmelse til de stater, der står uden for fællesmarkedet.

Fhv. præsident Vincent Auriol udtræder af det franske socialistiske parti som protest mod partiets politik under Guy Mollets ledelse.

I Teheran meddeles officielt, at forhandlingerne (indledet 29/1) om en persisk-russisk ikke-angrebspagt er brudt sammen. Det russiske udenrigsministerium beskylder den persiske regering for uærligt spil og advarer mod de alvorlige konsekvenser, dette må få. – 15. Den persiske udenrigsminister Hekmat meddeler, at forhandlingerne strandede på Sovjetunionens krav om, at Persien skulle udtræde af Bagdadpagten og forpligte sig til ikke at afslutte nogen forsvarsoverenskomst med U. S. A. – 24. Shahen erklærer, at intet vil kunne få ham til at fravige sin beslutning om at indgå en forsvarsalliance med U. S. A.

I Nepal proklamerer kong Mahendra en demokratisk forfatning med konstitutionelt monarki og parlamentarisk regering.

15. – Ved afslutningen af et officielt besøg af den indonesiske udenrigsminister Subandrio i Australien offentliggøres et kommuniqué, hvori det bl. a. hedder, at Australien ikke vil modsætte sig en overenskomst mellem Holland og Indonesien om hollandsk Ny Guinea, forudsat at den opnås ved fredelige midler og i overensstemmelse med internationalt anerkendte principper. Subandrio begiver sig derefter til New Zealand, og en tilsvarende erklæring offentliggøres nogle dage senere i Wellington. – 18. Den australske udenrigsminister Casey benægter, at der i fællesudtalelsen af 15/2 ligger en opfordring til Holland eller Indonesien om forhandlinger om Ny Guinea. – 24. erklærer premierminister Menzies, at Australien, der ikke alene har godkendt Hollands suverænitet over Vest Ny Guinea, men også støttet Holland i FN, ikke ønsker nogen ændring af suveræniteten.

16. – I den autonome republik Kongo fører modsætninger mellem partiet Afrikansk demokratisk Samling (RDA), der har et lille flertal i den lovgivende forsamling, og Kongos Folkeparti (PPC), der kræver nyvalg og boycotter forsamlingen, til blodige uroligheder i hovedstaden Brazzaville. Der indføres udgangsforbud, og parlamentsmedlemmernes immunitet ophæves for 14 dage. – 18. ankommer franske troppeforstærkninger til Brazzaville. – 20. meldes roen genoprettet, efter at i alt 98 personer, alle indfødte, har mistet livet.

På Cuba overtager Fidel Castro ministerpræsidentposten. I øvrigt sker der ingen ændringer i regeringens sammensætning.

17. – I Belgien strejker 33.000 af ialt 137.000 kulminearbejdere som protest mod lukning af nogle gruber, hvorved 6.000 vil blive arbejdsløse. – 18. må en debat i deputeretkammeret om kulkrisen udsættes p. gr. af tumulter, men kammeret giver dagen efter regeringen et tillidsvotum. Socialisterne meddeler, at de vil fremsætte forslag om socialisering af kulgruber, gas- og elværker. Alle landets kulminearbejdere går i strejke, i Borinageområdet er der generalstrejke. – 23. opnås efter forhandlinger mellem regeringen og repræsentanter for arbejdsgiverne og de socialistiske og katolske fagforeninger enighed om arbejdets genoptagelse. Regeringen lover omskoling af de arbejdere, der bliver ledige ved lukningen af gruber, og arbejdsgiverne forpligter sig til at yde hjælp til de arbejdere, der ikke straks kan få nyt arbejde. – 28. er arbejdet genoptaget overalt.

Sovjetunionens nye ambassadør i Finland Alexej Sacharov ankommer til Helsingfors. Posten har været ubesat siden

ambassadør Lebedev i sept. 1958 kaldtes tilbage.

En amerikansk drabant, Vanguard II (vægt 9 kg), bringes i bane omkring jorden.

20. – Tropper og politi fra S. Rhodesia sendes til Nyasaland, hvor der er udbrudt alvorlige uroligheder. (De britiske protektorater Nyasaland og N. Rhodesia udgør sammen med den selvstyrende koloni S. Rhodesia Federationen Rhodesia og Nyasaland eller den centralafrikanske federation). – 26. Som følge af de fortsatte uroligheder i Nyasaland indfører S. Rhodesia undtagelsestilstand, erklærer den afrikanske nationalistbevægelse (nationalkongressen) for ulovlig og arresterer mange af dens ledere og funktionærer. (Nationalkongressen, hvis leder i Nyasaland er dr. Hastings Banda, der nylig er vendt tilbage efter 30 års ophold i U. S. A. og England, er modstander af federationen og planerne om fra 1960 at gøre den til et selvstændigt medlem af Commonwealth).

21. – Præsident Nasser udtaler, at indvandringen af jøder til Israel fra Østeuropa (som har været genstand for stærke angreb i den ægyptiske presse) er et led i en zionistisk plan om at gøre den jødiske nationalisme til den dominerende magtfaktor i det mellemste Østen. – 25. Den rumænske regering beskylder Israel og imperialistiske kredse for at udnytte emigrationen af jøder fra Rumænien til at skabe uvilje mellem østblokken og Den forenede arabiske Republik. Det hævdes, at kun et lille antal af de 146.000 jøder, der ifl. folketællingen findes i Rumænien, har til hensigt at udvandre.

28. – I Cairo underskrives en finansiel aftale mellem Den forenede arabiske Republik og Storbritannien vedrørende fordringer og modfordringer opstået bl. a. i forbindelse med nationaliseringen af Suezkanalen og de militære operationer i kanalzonen under Suezkrisen.

Marts 1959

1. – Ærkebiskop Makarios vender tilbage til Cypern efter tre års landsforvisning. Han opfordrer til loyalt samarbejde med det tyrkiske mindretal. – 4. Den tyrkiske nationalforsamling godkender Cypernoverenskomsten med 347 stemmer mod 138. – 9. Oprørslederen på Cypern, oberst Grivas, akcepterer Cypernoverenskomsterne. – 17. Grivas rejser til Grækenland.

2. – I sit svar på vestmagternes noter af 16/2 foreslår Sovjetunionen en topkonference, men erklærer sig villig til på en udenrigsministerkonference, hvor også Polen og Tjekoslovakiet skal være repræsenteret, at forhandle om en tysk fredstraktat og Berlinspørgsmålet. Konferencen foreslås afholdt i Wien eller Genève i april måned og dens varighed fastsat til højst 2–3 måneder. Heri ligger, at Sovjetunionen, om konferencen kommer i stand, ikke vil kræve, at en overenskomst om Berlin skal være opnået inden 27/5; dette fremgår også af en tale, ministerpræsident Khrushchev holder i Leipzig 5/3; han understreger imidlertid, at Sovjetunionen har til hensigt at slutte fredstraktat med Østtyskland, hvis det viser sig umuligt at få en fredstraktat i stand med både Vest- og Østtyskland, og derefter overdrage sine kontrolfunktioner til de østtyske myndigheder. – 9. udkaster Khrushchev i en tale i Østberlin den tanke, at de fire stormagter eller neutrale stater skal holde visse troppestyrker i Vestberlin for at garantere byens status som fristad og sikre, at der ikke sker indblanding i dens indre anliggender. – 16. I en radio- og fjernsynstale til det amerikanske folk erklærer præsident Eisenhower, at U. S. A. ikke vil søge at kobe sig fred ved at lade Vestberlins befolkning i stikken. På den anden side er U. S. A. i betragtning af den ændrede tone i Sovjetunionens sidste note villig til forhandling, også – hvis resultatet af udenrigsministerkonferencen retfærdiggør det –

en forhandling på højeste niveau. – 19. På en pressekonference i Moskva erkender Khrushchev, at der er lovligt grundlag for vestmagttroppernes tilstedeværelse i Berlin. – 26. U. S. A., Storbritannien og Frankrig foreslår i noter til Sovjetunionen, at de 4 magters udenrigsministre skal mødes i Genève 11/5 for at drøfte spørgsmål vedrørende Tyskland, herunder en fredstraktat og Berlinspørgsmålet. Formålet skal være at søge at nå til enighed om konstruktive forslag, som senere på sommeren kan forelægges en topkonference. Man erkender, at Polen og Tjekoslovakiet såvel som andre stater har en direkte og legitim interesse i visse af de spørgsmål, der skal diskuteres, men foreslår, at udenrigsministerkonferencen i hvert fald til at begynde med kun skal omfatte de 4 magter. Man er tilfreds med, at Sovjetunionen er gået ind på forslaget om, at de to tyske stater skal være repræsenteret ved rådgivere. (Forud for overleveringen af disse noter har premierminister Macmillan og udenrigsminister Selwyn Lloyd aflagt besøg i Paris, Bonn, Ottawa og Washington, og forbundskansler Adenauer har i Paris forhandlet med præsident de Gaulle). – 30. Sovjetunionen akcepterer vestmagternes forslag om en udenrigsministerkonference, idet det bebudes, at spørgsmålet om Polens og Tjekoslovakiets deltagelse vil blive rejst på selve konferencen.

Det meddeles officielt, at Persien har erklæret art. 5 og 6 i den russisk-persiske overenskomst af 1921, som gav Sovjetunionen ret til i visse tilfælde at sende tropper til Persien, for ugyldig. – 5. I Ankara underskrives tosidede forsvarsaftaler mellem U. S. A. på den ene, Persien, Pakistan og Tyrkiet på den anden side. I tilfælde af angreb mod en eller flere af de tre stater forpligter U. S. A. sig til at træffe passende modforanstaltninger, inkl. indsættelse af stridskræfter. Endvidere påtager U. S. A. sig at yde militær og økonomisk støtte. – 25. Sovjetunionen betegner forsvarsaftalerne som en uvenlig handling, der tvinger den til særlige foranstaltninger for at sikre sin sydgrænse.

3. – Ved afslutningen af premierminister Macmillans besøg i Sovjetunionen udsendes et kommuniqué, hvori det bl. a. hedder, at der var enighed om, at det ville være nyttigt yderligere at undersøge mulighederne for forøget sikkerhed ved militær udtynding i Centraleuropa i forbindelse med et kontrolsystem. – 6. Efter sin hjemkomst fra Paris erklærer forbundskansler Adenauer, at han og de Gaulle var enige om at afvise planerne om militær »disengagement« (skabelsen af et militært tomrum) i Europa. – 19. Det vesttyske socialdemokrati fremlægger en plan om oprettelse af en afspændingszone i Centraleuropa (Vest- og Østtyskland, Polen, Tjekoslovakiet og Ungarn) og om en etapevis genforening af Vest- og Østtyskland. (Det engelske arbejderpartis parlamentsgruppe har 12/2 vedtaget et forslag om tilbagetrækning af udenlandske tropper fra de nævnte lande, Tysklands genforening, begrænsning af og international kontrol med de nævnte landes rustninger samt Vest- og Østtysklands udtræden af henholdsvis Atlant- og Warszawapagten). – 20. En talsmand for den vesttyske forbundsregering afviser den socialdemokratiske plan. – 25. Præsident de Gaulle betegner Tysklands neutralisering eller en »disengagement« som en militær fare for Frankrig.

Økonomiminister Ludwig Erhard afslår at lade sig opstille som de kristelige demokraters kandidat ved det forestående valg af forbundspræsident (præsident Heuss' funktionsperiode udløber 15/9).

Guvernøren i Nyasaland, sir Robert Armitage, proklamerer undtagelsestilstand i protektoratet. Den afrikanske nationalkongres i Nyasaland (N. A. N. C.) erklæres for ulovlig, mange medlemmer arresteres, deriblandt lederen, dr. Hastings Banda, som deporteres til S. Rhodesia. Forud er gået en række uroligheder, og proklamationen efterfølges af voldsomme sammenstød mellem politi og tropper på den ene side og tilhængere af N. A. N. C. på den anden side. I de vigtigste byer er normale tilstande genoprettet efter 48 timers forløb, men i de mere afsides egne fortsætter uroligheder og sabotagehandlin-

ger endnu et par uger. Antallet af dræbte ved udgangen af marts beløber sig til 52 (alle afrikanere) og antallet af arrestationer i januar kvartal til 953, hvoraf 31/3 153 er frifundet eller løsladt. – 6. Sir Robert Armitage udtaler, at aktionen mod N. A. N. C. har tilintetgjort en sammensværgelse, hvis formål var at tage magten i Nyasaland med vold og anrette et blodbad på de hvide og de venligtsindede afrikanere. – 12. Guvernøren i N. Rhodesia forbyder Zambia nationalkongres (Z. A. N. C.), der i slutningen af 1958 udskilte sig fra den mere moderate nordrhodesiske afrikanske nationalkongres (N. R. A. N. C.). – 23. I London offentliggøres en hvidbog med guvernør sir Robert Armitage's redegørelse for det påståede komplot. – 24. Koloniminister Lennox-Boyd meddeler i underhuset, at regeringen har nedsat et udvalg under ledelse af højesteretsdommer Devlin til at foretage en undersøgelse af uroligheder i Nyasaland og deres opståen (Arbejderpartiet har krævet en parlamentarisk undersøgelseskommission).

Et amerikansk rumprojektil, Pioneer IV, vægt knap 7 kg, affyret fra Cape Canaveral i Florida, passerer månen i en afstand af ca. 60.000 km og går ind i en bane omkring solen som den anden kunstige planet (se 6/12 1958 og 2/1 1959). Radiosignaler fra Pioneer IV modtages på jorden fra en afstand af ca. 650.000 km.

4. – Det østrigske nationalråd (andetkammer) vedtager enstemmigt en resolution, der bemyndiger regeringen til at indbringe Sydtyrolspørgsmålet for FN eller et andet internationalt forum, hvis direkte forhandlinger med Italien ikke fører til noget resultat. Udenrigsminister Figl og ordførere for alle partier går ind for indre selvstyre for Sydtyrol og en retfærdig repræsentation af den tysktalende befolkning i overensstemmelse med de Gaspari-Gruber overenskomsten af 1946 og den italienske fredstraktat.

5. – Den østrigste forbundskansler og formand for folkepartiet Julius Raab kræver opløsning af koalitionen med socialisterne og afholdelse af valg i maj i stedet for oktober, fordi socialisterne i voksende grad saboterer regeringsprogrammet af 1956, efter at vicekansler Bruno Pittermann i 1957 har afløst den nuværende forbundspræsident Adolf Schärf som formand for det socialistiske parti. – 12. Nationalrådet (andetkammer) beslutter, at der skal afholdes valg 10/5.

7. – En del af garnisonen i Mosul under oberst Abdul Wahab al-Shawaf gør oprør, efter at en demonstration af 250.000 prokommunistiske »fredspartisaner« fra hele Irak den foregående dag har ført til sammenstød mellem demonstranterne og arabiske nationalister. – 9. meddeler Bagdad radio, at opstanden er knust og oberst Shawaf dræbt. – 10. Ni medlemmer af Den forenede arabiske Republiks ambassade i Bagdad udvises af Irak. – 11. Præsident Nasser anklager Iraks ministerpræsident Kassem for fjendtlig holdning over for F. A. R. To dage senere betegner han ham som »forræder« og som den internationale kommunismes agent i den arabiske verden. – 15. Iraks regering beskylder Nasser for at have stået bag ved oberst Shawafs oprørsforsøg.

9. – Lederen af det vesttyske socialdemokrati Erich Ollenhauer har en samtale med ministerpræsident Khrushchev under dennes ophold i Østberlin. Den regerende borgmester i Vestberlin, socialdemokraten Willy Brandt, afslår en indbydelse til en samtale med Khrushchev. – 18. Viceformændene for den socialdemokratiske fraktion i forbundsdagen i Bonn, Carlo Schmid og Fritz Erler, udtaler sig om et besøg, de har aflagt i Sovjetunionen, og om deres samtale med Khrushchev.

12. – Ved valget til det hollandske andetkammer (se 12/12 1958) har de liberale (»folkepartiet for frihed og demokrati«) stærk fremgang, idet de opnår 733.000 (+ 230.000) stemmer. Det katolske folkeparti bliver med 1.895.000 (+ 80.000) stem-

mer landets største parti. Arbejderpartiet får 1.822.000 (÷ 24.000) stemmer og kommunisterne, der i 1958 splittedes i to partier, tilsammen 179.000 stemmer, næsten 100.000 færre end i 1956. Et nyt pacifistisk-socialistisk parti får 110.000 stemmer. Partistillingen i andetkammer efter valget er: det katolske folkeparti 49 (1956: 49), arbejderpartiet 48 (50), de liberale 19 (13), det antirevolutionære parti 14 (15), den kristelig-historiske union 12 (13), det politisk-reformerte parti 3 (3), de ortodokse kommunister 3 (3), de dissiderende kommunister 0 (4), de pacifistiske socialister 2 (0). (Det antirevolutionære parti, den kristelig-historiske union og det politisk reformerte parti er konservative, protestantiske partier).

15. – Den franske regering meddeler NATO og NATO-staterne, at den franske Middelhavsflåde ikke vil blive stillet under NATO-kommando i tilfælde af krig.

Nord Nigeria bliver selvstyrende koloni. Den vestlige og den østlige region har allerede opnået denne status, og federationen af de tre regioner vil i 1960 blive en uafhængig stat i det britiske Commonwealth.

16. – Ved underskrivelsen af overenskomsten mellem Sovjetunionen og Irak om økonomisk og teknisk samarbejde (se 7/2) udtaler ministerpræsident Khrushchev, at præsident Nasser, når han taler om kommunister og kommunisme, anvender imperialisternes sprog. Nasser svarer, at understøttelse af og forsvar for kommunisterne i F. A. R. er en udfordring til en enstemmig offentlig mening.

17. – I Italien vælges den tidligere justits- og undervisningsminister Aldo Moro til generalsekretær for det kristelig-demokratiske parti (se 18/1).

Forretningsudvalget for det maltesiske arbejderparti har ekskluderet 5 medlemmer, som på trods af Dom Mintoffs ordre har nægtet at udtræde af guvernørens rådgivende udvalg (se 5/1).

Australien og Sovjetunionen har besluttet at genoptage de diplomatiske forbindelser, der har været afbrudt i 5 år (Petrovsagen, se 23/4 1954).

18. – Efter et møde i det europæiske fællesmarkeds ministerråd i Bruxelles offentliggøres Hallstein-kommissionens rapport, der anbefaler en europæisk økonomisk association af de 17 OEEC-lande med det formål at nærme medlemsstaternes økonomiske politik til hinanden og så vidt muligt fjerne de intereuropæiske handelsskranker. Samtidig afsluttes en konference i Stockholm med deltagelse af 7 OEEC-lande, der ikke er med i fællesmarkedet: Storbritannien, Sverige, Danmark, Norge, Østrig, Schweiz og Portugal. Der er enighed om ikke at slutte separataftaler med fællesmarkedslandene uden først at underrette de øvrige lande.

Præsident Eisenhower underskriver en lov om Hawajis optagelse i unionen som den 50. stat under forudsætning af, at en folkeafstemning i territoriet giver flertal herfor. Den nye stat vil ligesom de øvrige stater få 2 repræsentanter i forbundssenatet, hvis medlemstal stiger til 100, og vil få 1 medlem af repræsentanternes hus.

19. – Konferencen i Geneve om standsning af forsøgene med kærnevåben udsætter sine møder til 13/4. Under den sidste tids forhandlinger har vestmagterne erklæret sig villige til visse indrømmelser over for det russiske standpunkt om enstemmighed i kontrolkommissionen og har foreslået, at 2 af de 4 ikke-permanente medlemmer af kommissionen altid skal være neutrale stater.

20. – Viceministerpræsident Kuzmin afløser viceministerpræsident Kosygin som formand for plankommissionen (Gosplan).

Der meldes om sammenstød mellem tibetanere og kinesiske tropper. – 23. Premierminister Nehru udtaler i det indiske parlament, at begivenhederne i Tibet er et indre kinesisk anliggende. – 25. Den tibetanske regering opsiger overenskomsten af 1951 med folkerepublikken Kina, erklærer Tibet for uafhængig og kræver de kine-

siske tropper fjernet. – 28. Den kinesiske regering meddeler, at opstanden er slået ned og Dalai Lama flygtet. I en dagsbefaling fra ministerpræsident Chou En-lai afsættes den tibetanske regering, og der dannes en »forberedende kommission for Tibets selvstyre« under ledelse af Panchen Lama. – 30. Nehru erklærer, at vanskelighederne i Tibet kunne være undgået, hvis den kinesiske regering havde holdt sit løfte om at respektere Tibets selvstyre. – 31. Dalai Lama ankommer til det nordlige Indien.

24. – Ministerpræsident Kassem meddeler, at Irak er udtrådt af Bagdadpagten. – 30. meddeles i London, at Storbritannien og Irak er enedes om, at Storbritannien skal rømme R. A. F.-støttepunktet i Habbanija vest for Bagdad.

25. – Præsident Nasser har et møde med præsident Fuad Chehab på grænsen mellem Syrien og Libanon. Der er enighed om nødvendigheden af at styrke det arabiske samarbejde.

27. – De diplomatiske forbindelser mellem Bulgarien og U. S. A. genoptages efter 9 års afbrydelse.

DANMARK

Januar 1959

1. – 36 af folketingsmand Aksel Larsens 50 stillere ved folketingsvalget i 1957 opfordrer ham til at nedlægge sit mandat, som de hævder tilkommer det kommunistiske parti.

5. – Povl Bang-Jensen udtaler, at han anser sin sag for sandsynligvis afsluttet, og at han nu vil søge sig en stilling inden for forretningsverdenen (se 6/12 1958).

7. – Fhv. finansminister Thorkil Kristensen udtaler, at det må blive klart for venstre, at samarbejde med de konservative ikke behøver at være den eneste mulighed for efter et valg at få en regering, der er mere efter venstres program end den nuværende.

9. – På Færøerne dannes et nyt landsstyre bestående af socialdemokraten P. Mohr Dam (lagmand), sambandsmanden Kr. Djurhuus (vicelagmand) og Niels Winther Poulsen, der tilhører selvstyrepartiet. De tre koalitionspartier tæller tilsammen 17 af lagtingets 30 medlemmer (se 8/11 1958).

11. – I sin tale ved journalistforbundets stiftelsesfest erklærer statsminister H. C. Hansen, at det ikke kan forsvares allerede nu at love skattenedsættelser i 1960 eller 1961. Han bebuder indførelse af kildeskat og vil stille revalidering i centrum for de socialpolitiske bestræbelser.

12. – Fhv. statsminister Erik Eriksen udtaler, at Thorkil Kristensen står fuldstændig alene med sine synspunkter (se 7/1) inden for v. og k. f.

13. – Fhv. finansminister Thorkil Kristensen fastholder i en redegørelse i venstres presse sit standpunkt m. h. t. den holdning, venstre bør indtage efter et valg. Da det er usikkert, om v. og k. f. får flertal, og da der ligesom i 1953 og 1957 kan vise sig andre muligheder for at få en regering af et mere liberalt præg, er det vigtigt, at v. ikke afskærer sig fra at udnytte sådanne muligheder.

Sømændenes Forbund beslutter at blokere Danmarks største skib, tankbåden »Nordic Hawk«, fordi handelsministeriet har givet rederiet dispensation fra lovens bestemmelser om dæksmandskabets størrelse.

14. – Sømændenes Forbund annullerer den varslede blokade af »Nordic Hawk«. Forinden har forbundet ved forhandling med statsminister H. C. Hansen og handelsminister Philip opnået, at der ikke vil blive givet yderligere dispensationer fra bemandingsreglerne, før et udvalg om bemandingen af tankskibe m. m. har afgivet betænkning.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen besvarer i folketinget et spørgsmål fra Vagn Bro (v.) om uroen på det kgl. teater i forbindelse med fhv. balletmester Harald Landers forestående gæsteinstruktion. Ministeren henviser til folketingets ombudsmands udtalelse af 8/12 1958, hvorefter der ikke ved gæsteengagementet er truffet en i forhold til balletkorpset eller offentligheden urimelig afgørelse, og afviser skarpt 12 solodanseres erklæring om, at de må have ret til at afslå ethvert samarbejde, der strider mod deres kunstneriske overbevisning. Vagn Bro hævder, at uroen skyldes teatrets ledelse, der i 1951 indstillede Lander til afsked og nu kalder ham tilbage.

Socialminister Bomholt fremsætter forslag om ændring i lov om invaliderente m. v. til tilskadekomne militære værnepligtige. Forslaget tager i det væsentlige sigte på at bringe bestemmelserne i overens-

stemmelse med forslag om ændringer i ulykkesforsikringsloven, fremsat 5/11 1958.

Grønlandsminister Lindberg fremsætter forslag om ændringer i lov om folketingsvalg i Grønland og om ændringer i lov om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelse m. v. I henhold til det første forslag nedsættes antallet af stillere for en kandidat fra 200 til 100, og ved det sidste forslag åbnes der adgang til at udvide antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer i visse kommuner fra 7 til 9.

Danske Bankers Fællesrepræsentation og Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligselskaber nedsætter et foreløbigt forretningsudvalg for det tredieprioritetsinstitut, som disse organisationer har besluttet at oprette. Til direktør er udpeget afdelingschef i boligministeriet Viggo Nørby.

15. – Handelsminister Philip fremsætter forslag til bogføringslov og forslag til fællesmærkelov. Ved det første forslag udvides kredsen af bogføringspligtige stærkt, bl. a. skal den herefter omfatte alle landbrugere, der har regnskabspligt i henhold til lovgivningen om kontrol med selvangivelse af indkomst og formue. Selve indholdet af bogføringspligten foreslås fastsat administrativt, og et udkast til bekendtgørelse herom ledsager lovforslaget som bilag. I forslaget om fællesmærkelov foreslås i § 6 indført adgang til ved dom at forbyde et fællesmærke, hvis benyttelsen medfører urimelige indskrænkninger i den frie erhvervsudøvelse eller urimelighed i vilkårene for erhvervsudøvelse. Handelens, håndværkets og industriens organisationer har protesteret mod denne bestemmelse, der er foranlediget af striden om urmagernes tempusplombe.

I det kgl. teaters tilsynsråd foreslår Harald Nielsen (v.) og Flemming Hvidberg (k. f.), at balletmester Harald Landers gæsteengagement ophæves, men de øvrige medlemmer – Alsing Andersen (s.), Kirkegaard (r. v.) og J. M. Pedersen (rf.) – er stemt for, at besøget gennemføres.

16. – Udenrigsminister Krag og forsvarsminister Poul Hansen forhandler med den amerikanske viceforsvarsminister Donald E. Quarles om det amerikanske tilbud om hjælp til opbygning af den danske flåde for ca. 300 mill. kr. (se 24/9 1958).

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om ændring i færdselsloven. Forslagets hovedpunkter er 1) fastsættelse af en almindelig hastighedsgrænse på 50 km i tæt bebyggede områder og 2) forhøjelse af forsikringssummen i den lovpligtige ansvarsforsikring. Justitsministeren fremsætter endvidere forslag om ændringer i retsplejeloven, hvorved Københavns amts nordre birk og Københavns amts søndre birk deles i i alt 5 politikredse.

Et mæglingsforslag, der bl. a. går ud på en forhøjelse på 11 % af den samlede lønmasse og gennemførelse af ligelønsprincippet, vedtages af De danske Bankfunktionærers Landsforening, men forkastes af De danske Bankers Forhandlingsorganisation.

Ved et møde i den faste voldgiftsret om boykot af skibe under bekvemmelighedsflag (se 12/12 1958) indgår arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund et forlig, hvorefter DSF's ret til at dekretere sympatiaktioner efter henstilling fra den internationale transportarbejdersammenslutning anerkendes under forudsætning af, at der består en lovlig hovedkonflikt mellem sofolkenes organisationer og de rederier, der driver rederivirksomhed under bekvemmelighedsflag.

Teaterchef Henning Brøndsted sender hvert af balletforeningens medlemmer et brev, hvori det understreges, at danserne udsætter sig for afskedigelse ved at nægte at danse under Harald Landers ledelse. I brevet anmodes danserne om hver for sig at møde på teaterchefens kontor 19/1 for personlig at tage stilling til spørgsmålet.

18. – En talsmand for det vesttyske forsvarsministerium oplyser, at der er ført forhandlinger i NATO mellem danske og tyske sagkyndige om oprettelsen af tyske militærdepoter i Jylland. Depoterne, der skal betales af Vesttyskland og bevogtes

af danskerne, skal i nødsfald sikre forsyningen af de tyske styrker i området nord for linjen Hamburg-Lübeck. Forsvarsminister Poul Hansen bekræfter oplysningerne.

20. – General T. Larkin, lederen af det amerikanske MWD (Mutual Weapon Development) program, forhandler i forsvarsministeriet med repræsentanter for forsvaret og industrien om Danmarks muligheder for deltagelse i programmet.

Ved 1. behandling af forslag til fællesmærkelov drejer debatten sig hovedsagelig om § 6 (se 15/1), der kritiseres stærkt af ordførerne for v. og k. f.

21. – Regeringen nedsætter et udvalg til at overveje og eventuelt stille forslag om ændringer i universitetsuddannelsen, bl. a. med henblik på mulighederne for at afkorte studietiden. Københavns universitets rektor, professor, dr. polit. Carl Iversen bliver udvalgets formand.

Hans Pinstrup erklærer på Landbrugsrådets vegne, at man stadig anser tilslutning til »de seks« for ønskelig. Han anmoder regeringen om snarest at gennemføre en undersøgelse af virkningerne af at stå udenfor »de seks« og om officielt at søge klarlagt, om og på hvilke betingelser Danmark kan blive optaget i fællesmarkedet.

22. – Grønlandsminister Lindberg fremsætter forslag om opførelse af fiskeindustrianlæg m. v. og om bygning af havne i Grønland. Det drejer sig om investeringer på 57 mill. kr. fordelt over 6–7 år.

Handelsministeriet har nedsat et udvalg til at gennemgå loven om illoyal konkurrence og evtl. udarbejde forslag til ny lovgivning på dette område. Specielt skal udvalget undersøge spørgsmålet om præmiekonkurrencer. Til formand er udnævnt professor, dr. jur. W. E. von Eyben.

Fornyede forhandlinger mellem bankerne og deres funktionærer om en ny overenskomst ender uden resultat, hvorefter funktionærerne anmoder om at få spørgsmålet afgjort ved voldgift (se 16/1).

23. – Ved 1. behandling af forslaget om ændringer i færdselsloven (se 16/1) går samtlige ordførere med undtagelse af den socialdemokratiske og den kommunistiske mod indførelse af generel hastighedsbegrænsning i tæt bebyggede områder, men forslaget har både tilhængere og modstandere i alle grupper med undtagelse af den kommunistiske.

Det kgl. teaters chefer, Henning Brøndsted og Henning Rohde, anmoder undervisningsministeren om afsked med den begrundelse, at balletforeningen i et forligsforslag har stillet betingelser af en sådan karakter, at kun deres tilbagetræden vil kunne forhindre aktioner, der ville skade husets værdighed, skønt de står med regeringens fulde støtte. Undervisningsminister Jørgen Jørgensen anmoder cheferne om at fortsætte, indtil han har fået tid til at overveje sagen, og indtil der kan komme en klaring i spørgsmålet.

På venstres kredsformandsmøde på Christiansborg drøftes modsætningsforholdet mellem fhv. statsminister Erik Eriksen og fhv. finansminister Thorkil Kristensen (se 12/1 og 13/1). Ifl. pressen fremhæver begge, at der ikke består noget personligt modsætningsforhold mellem dem, og Thorkil Kristensen udtaler, at uenigheden drejer sig om, hvad der er den rigtige taktik. Såvel kredsformændene som formanden for Venstres Ungdom stiller sig på Erik Eriksens side.

24. – Danmarks socialistiske parti, hvis formand er byrådsmedlem A. Storgaard, Esbjerg, opløses, og hovedbestyrelsen opfordrer medlemmerne til at gå ind i Aksel Larsens socialistiske folkeparti.

82 af det kgl. teaters skuespillere, operasangere og funktionærer giver i en skrivelse til undervisningsministeren udtryk for deres tillid til teatrets ledelse; i en anden skrivelse fra Balletforbundet af 1958 fremhæves, at det ikke er hele balletten, der står bag den seneste udvikling på teatret.

25. – Repræsentanter for den danske, finske, norske og svenske regering afslutter

et 2 dages møde i Oslo om formerne for det nordiske økonomiske samarbejde (se 15/11 1958). Fra den danske regering deltager statsminister H. C. Hansen, udenrigsminister Krag, finansminister Kampmann, økonomiminister Bertel Dahlgaard og minister u. p. Viggo Starcke. For industrisektoren fremlægges fra finsk og norsk side forslag om en mere gradvis gennemførelse af fællesmarkedet, og det besluttes at anmode samarbejdsudvalget om i lys af drøftelserne på mødet at udarbejde forslag til ændringer i planen. Der er enighed om, at der må skabes mulighed for udvidet handel med landbrugsvarer, idet dog de særlige sociale og befolkningsmæssige hensyn i landbrugspolitikken må tilgodeses, og med hensyn til fisk og fiskeriprodukter anmodes fiskeriministrene om at udforme forslag til løsning af de udestående spørgsmål. På mødet er der fuld enighed om, at samtlige udestående spørgsmål må søges færdigbehandlet i løbet af de nærmeste måneder. De danske, norske og svenske regeringsmedlemmer drøfter tillige de vanskeligheder, der har vist sig for det økonomiske samarbejde i Vesteuropa, og der er enighed om at afholde nye møder om denne sag efterhånden som udviklingen gør det nødvendigt.

27. – Forslag til toldlov og det dertil hørende forslag om ændringer i forbrugsafgiftslove (se 28/10 1958) vedtages med regeringspartiernes samt Aksel Larsens stemmer; v., k. f. og k. undlader at stemme. Forinden er vedtaget endnu 28 ændringer i toldlovsforslaget. Begge love træder i kraft 1/2, nedsættelsen af coca-cola-afgiften dog først 1/7.

28. – Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om udbygning og ombygning af den kgl. veterinær- og landbohøjskole for 83½ mill. kr. i årene 1960–1970 og boligminister Bundvads forslag om uændret forlængelse af lov om regulering af bymæssige bebyggelser. Boligministeren oplyser, at de nuværende byudviklingsområder omfatter 104 kommuner med i alt ca. 2 mill. indbyggere.

Arbejdsminister Bundvad fremsætter forslag til lov om udvandring, hvorefter de gældende bestemmelser, der tager sigte på at beskytte udvandrere under rejsen til indvandringslandet, ophæves. Endvidere foreslås statens udvandringskontor nedlagt og dets oplysningsvirksomhed henlagt under arbejdsdirektoratet.

I folketingets spørgetime udtaler forsvarsminister Poul Hansen til Aksel Larsen (s. f.), at regeringen ikke har godkendt oprettelsen af tyske ammunitionsdepoter i Jylland, men at den efter en undersøgelse på rent militært plan og efter henstilling fra NATO har påbegyndt forhandlinger med Vesttyskland om eventuel oplagring af militære forsyninger i Danmark, herunder ammunition, dog ikke atomammunition. En kommunistisk forespørgsel om det samme emne nægtes fremme med 112 stemmer mod 5.

Venstres og de konservatives forslag til beslutning om indkomst- og formueskat af personer til staten (se 19/12 1958) modtages ved 1. behandling med velvilje af regeringspartierne og finansministeren for så vidt angår den foreslåede overgang til proportionalskatprincippet, men finansministeren vil ikke gå med til at love skattenedsættelse fra 1960–61 og kritiserer i øvrigt fordelingen af den foreslåede skattenedsættelse.

29. – Socialminister Bomholt fremsætter forslag om en særlig ydelse til enlige mødre på 2 × 95 kr. i finansåret 1959–60.

Folketinget behandler en kommunistisk forespørgsel om grunden til »mørklægningen af detailpristallet«, hvormed sigtes til, at statistisk departement ikke længere offentliggør, hvad prisændringerne betyder i kroner og øre for de forskellige poster på pristalsbudgettet. Finansministeren svarer, at grunden er, at denne fremstillingsform har givet anledning til misforståelser, og afviser udtrykket »mørklægning«.

30. – Den grønlandske handels nye skib »Hans Hedtoft« støder på vej hjem fra sin jomfrurejse til Grønland på et isbjerg og synker. Om bord befinder sig 55 passa-

gerer og en besætning på 39 mand. Blandt passagererne er den ene af Grønlands repræsentanter i folketinget, Augo Lynge.

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om ændring i loven om folketingets ombudsmand, hvorefter klager over dommerfuldmægtige og visse andre tjenestemænd ved domstolene ikke skal behandles af ombudsmanden, men (ligesom klager over dommere) af klageretten. M. h. t. spørgsmålet om en udvidelse af ombudsmandens kompetence til at omfatte kommunale afgørelser har justitsministeren ikke ønsket at stille forslag, men overlader til folketinget at tage initiativet.

I folketinget besvarer indenrigsminister Søren Olesen en forespørgsel fra v. og k. f. i anledning af, at han har udtalt, at nogle amtsråd ved at træffe beslutning om at ændre ligningsforholdet i visse kommuner har anvendt loven om den kommunale beskatning imod dens hensigt.

31. – Efter forhandlinger mellem undervisningsminister Jørgen Jørgensen og formanden for Fællesrådet for udøvende Kunstnere, pianisten Victor Schioler, på dennes initiativ, opnås forlig i balletstriden på det kgl. teater. Balletten tilsiger teatercheferne loyalitet og erklærer sig villige til at danse under Harald Landers instruktion i »Etude« i denne sæson og i to andre balletter i næste sæson. Teatercheferne, der trækker deres afskedsansøgninger tilbage, erklærer, at de ingen planer har om fast ansættelse af Harald Lander, og at de ikke vil gennemføre flere gæstespil med ham uden forudgående forhandlinger med balletforeningens bestyrelse.

Detailpristallet for januar er opgjort til 448 (1914 = 100) eller 4 points mere end i oktober 1958. Det lønregulerende pristal er ligeledes steget med 4 points, hvilket bevirker, at arbejdere og tjenestemænd fra henholdsvis 1/3 og 1/4 opnår to dyrtidstillægsportioner.

Februar 1959

4. – Forhandlingerne om optagelse af dollarlån (se 5/12 1958) resulterer i, at staten optager et lån på 20 mill. $ på det amerikanske kapitalmarked og et lån på 20 mill. $ i den internationale bank.

Minister for Grønland Lindberg giver folketingets Grønlandsudvalg meddelelse om nedsættelsen af et udvalg til undersøgelse af de fremtidige trafikforbindelser til Grønland, organisationen af redningsog varslingstjenesten og »Hans Hedtoft«s forlis. Til formand for udvalget er udset viceadmiral A. H. Vedel.

Under 1. behandling af forslaget om ændring i lov om folketingets ombudsmand er der stor interesse for at søge ombudsmandens kompetence udvidet til også at omfatte den kommunale administration. Fra flere sider understreges, at ombudsmanden kun skal kunne tage en klage op, når alle andre appelmuligheder er udtømt.

Forslaget om ud- og ombygning af landbohøjskolen får ved 1. behandling en velvillig modtagelse, men fra flere sider ønskes en grundig undersøgelse af, om højskolen bør flyttes til provinsen.

Bankerne og deres funktionærer anmoder voldgiftens formandskab om at gribe ind og afgøre lønkonflikten (se 22/1).

5. – Alfred Jensen fremsætter på den kommunistiske gruppes vegne forslag til folketingsbeslutning om indstilling af forhandlingerne om tyske militærdepoter i Jylland.

Nationalbanken frigiver dollarvaluta til turist- og besøgsrejser (se 4/11 1958).

6. – Statsminister H. C. Hansen meddeler, at Grønlandsskibet »Hans Hedtoft« må anses for forlist og de ombordværende omkomne, hvorfor eftersøgningen indstilles.

10. – I anledning af en udtalelse af den norske statsminister udtaler statsminister H. C. Hansen, at spørgsmålet om et besøg

i Danmark i år af ministerpræsident Khrushchev ikke umiddelbart har været drøftet i regeringen, men man ønsker gerne besøget afviklet. Forinden beslutning tages, vil sagen blive forelagt de politiske partier.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen giver på foranledning af Poul Sørensen (k. f.) folketinget en redegørelse for de nye skoleloves gennemførelse. Han afviser tanken om at udsætte lovens ikrafttræden fra begyndelsen af skoleåret 1959-60.

11. – En handelsaftale mellem Danmark og Polen for 1959 forudser en samhandel på over 100 mill. kr. hver vej. De danske eksportkontingenter omfatter skibe og skibsudstyr for 63 mill. kr., og importkontingentet for kul er forhøjet fra 0.8 til 1.2 mill. t.

Minister for Grønland Lindberg giver folketinget en redegørelse for omstændighederne ved »Hans Hedtoft«s forlis. Han bekræfter, at den erklæring om vintersejladsens forsvarlighed, som daværende minister Kjærbøl i marts 1957 oplæste i folketinget, havde fået sin endelige form under en forhandling mellem skibsførerne og den kgl. grønlandske handels direktion, og at skibsførerne forinden i et brev til direktøren havde tilrådet »at indskrænke vintersejladsen til det mindst mulige, særlig med henblik på passagerbefordring«.

Regeringens importplan for 1959 forelægges for valutarådet og folketingets valutaudvalg. Medens importen af varer på den regionale liste i 1958 udgjorde ca. 1660 mill. kr., omfatter listen for 1959 varer til en værdi af 1945 mill. kr., og for en række varers vedkommende ligestilles dollarområdet med OEEC-området.

Finansudvalget har tiltrådt et forslag fra justitsministeren om, at udbetalingen ved køb på afbetaling af knallerter, motorcykler og automobiler nedsættes fra 40 til 15 % af købesummen, dog mindst 50 kr.

12. – Alfred Jensen (k.) fremsætter forslag om ekstraordinær hjælp til langvarigt arbejdsløse.

13. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til udskrivningslov og forslag til lov om børnetilskud, begge for skatteåret 1959–60, samt forslag til lov om beskatningen af merindtægt for skatteåret 1960–61 (»30 %-fradraget«). Medens de to sidste forslag tilsigter uændret forlængelse af de gældende ordninger, foreslås udskrivningen af indkomstskat til staten for familieforsørgere ændret derhen, at den del af skalaindkomsten, som overstiger 5000 kr., beskattes med en fast procent (24), medens skalaindkomster over 12.000 kr. desuden beskattes efter en progressiv skala. Skattebeløb under 20 kr. opkræves ikke, hvilket vil sige, at beskatningen af familieforsørgere først begynder ved 5100 kr. mod hidtil 4100 kr. Herved fritages ca. 50.000 forsørgere for at svare statsskat. For ikke-forsørgere foreslås den gældende progressive skala bevaret med en enkelt ændring, som er en følge af, at skattebeløb under 20 kr. ikke opkræves. Antallet af personer, der efter forslaget alene skal beskattes med den faste procent, anslås til omkring 600.000 af i alt ca. 1½ mill. statsskatteydere, hvoraf ca. 950.000 er forsørgere, og der regnes med et provenutab på 1–2 % af den samlede udskrivning (1958–59 ca. 2 milliarder kr.). Finansministeren fremsætter desuden forslag om, at kommunernes andel af afgiften af filmsforevisninger forøges fra 25 til 40 % eller med ca. 5 mill. kr. Formålet er at yde kommunerne delvis erstatning for bortfaldet af indtægter ved afviklingen af erhvervsskatten (se 5/12 1958).

Under folketingets 1. behandling af forslaget om opførelse af fiskeindustrianlæg m. v. og om bygning af havne i Grønland rejser ordførerne for v. og k. f. spørgsmålet om private investeringer i Grønlands erhvervsliv.

14. – Efter at forhandlingerne i Stockholm om en overenskomst med de danske, norske og svenske besætningsforeninger er strandet, varsler SAS lockout med virkning fra 1. marts.

15. – Fhv. minister Kjærbøl erklærer, at

han ikke, som hævdet af direktør Hans C. Christiansen, den kgl. grønlandske handel, var gjort bekendt med skibsførernes første erklæring, da han den 13. marts 1957 i folketinget besvarede et spørgsmål af Augo Lynge om vinterbesejlingen af Grønland.

Socialistisk folkeparti stiftes på et landsmøde i København med deltagelse af 164 repræsentanter for de foreninger, udvalg og grupper, der siden 22/11 1958 har arbejdet med indsamling af underskrifter på partianmeldelsen. Det oplyses på mødet, at der foreløbig er indsamlet 15.109 underskrifter. Folketingsmand Aksel Larsen vælges enstemmigt til formand, og til medlemmer af forretningsudvalget vælges bl. a. fagforeningsformand Willy Brauer, professor Morten Lange og redaktør Kaj Moltke. I en udtalelse fra mødet hedder det, at arbejdet for socialismen i Danmark skal gøres på den danske virkeligheds grund og ikke under efterligning af veje og metoder, der har været benyttet i andre lande med andre forudsætninger og traditioner.

16. – På foranledning af direktøren for den kgl. grønlandske handel Hans C. Christiansen anmoder regeringen højesterets præsident om at udpege 3 dommere til at undersøge samtlige forhold vedrørende »Hans Hedtoft«, herunder de nærmere omstændigheder vedrørende fremskaffelsen af erklæringer, oplysninger m. v. til brug ved den besvarelse, ministeren for Grønland gav i folketinget 13/3 1957 af spørgsmålet om forsvarligheden af vintersejlads på Grønland.

17. – Det udenrigspolitiske nævn drøfter ministerpræsident Khrushchevs besøg i Danmark. Fhv. statsminister Erik Eriksen (v.) finder tidspunktet for invitationen uheldigt, og fhv. udenrigsminister Ole Bjørn Kraft (k. f.) tager stærkt afstand fra et besøg af Khrushchev.

Udenrigsminister Krag og økonomiminister Bertel Dahlgaard giver som svar på en forespørgsel fra s., v., k. f., r. v. og rf. folketinget redegørelser for forhandlingerne om de vesteuropæiske og nordiske markedsplaner.

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag til lov om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige. Forslaget, der i det væsentlige er overensstemmende med et udkast til ensartet nordisk lovgivning anbefalet af Nordisk Råd, hjemler adgang til udlevering af danske statsborgere, dog ikke for politiske forbrydelser; udlevering for politiske lovovertrædelser kan i øvrigt kun finde sted, såfremt den pågældende handling er strafbar efter dansk ret.

Boligminister Bundvad fremsætter forslag om boligtilsyn og forslag om sanering af usunde bydele. Lovforslagene følger i det hele saneringskommissionens betænkning af oktober 1957. Medens der i de sidste 20 år kun er saneret i alt 5.000–6.000 lejligheder, sætter ministeren 3.000 lejligheder om året som det mål, der bør stræbes efter, og det foreslås, at der stilles 8 mill. kr. årlig til rådighed som statens andel i saneringsudgifterne foruden 18 mill. kr. årlig til lån til gennemførelse af saneringsplaner.

Højesterets præsident udpeger højesteretsdommer Jens Herfelt (formand), højesteretsdommer Aage Lorenzen og landsdommer Erik Vetli til medlemmer af »Hans Hedtoft«-udvalget.

18. – Ragnhild Andersen (k.) fremsætter forslag om ratifikation af en af den internationale arbejdskonference i 1951 vedtagen konvention om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi.

I sit svar på et spørgsmål af Reedtz-Thott (k. f.) erklærer handelsminister Philip sig villig til en forhandling med de interesserede parter med det formål at gøre det muligt for turister at købe varer uden for butikkernes gældende lukketider.

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om en særlig ydelse til enlige mødre (se 29/1).

19. – Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om tillæg til lov om smitsomme

sygdomme hos husdyrene, hvorved bekæmpelsen af kvægtuberkulose og smitsom kalvekastning skal ske ved det offentliges foranstaltning på tilsvarende vis som bekæmpelsen af mund- og klovesyge.

Under folketingets behandling af forespørgslen om markedsplanerne opfordrer Per Federspiel som ordfører for venstre regeringen til snarest at søge en forhandling med »de seks« om vilkårene for Danmarks optagelse i det europæiske fællesmarked.

Folketinget vedtager enstemmigt forslagene om ændringer i lov om folketingsvalg i Grønland og om ændringer i lov om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser (se 14/1).

Det københavnske middagsblad »Aftenbladet«s bestyrelse meddeler, at bladet udkommer for sidste gang 25/2.

20. – UNISCAN afslutter et 2 dages møde i København, hvor man især har behandlet frihandelsplanerne og nogle aktuelle GATT-problemer.

Regeringen meddeler det udenrigspolitiske nævn, at den står fast på invitationen til Khrushchev til et besøg i forbindelse med besøg i Norge og Sverige.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag til lov om pensioner, der er fastsat i henhold til de før 1/4 1958 gældende lønnings- og pensionslove. Forslaget bevirker, at de, der efter den nye tjenestemandslovs regler ville få mindre i pension, end de hidtil har fået, slipper for nedgangen.

Ved 1. behandling af forslaget til udskrivningslov hævder Thorkil Kristensen (v.) og Poul Møller (k. f.), at forslaget ikke opfylder det egentlige formål med en proportionalskat, en mindre beskatning af mellemindkomster og af merindtægter.

21. – Københavns byret idømmer fhv. ambassaderåd Einar Blechingberg 8 års fængsel. I dommen fastslås, at han i hvert fald fra juni 1957 til 3. maj 1958 har haft forbindelse med en fremmed magts efterretningstjeneste og udleveret hemmelig-stemplede dokumenter til denne.

24. – Udkastet til en midlertidig dansk-britisk aftale om fiskerigrænsen ved Færøerne offentliggøres. Aftalen går ud på, at der indføres en fiskerigrænse på 12 sømil, men at britiske fartøjer med visse begrænsninger fortsat skal have adgang til at fiske i området mellem 6 miles grænsen og 12 miles grænsen. Samtidig meddeles fra Thorshavn, at lagtinget har godkendt den nye ordning med 18 af 30 stemmer. Det republikanske partis 7 medlemmer stemmer imod, og folkeflokken undlader at stemme.

Folketinget færdigbehandler forslaget om ændring i lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse (se 28/10 1958) og forslag til lov om udførsel af frisk dansk frugt, der begge vedtages enstemmigt.

25. – Ved folketingets 2. behandling af forslag om ændring af lov vedrørende personlig skat til kommunen (se 5/12 1958) foreslår Jens Chr. Christensen (v.) en dagsorden, der opfordrer regeringen til at ophæve de ekstraordinære ejendomsskatter, lade den del af huslejeforhøjelsen, der modsvarer de pågældende ejendomsskatter, bortfalde og udskyde en almindelig revision af personbeskatningen, indtil der foreligger fornødent materiale fra den nedsatte kommunalkommission. Forslaget forkastes med 85 stemmer (s., r. v. og rf.) mod 58 (v. og k. f.), medens 5 k. undlader at stemme. Til forslaget om afløsning af skat til erhvervskommunen vedtages en række ændringsforslag. Forslaget kommer herved til at gå ud på følgende: 1) I en 3-årig overgangsperiode bortfalder opkrævningen af erhvervsskat hos skatteyderne i det københavnske område og 9 andre byområder, men kommunerne skal i de 3 år betale hinanden erstatninger svarende til, hvad erhvervsskatten indbragte erhvervskommunerne i fjor. 2) Uden for de 10 byområder fortsætter opkrævningen af erhvervsskat hos skatteyderne, men opkrævning finder kun sted, hvis erhvervsindtægten i fremmed kommune er over 10.000 kr. mod hidtil 4.000 kr., og hvis den skattepligtige indkomst i alt er over 20.000 kr.

Forslaget om pension og hjælp til enker m. fl., hvorefter enkepensionen bliver af samme størrelse som folkepensionen for enlige og fradraget for egenindtægt beregnes efter samme regler som ved folkepensionen (se i øvrigt 14/5 1958), vedtages ved 2. behandling. V. og k. f. foreslår, at bestemmelsen om, at fraskilte, fraseparerede og såkaldte forældreenker skal kunne få enkepension, såfremt mindst 2/3 af kommunalbestyrelsen stemmer derfor, skal udgå, men ændringsforslaget forkastes.

26. – Det meddeles efter en forhandling i det udenrigspolitiske nævn, at forhandlingerne om tyske militærdepoter i Jylland indtil videre er indstillet.

Statsminister H. C. Hansen besvarer en forespørgsel fra regeringspartierne om ansvaret og baggrunden for den tjenstlige placering af legationsråd Einar Blechingberg og navnlig hans udsendelse i sommeren 1956 som handelsrådgiver til ambassaden i Bonn. Under den følgende debat foreslår Henry Christensen (v.) på Ninn-Hansens (k. f.) og egne vegne en dagsorden, hvori folketinget beklager Blechingbergs udnævnelse til handelsrådgiver i Bonn og hans bemyndigede adgang til hemmelige dokumenter, og henviser sagen til nærmere undersøgelse af folketingets ombudsmand. Per Hækkerup (s.) foreslår på egne og Lannungs (r. v.) og Niels Andersens (rf.) vegne, at folketinget tager statsministerens redegørelse til efterretning, hvilket vedtages med 82 stemmer mod 68, efter at et ændringsforslag af Aksel Larsen (s. f.) om nedsættelse af en parlamentarisk undersøgelseskommission på 5 medlemmer er forkastet med 145 stemmer mod 1, medens 4 undlader at stemme. Statsministeren erklærer, at han intet har imod, at ombudsmanden, hvis han finder anledning dertil, gennemgår sagen og afgiver en udtalelse.

Ragnhild Andersen fremsætter på den kommunistiske gruppes vegne forslag til folketingsbeslutning om gennemførelse af en sygelønsordning for alle lønmodtagere.

27. – Indenrigsminister Søren Olesen fremsætter forslag om, at statstilskuddet til de kommunale sygehuse fastsættes til 60 % af samtlige kommuners udgifter hertil to år tidligere. Det vil herefter i 1959–60 udgøre ca. 202 mill. kr. Som en midlertidig ordning for 1959–60 og 1960–61 foreslås det desuden at yde kommunerne et mertilskud, der i 1959–60 vil udgøre ca. 18 mill. kr.

Forsvarsminister Poul Hansen ankommer til Paris for at forelægge den danske regerings forsvarsplan for de øverste militære NATO-myndigheder.

28. – De danske og norske besætningsforeninger i SAS, der repræsenterer piloterne i Danmark og Norge samt nogle norske flyvenavigatører, tiltræder mæglingskommissionens forslag om afgørelse af kvotaproblemet ved voldgift og de foreliggende tilbud om løn og tjenestetid i jetmaskiner. Den varslede lockout træder i kraft for det svenske personale, hvorved opretholdelsen af SAS-trafikken på det hidtidige rutenet er umuliggjort. SAS meddeler, at al flyvning med firemotorersmaskiner indstilles, men at den europæiske trafik vil blive opretholdt i begrænset omfang.

Marts 1959

2. – Folketingets ombudsmand beslutter at tage Blechingbergaffæren, derunder spørgsmålet om Blechingbergs såkaldte cosmicering, op til undersøgelse.

3. – Udenrigsminister Krag giver folketinget en redegørelse for den udenrigspolitiske situation.

Ved 2. behandling af forslag om ændring af lov om folkebiblioteker (se 7/11 1958) forkastes et af venstres og de konservatives udvalgsmedlemmer (minus den kons. Jacob Petersen) stillet ændringsforslag om indførelse af en lånerafgift på 5 kr. årlig med 84 stemmer mod 52, medens 1 medlem undlader at stemme.

Regeringen har truffet beslutning om en gradvis afvikling af dollarpræmieringsordningen. For afskibninger til dollarområdet efter 31/12 1959 vil der blive udstedt bevillingstilsagn svarende til 5 % af dollarprovenuet mod nu 7½ %, for afskibninger efter 31/12 1960 nedsættes procenten til 2½, og ordningen bortfalder helt 31/12 1961. Dette er ensbetydende med, at den præmie, eksportørerne til dollarområdet opnår, successive nedsættes fra de nuværende 6 % til 4 % og 2 % og derefter bortfalder.

4. – Under folketingsdebatten om udenrigsminister Krags redegørelse kritiserer Thorkil Kristensen (v.) regeringens forhold til det udenrigspolitiske nævn, f. eks. i spørgsmålet om de vesttyske militærdepoter i Jylland. Han finder det også uheldigt, at en af de nordiske regeringer (som den norske i spørgsmålet om indbydelsen til Khrushchev) publicerer sit standpunkt og dermed binder de andre regeringer og parlamenter, før sagen er gennemdrøftet i de pågældende udenrigsnævn. Ole Bjørn Kraft (k. f.) er inde på lignende tankegange og advarer imod at afvise tyske eller rettere NATO-depoter i Jylland. Lannung (r. v.) beskæftiger sig bl. a. med planerne om militær udtynding i Centraleuropa og angribes af Ole Bjørn Kraft, der mener, at Lannung ikke er i overensstemmelse med regeringens udenrigspolitik. Udenrigsminister Krag fremhæver i sin replik, at indbydelsen til Khrushchev ikke er udtryk for nogen sindelagsændring. I debatten deltager i øvrigt Per Hækkerup (s.), Niels Andersen (rf.), Fuglsang (k.) og Aksel Larsen (s. f.).

Indenrigsminister Søren Olesen fremsætter en række lovforslag. Ifølge forslag til lov om psykiatriske hospitaler og afdelinger skal der opføres psykiatriske hospitaler i Hillerød, Hjørring og Odense, og der åbnes adgang til særligt statstilskud til driften af psykiatriske afdelinger, der oprettes ved kommunale sygehuse. Udgiften til den fulde udbygning af de tre hospitaler er anslået til 68 mill. kr. Et andet forslag går ud på ophævelse af det økonomiske fællesskab mellem de bornholmske sognekommuner og købstæder, afskaffelse af købstædernes repræsentation i amtsrådet og afholdelse af valg til dette. Ved forslag om ændring i indkvarteringsloven bestemmes bl. a., at de kommunale kaserner fra 1/4 1959 skal overtages af staten. Den samlede overtagelsespris for 16 kaserner vil udgøre ca. 22.6 mill. kr. Endelig fremsætter indenrigsministeren forslag om udskydelse af revisionen af lov om statens husholdningsråd, idet det på grund af stærkt divergerende opfattelser må anses for ønskeligt, at spørgsmålet overvejes yderligere.

Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om ændring i naturfredningsloven (se 28/10 1958).

5. – Forsvarsminister Poul Hansen fremsætter forslag til lov om forsvarets organisation m. v. Ifl. forslaget skal størrelsen, sammensætningen og organisationen af hæren, søværnet og flyvevåbenet fastsættes af forsvarsministeren inden for de rammer, der er angivet i de årlige bevillingslove og lovgivningen i øvrigt, men folketinget nedsætter et forsvarspolitisk udvalg på 11 medlemmer, som ministeren kan rådføre sig med, og som han skal give meddelelse om påtænkte væsentlige ændringer.

Budgetmæssigt foreslås det at tage udgangspunkt i de nuværende udgifter under forsvarsministeriet, ca. 985 mill. kr., der fordeler sig med ca. 55 mill. kr. på civile udgifter og ca. 930 mill. kr. på militære udgifter, deraf igen ca. 830 mill. kr. til driftsudgifter og ca. 100 mill. kr. til investeringer (større materielanskaffelser og anlæg). Investeringsudgifterne skal fastsættes år for år, driftsudgifterne reguleres efter udviklingen i lønninger og priser.

Med hensyn til tjenestetiden for de værnepligtige er det hensigten at gennemføre en nedsættelse til (for hæren) 12 måneder plus 2 måneders genindkaldelser i de første 9 værnepligtsår. Nedsættelsen af tjenestetiden forudsætter imidlertid en forøgelse af det faste frivillige personel med ca. 4.000 til ca. 10.000 mand og tænkes derfor

gennemført i to trin efterhånden som det faste personel forøges. Ca. 2.000 mand garnisonstropper uden for dækningsstyrken skal kun gøre tjeneste i 10 måneder.

Når nyordningen er gennemført, vil den årlige indkaldelsesstyrke være ca. 20.000 mand mod nu ca. 24.000. For hærens vedkommende sigtes der foreløbig mod opstilling af 2 brigadegrupper, ca. 13.000 mand, mod hidtil 3 brigadegrupper (hvoraf den ene dog kun er på 50 % af fuld styrke) og ca. 16.000 mand. For flyvevåbnets vedkommende regnes der med en nedgang fra de nuværende 8 kampeskadriller til 5 eller 4, men bestående af mere effektive maskiner, hvortil kommer, at den nye luftværnsraketafdeling til en vis grad erstatter jagermaskiner. Flåden vil ved tilbuddet fra U. S. A. om at deltage i et nybygningsprogram, som regeringen i princippet har akcepteret, i løbet af nogle få år få 23 nye skibe, som regnes at ville forøge flådens samlede effektivitet, selv om der i samme tidsrum vil udgå et større antal ældre skibe. Endelig vil lokalforsvaret blive udbygget ved opstilling af 10–15 bataljoner, bestående af værnepligtige, som har bopæl i nærheden af mobiliseringsstedet.

I bemærkningerne til forslaget oplyses, at opnåelsen af de styrkemål, som er opstillet af de militære sagkyndige – herunder også i NATO – ville medføre udgiftsforøgelser på 300–400 mill. kr. årlig, og at sagkundskaben er af den opfattelse, at tjenestetiden bør være mindst 18 måneder af hensyn til såvel uddannelsen som beredskabet.

Udenrigsminister Krag fremsætter forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af den europæiske konvention om fredelig bilæggelse af tvistigheder, undertegnet i Strasbourg 29/4 1952.

Folketinget færdigbehandler forslaget om pension og hjælp til enker m. fl., der vedtages enstemmigt.

Ved 1. behandling af det kommunistiske forslag til beslutning om indstilling af forhandlingerne om tyske militærdepoter i Jylland erklærer forsvarsminister Poul Hansen, at de førte forhandlinger er afsluttet uden resultat, og at spørgsmålet herefter er stillet i bero af regeringen, hvilket er meddelt den tyske forbundsregering. Alfred Jensen (k.) foreslår, at tinget skal udtale, at der hverken må oprettes tyske eller andre NATO-militærdepoter på dansk område. Dagsordensforslaget forkastes med 106 stemmer mod 6 (k. + s. f.), og sagen nægtes derefter overgang til 2. behandling med 108 stemmer mod 5, medens 1 undlader at stemme.

6. – Handelsminister Philip fremsætter forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af konvention af 6/3 1948 angående Den mellemstatlige rådgivende Søfartsorganisation (IMCO). I overensstemmelse med Danmarks hidtidige holdning til IMCO foreslås, at Danmark ligesom Norge og Sverige ved sin ratifikation giver udtryk for, at man vil overveje sit fortsatte medlemsskab, såfremt det skulle vise sig, at organisationen tager andre end tekniske og nautiske spørgsmål op til behandling.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag til lov om radiospredning i overensstemmelse med radiolovsudvalgets betænkning (se 29/10 1958).

Folketinget foretager 3. behandling af forslagene om ændring af lov om personlig skat til kommunen og om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner samt de dermed sammenhængende forslag om ændringer i forsorgs-, folkeforsikrings-, arbejdsløshedsforsikrings- og forlystelsesafgiftslov. De 4 sidste forslag vedtages enstemmigt, idet dog v., k. f. og k. afholder sig fra at stemme ved afstemningen om ændringerne i forsorgs-, folkeforsikrings- og arbejdsløshedsforsikringslov, medens hovedforslagene vedtages mod venstres og de konservatives stemmer (k. stemmer ikke).

10. – Forslaget om ændring i lov om folkebiblioteker vedtages ved 3. behandling enstemmigt, idet dog 52 (v. og k. f.) undlader at stemme.

11. – Udenrigsminister Krag fremsætter forslag til folketingsbeslutning vedrørende en midlertidig ordning af spørgsmålet om Færøernes fiskerigrænse (se 24/2). Aftalen

skal have gyldighed, indtil en international ordning træder i kraft, men vil i mangel af en sådan ordning kunne opsiges efter 3 år fra undertegnelsen med 1 års varsel.

Statsminister H. C. Hansen fremsætter forslag til lov om det civile beredskab. Forslaget, der har til formål at fastlægge beredskabsplanlægningen på det civile område i fredstid, bestemmer, at de enkelte ministerier har ansvaret for den del af planlægningen, som naturligt må henføres til deres sagsområder, medens den nødvendige koordination skal ske ved hjælp af et sekretariat og et udvalg med repræsentanter fra de vigtigste styrelser. Ifl. forslaget er borgerne pligtige til at stille deres ejendom til rådighed, og det kan pålægges offentlige og private virksomheder og institutioner at træffe foranstaltninger med henblik på sikring, flytning eller spredning af varebeholdninger og produktions- og transportmidler, ligesom det kan pålægges virksomheder at opretholde mindstelagre af visse varer og produktionsmidler.

Folketinget vedtager med 125 stemmer mod 4 (k.) forslaget om ratifikation af konventionerne af 20/12 1957 om sikkerhedskontrol med atomenergi og om etablering af et europæisk selskab for kemisk behandling af bestrålede brændselselementer (Eurochemie). Det nedsatte udvalg har undersøgt, om grundlovens § 20 om 5/6 majoritet ved suverænitetsafgivelse skulle bringes i anvendelse, men er kommet til det resultat, at dette ikke er nødvendigt.

Boligminister Bundvad anmoder finansudvalget om tilslutning til, at der i perioden 1/4 1959–31/3 1962 kan gives statsgaranti for sekundære lån til boligbyggeri inden for et beløb af 485 mill. kr. til nybyggeri og 12 mill. kr. til ombygnings- og moderniseringsarbejder.

12. – Forslag om ændring i lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde ændres ved 2. behandling derhen, at antallet af karensdage nedsættes fra 6 til 3, idet dog dagpengene begynder at lobe fra den første dag, hvis arbejdsudygtighedens varighed er mindst 10 dage. Den maksimale årsløn ved beregning af erstatnings- og rentebeløb fastsættes til 10.000 kr., der pristalsreguleres, og dagpengene til 3/4 af daglønnen, dog højst 2/3 af daglønnen beregnet efter en årsløn af 10.000 kr. (22.22 kr.).

Provinsbankernes Reallånefond, der skal yde lån mod 3. prioritet i en- og tofamilieshuse, holder konstituerende generalforsamling. I fonden, der begynder sin virksomhed 1/4, deltager 143 banker med 90 % af samtlige provinsbankers balance.

13. – Det meddeles, at ministerpræsident Khrushchev har modtaget indbydelsen til at besøge Danmark, Norge og Sverige i august måned.

Folketinget påbegynder 1. behandling af forsvarsordningen med taler af gruppeordførerne Victor Gram (s.), From (v.), Ole Bjørn Kraft (k. f.), Lannung (r. v.), Gøting (rf.), Alfred Jensen (k.) og Aksel Larsen (s. f.). Ordførerne for v. og k. f. er meget betænkelige ved forslagets karakter af bemyndigelseslov. From erklærer, at beløbsrammen kan være et udmærket udgangspunkt for videre forhandlinger, men det afgørende for venstres stilling vil være, hvad vore egne militære sagkyndige og NATO mener om effektiviteten og om tjenestetidens længde. Ole Bjørn Kraft udtaler, at de konservative ikke kan give tilslutning til forslaget, som det foreligger, men er rede til en fri forhandling og håber på et resultat, der kan skabe en samling omkring forsvaret. Aksel Larsen taler for, at Danmark skal erklære sig neutral og gennemføre absolut militær afrustning, og Alfred Jensen foreslår en dagsorden, hvori det hedder, at medlemsskabet i NATO indeholder fare for landets inddragelse i krig, og som anbefaler oprettelse af en atomfri, militært udtyndet zone i Europa, som også omfatter Danmark.

Folketinget vedtager enstemmigt forslagene om ændring i lov om regulering af bymæssige bebyggelser.

16. – I statsministeriet indledes forhandlinger om en udbygning af det færøske erhvervsliv på grundlag af færøske planer om fornyelse af fiskerflåden for 100 mill.

kr., udbygning af havnene for 35 mill. kr og af vejnettet for 15 mill. kr. Fra færøsk side deltager lagmand Peter Mohr Dam og vicelagmand Kr. Djurhuus.

Fhv. statsminister Erik Eriksen erklærer i anledning af, at statsminister H. C. Hansen har udtalt, at der for første gang er mulighed for forlig om forsvaret mellem de ikke-kommunistiske partier, at han ikke er tilbøjelig til at tro på forlig; venstre siger nej til en bemyndigelseslov og vil kræve besked om afgørende spørgsmål, f. eks. om forsvaret skal have atomvåben.

17. – En dansk-ungarsk vareudvekslingsaftale åbner mulighed for en samhandel på ca. 30 mill. kr. hver vej i perioden 1/3 1959–31/8 1960.

Under den fortsatte 1. behandling af forsvarsforslaget replicerer forsvarsminister Poul Hansen til ordførerne og gør bl. a. opmærksom på, at forslaget er udformet efter synspunkter, hvorom der i 1957 før valget var enighed mellem s., v. og k. f. Ved forhandlingens slutning forkastes Alfred Jensens dagsordensforslag (se 13/3) med 110 stemmer mod 5. Forinden er et ændringsforslag hertil af Aksel Larsen om indføjelse af en sætning om, at Danmark bør afruste militært og proklamere sin neutralitet, forkastet med 114 stemmer mod 1.

Folketinget foretager 2. behandling af forslag til udskrivningslov for 1959–60 (se 13/2). Der er i udvalget opnået enighed om, at forsørgere ikke skal svare statsskat af skalaindkomster under 4.500 kr., hvilket medfører en række ændringer i den foreslåede skatteskala: skalaindkomster indtil 6.000 kr. svarer 15 % af det beløb, hvormed indkomsten overstiger 4.500 kr., og indkomster på 6.000–12.000 kr. svarer 225 kr. af 6.000 kr. og 24 % af resten o. s. v. I forhold til den gældende udskrivningslov anslås mindreprovenuet til ca. 50 mill. kr. mod ca. 30 mill. kr. efter det oprindelige forslag. Bl. a. får mellemindtægter på 12.000–20.000 kr. en noget større lettelse end efter det oprindelige forslag.

18. – Ninn-Hansen (k. f.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag om, at arbejdsløshedsforsikringsloven ændres således, at alle funktionærorganisationer får adgang til at oprette statsanerkendte arbejdsløshedskasser, idet det hævdes, at Handels- og Kontorfunktionærernes Arbejdsløshedskasse udnytter sit monopol på en måde, der ikke er forenelig med den økonomiske støtte, det offentlige yder arbejdsløshedskasserne.

Folketinget vedtager enstemmigt forslag til lov om pensioner, der er fastsat i henhold til de før 1/4 1958 gældende lønnings- og pensionslove (se 20/2).

I nationalbankens beretning for 1958 peges der på ønskeligheden af, at banken får mulighed for at variere kravene til banksystemets likviditet (variable kassereserver). Der advares mod, at overskuddet på statens drifts- og anlægsbudget formindskes, og det siges, at nybyggeri ikke bør igangsættes i sådant tempo, at der opstår flaskehalse med specielle løn- og avancestigninger.

19. – Økonomiminister Bertel Dahlgaard forelægger den økonomiske årsoversigt for folketinget.

Boligminister Bundvad fremsætter forslag om ændringer i lov om kreditforeninger. Husmandskreditforeningernes lånegrænse foreslås forhøjet til 50 % og skal fremtidigt kunne reguleres administrativt. Andre ændringer angår balanceforholdet mellem kreditforeningernes pantebreve og kasseobligationer og kreditforeningernes adgang til at yde forhåndslån.

Socialminister Bomholt fremsætter forslag om ydelse af ekstraordinær hjælp til langvarigt arbejdsløse. Det foreslås, at arbejdsløshedskasserne får adgang til at yde medlemmer, der har været ledige mindst 90 dage i vinterhalvåret, en ekstra hjælp på 125 kr. til forsørgere og 85 kr. til andre forsikrede. Forslaget medfører ikke udgifter for statskassen.

Ved 3. behandling af forslag til finanslov for 1959–60 er der stillet 503 ændringsforslag i udvalgsbetænkningen, og uden for betænkningen har kommunisterne stillet 5 ændringsforslag. De allerfleste af

ændringsforslagene i betænkningen er tiltrådt af hele finansudvalget, men enkelte er ikke tiltrådt af v. og k. f. Dette gælder bl. a. 10 mill. kr. til dækning af udgiftsoverskridelser ved udbygningen af Københavns lufthavn, 5,1 mill. kr. til egnsudviklingsrådet til projektering og undersøgelser og statsgaranti på 50 mill. kr. for egnsudviklingsprojekter. Det samme mindretal foreslår desuden at stryge en bevilling på 6 mill. kr. til en ambassadebygning i Washington, og de konservatives og venstres medlemmer med undtagelse af Jensen-Broby og Thorkil Kristensen vil også slette en bevilling på 6 mill. kr. til en lufthavnsbygning i Sdr. Strømfjord i Grønland. Endelig har et forslag om knap 1/4 mill. kr. til byorkestrene i Aalborg, Århus og Odense kun fået tilslutning af finansudvalgets socialdemokratiske og radikale medlemmer. Ved afstemningen forkastes mindretallenes ændringsforslag og kommunisternes ændringsforslag uden for betænkningen, medens samtlige ændringsforslag, der er stillet af finansudvalget eller dets flertal samt forslaget om tilskud til byorkestrene vedtages. For dette stemmer 87 (s., r. v. og k. samt de to tilstedeværende ministre af retsforbundet Søren Olesen og Oluf Pedersen), imod 55 (v. og k. f.), og 6 (rf.) undlader at stemme.

Folketinget vedtager enstemmigt forslag til beslutning vedrørende en midlertidig ordning af spørgsmålet om Færøernes fiskerigrænse; 5 k. undlader at stemme. Endvidere færdigbehandles forslagene om ændringer i retsplejeloven (politikredsinddelingen) og om ændringer i jagtloven, der ligeledes vedtages enstemmigt.

Det meddeles, at forhandlingerne med repræsentanterne for det færøske landsstyre (se 16/3) er resulteret i, at der er opnået enighed om en ajourføring af den sociale lovgivning på Færøerne, herunder gennemførelse af en folkepensionsordning, og at der ligeledes er opnået enighed om statsgaranti for lån til erhvervsinvesteringer.

20. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til tillægsbevillingslov for 1958–59. For drifts- og anlægsbudgettets vedkommende betyder forslaget, at den på finansloven budgetterede merindtægt på 582 mill. kr. formindskes til 528 mill. kr. Hvad formue- og kapitalbudgettet angår, bliver den samlede udbetaling af udlån noget mindre end efter finansloven, hovedsagelig fordi boligstøttelån kun påregnes udbetalt med 385 mill. kr. eller 65 mill. kr. mindre end anslået på finansloven.

Finansministeren fremsætter endvidere forslag om bemyndigelse til optagelse af statslån i udlandet på indtil 200 mill. kr. Han oplyser, at finansministeriet fra et schweizisk bankkonsortium har modtaget et tilbud om at emittere et dansk statslån på det schweiziske kapitalmarked. Ifl. bladmeddelelser drejer det sig om 50 mill. sfr. = ca. 80 mill. kr. til en rente af 5 1/2 %.

Folketinget vedtager finanslovforslaget for 1959–60 med 129 stemmer mod 5 (k.). Efter de foretagne ændringer viser drifts- og anlægsbudgettet en udgift på 5.624 mill. kr. og en indtægt på 6.068 mill. kr., hvorved der fremkommer et overskud på 449 mill. kr.

Folketinget færdigbehandler endvidere flg. lovforslag, der alle vedtages enstemmigt: forslag til udskrivningslov (5 k. undlader at stemme), forslag om lempelse af beskatningen af merindtægt for 1960–61, forslag om børnetilskud, forslag om ændring i lov om invaliderente m. v. for tilskadekomne værnepligtige, forslag om ændring i lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde, forslag om ændring i lov om sygehusvæsenet, forslag om ophævelse af det amtskommunale fællesskab på Bornholm og forslag til lov om udvandring.

21. – Statsministeriet nedsætter tre udvalg, som skal udarbejde fredningsplaner 1) for den jyske vestkyst i Hjørring og Thisted amter og for østkysten nord for Sæby, 2) for vestkysten i Ribe og Ringkøbing amter og 3) for Frederiksborg og Roskilde amter.

24. – Den svenske pilotforening tiltræder den aftale, der 28/2 blev sluttet mellem SAS og de danske og norske flyvere. SAS regner med normal trafik på alle ruter i løbet af en uges tid.